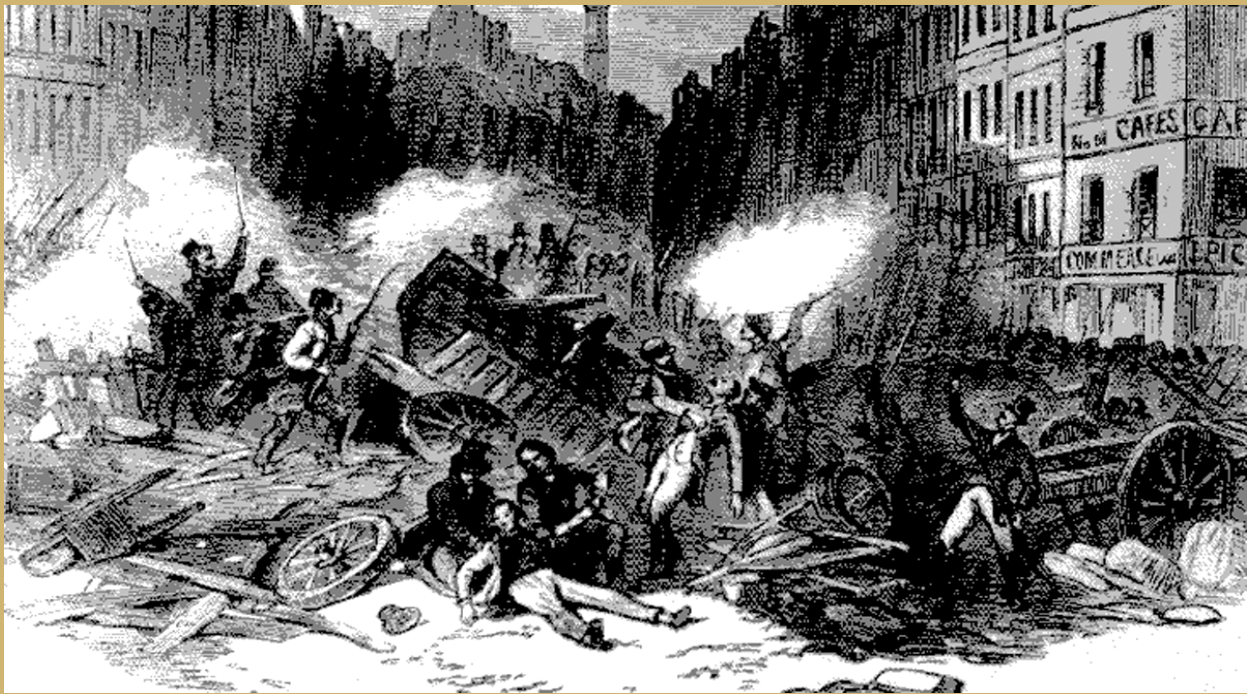

ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ

ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ

ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਓ!

ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ

**ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ
ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ¹**

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ

(ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਰਾਹੁਲ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ-ਲਖਨਊ)

ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ — ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ

The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte — Karl Marx

ਇਹ ਐਡੀਸ਼ਨ — ਅਪ੍ਰੈਲ 2010

ਟਾਈਟਲ ਕਵਰ — ਰਾਮਬਾਬੂ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ
(ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਰਾਹੁਲ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ-ਲਖਨਊ)

ਪਤਾ — 69, ਬਾਬਾ ਕਾ ਪੁਰਬਾ, ਪੇਪਰਮਿਲ ਰੋਡ,
ਨਿਸ਼ਾਤਗੰਜ, ਲਖਨਊ-226006

ਕੀਮਤ : 50 ਰੁਪਏ

ਤਤਕਰਾ

1885 ਦੀ ਤੀਜੀ ਜਰਮਨ ਛਾਪ ਲਈ	5
ਫ. ਏਂਗਲਜ਼ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ	
ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ	7
1	7
2	18
3	31
4	49
5	61
6	82
7	104
ਨੋਟ	122
ਨਾਮਾਵਲੀ	133
ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਨਾਮਾਵਲੀ	142

1885 ਦੀ ਤੀਜੀ ਜਰਮਨ ਛਾਪ ਲਈ

ਫ. ਏਂਗਲਜ਼ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ “ਅਠਾਰਵੇਂ ਬਰੂਮੇਰ” ਦੀ ਨਵੀਂ ਛਾਪ, ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤੇਤੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਕਦਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਕਿਰਤ ਸੀ। ਉਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਮਗਰੋਂ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਅਸਮਾਨੀ ਬਿੱਜ ਵਾਂਗ ਆ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਘ੍ਰਿਣਾ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਦੰਗ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ — ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਮਗਰੋਂ ਮਾਰਕਸ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ, ਟੁੰਬਵਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਜਿਸ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਧਾਰੇ ਨੂੰ ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਅੰਤਰ-ਸਬੰਧਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, 2 ਦਸੰਬਰ² ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅੰਤਰ-ਸਬੰਧ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੇ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਉਸ ਘ੍ਰਿਣਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਤੱਕ ਨਾ ਸਮਝੀ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ ਇੰਨੇ ਨਿਪੁੰਨ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਲੀਕੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਸਜਰੇ ਉਘਾੜ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਬੂਤ ਹੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਹ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੀ ਸਮਝ, ਵਾਪਰਨ ਦੀ ਘੜੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ-ਸੋਝੀ ਵਾਲੀ ਸੂਝ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਲਾਸਾਨੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਮਾਰਕਸ ਵਰਗਾ ਭਰਪੂਰ ਗਿਆਨ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਉਹ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਹਰ ਵਾਰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੜੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ, ਇਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ, ਉਹ ਬਦਲਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੂਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਗਤੀਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤਿ ਤਿੱਖੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ

ਹੋਏ ਹਨ। ਮੱਧ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਦੇ ਕੇਂਦਰ, ਪੁਨਰ-ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਕਾਲ³ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਵਰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ, ਇਕਮੁੱਠ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਦੇਸ਼, ਫ਼ਰਾਂਸ ਨੇ ਮਹਾਨ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਨੂੰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਲਾਸੀਕੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਅਸਲ ਹਕੂਮਤ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਯੂਰਪ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਉੱਪਰ ਉੱਠਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਪੌਲੇਤਾਰੀ ਦਾ ਸੰਗਰਾਮ ਇੱਥੇ ਏਡੇ ਤਿੱਖੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹੀ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਨਾਲ਼ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਰ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਵੇਰਵੇ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ, ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਲਸਰੂਪ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅਚਨਚੇਤ ਵਾਪਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਪੀਆਂ।

ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਮਾਰਕਸ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗਤੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨੇਮ ਲੱਭਿਆ ਸੀ, ਨੇਮ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਗਰਾਮ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਕ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਇਸ ਸਦਕਾ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੱਠ-ਭੇੜ ਵੀ, ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਟਾਂਦਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨੇਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਉਹੋ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਊਰਜਾ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਕਲਪ ਦੇ ਨੇਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਕ ਵਿਗਿਆਨ ਲਈ ਹੈ — ਇਹ ਨੇਮ ਇੱਥੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੂਜੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਗਣਰਾਜ⁴ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਬਣਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਅਤੇ ਤੇਤੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਪਰਖ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰੇ ਹਨ।

ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਕਿਰਤ
 “ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ
 ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ” ਦੀ ਤੀਜੀ
 ਛਾਪ ਲਈ ਏਂਗਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ
 ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਹੈਮਬਰਗ 1885

ਤੀਜੀ ਛਾਪ ਦੇ
 ਪਾਠ ਅਨੁਸਾਰ
 ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ।
 ਜਰਮਨ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ।

ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ

1

ਹੀਗਲ ਨੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਦੋ ਵਾਰ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਜੋੜਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ: ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਾਂਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਦਾਂਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਸੀਦੀਯੇਰ, ਰੋਬੇਸਪੀਏਰ ਦੀ ਥਾਂ ਲੂਈ ਬਲਾਂ, 1793-1795 ਦੇ ਮਾਨਟੇਨ (ਪਰਬਤ ਦਲ) ਦੀ ਥਾਂ 1848 ਤੋਂ 1851 ਦਾ ਮਾਨਟੇਨ⁵, ਚਾਚੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭਤੀਜਾ* ਅਤੇ ਅਠਾਰ੍ਹਵੇਂ ਬਰੂਮੇਰ⁶ ਦੀ ਦੂਜੀ ਛਾਪ ਸਮੇਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉਹੀ ਕਾਰਟੂਨ ਫਿਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ; ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਆਪ ਚੁਣੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਧੀਨ ਕਰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਟਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀਤੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਚਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਭਨਾਂ ਮਰ ਖਪ ਗਈਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਡਰਾਉਣੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਸਵਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ, ਕੁੱਝ ਅਜਿਹਾ ਸਿਰਜਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਠੀਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੌਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਾਮ, ਨਾਅਰੇ ਅਤੇ ਵੇਸ-ਭੂਸ਼ਾ ਉਧਾਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੁ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਝਾਕੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਵੇਸ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਧਾਰ ਮੰਗੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੂਥਰ ਨੇ ਅਪਾਸਟਲ** ਪਾਲ ਦਾ ਮੁਖੌਟਾ ਸਜਾ ਲਿਆ, 1789 ਤੋਂ 1814 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਰੋਮ ਦੇ ਗਣਰਾਜ ਅਤੇ ਰੋਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਕਦੇ 1789 ਦੀ,

* ਇੱਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਭਤੀਜੇ ਲੂਈ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਵੱਲ ਹੈ। —ਸੰਪਾ.

** ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਾਰਾਂ ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਅਪਾਸਟਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

—ਸੰਪਾ.

ਅਤੇ ਕਦੇ 1793 ਤੋਂ 1795 ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਕੋਝੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖੀ ਹੋਵੇ ਸਦਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਦੋਂ ਸੰਜੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਮੁਰਦਾ-ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਬੁਲਾਵੇ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦਮ ਇੱਕ ਉਘੜਵਾਂ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੈਮਿਲੇ ਦੇਮੂਲੋਂ, ਦਾਂਤੋਂ, ਰੋਬੇਸਪੀਏਰ, ਸੇਂਤ-ਜੂਸਤ, ਨੈਪੋਲੀਅਨ, ਪੁਰਾਣੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਨਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਨ-ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕਾਰਜ, ਆਧੁਨਿਕ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜਕੜਬੰਦ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ, ਰੋਮ ਦੀ ਵੇਸ-ਭੂਸ਼ਾ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਰੋਮ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਨੇ ਸਾਮੰਤੀ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਚੀਣਾ ਚੀਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਏ ਸਾਮੰਤੀ ਸਿਰ ਕੱਪ ਸੁੱਟੇ। ਦੂਜੇ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਹਾਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਕੇਵਲ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਜ਼ਾਦ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਟੋਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਭੂਮੀਗਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਲਾਭ ਹਿੱਤ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਬੰਧਨ-ਮੁਕਤ ਹੋਈ ਸਨਅਤੀ ਉਤਪਾਦਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਸਾਮੰਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗੂੰਝਾ ਫੇਰਿਆ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਯੂਰਪੀ ਮਹਾਂਦੀਪ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਵੀਨਤਮ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜਕ ਢਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਦੇ ਮਹਾ-ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਨਰ ਜੀਵਤ ਰੋਮਪੁਣਾ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ— ਬਰੂਟਸ ਅਤੇ ਗਰਾਖ, ਪੁਬਲੀਕੋਲਾ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, ਸੈਨੇਟਰ ਅਤੇ ਖੁਦ ਸੀਜ਼ਰ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੇਅ, ਕੂਜ਼ੈਂ, ਰੁਆਯੇ-ਕੋਲਾਰ, ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਕੋਨਸਤਾਂ ਅਤੇ ਗੀਜ਼ੋ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ; ਇਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਸੈਨਿਕ ਆਗੂ ਦਫਤਰੀ ਮੇਜ਼ਾਂ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚਰਬੀ ਚੜ੍ਹੇ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ ਲੂਈ ਅਠਾਰੂਵਾਂ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਮਲ ਭਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਨ, ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਰੋਮ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਮੁਰਦਾ-ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਹੇਠ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਸੂਰਮਾ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੂਰਮਗਤੀ, ਕੁਰਬਾਨੀ, ਦਹਿਸ਼ਤ, ਖਾਨਾ-ਜੰਗੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ

ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਮ ਦੇ ਗਣਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਠੋਰ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਕਲਾ-ਰੂਪ, ਆਤਮ-ਛਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ ਤਾਂ ਜੁ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦੀਆਂ ਬੁਰਜੂਆ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਲੋਂ ਛੁਪਾ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ, ਇੱਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਰਾਮਵੈਲ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਕੌਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ⁷ ਲਈ ਬੋਲ, ਵੇਗ ਅਤੇ ਭੁਲਾਂਦਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਖ਼⁸ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਸਲ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆ ਕਾਇਆ-ਪਲਟ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਹਬਕੁੱਕ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਕ ਨੇ ਲੈ ਲਈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦਾ-ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਨਾਲ ਜੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸੀ ਨਵੇਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਗੌਰਵ ਵਧਾਉਣਾ, ਨਾ ਕਿ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਕਲ ਕਰਨਾ; ਹੱਥਲੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਆਕਾਰ ਦੇਣਾ, ਨਾ ਕਿ ਯਥਾਰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਹੱਲ ਤੋਂ ਭੱਜਣਾ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ, ਨਾ ਕਿ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਤ ਨੂੰ ਮੰਡਰਾਉਣ ਲਾਉਣਾ।

1848 ਤੋਂ 1851 ਤੱਕ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪੁਰਾਣੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਤ ਹੀ ਮੰਡਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮਾਰਾਸਤ ਤੋਂ, ਉਸ *republicain en gants jaunes**, ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬੈਲੀ ਦੇ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਤੱਕ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਸਾਧਾਰਨ ਘ੍ਰਿਣਤ ਚਿਹਨ-ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਲੋਹ ਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖੌਟੇ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਸਦਕਾ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਤੀਖਣ-ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਅਚਾਨਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਜਾਨ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਸੰਭਵ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ, ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ-ਕ੍ਰਮ, ਪੁਰਾਣੇ ਨਾਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਫਰਮਾਨ, ਜਿਹੜੇ ਢੇਰ ਚਿਰ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ-ਕਾਲ ਦੀ ਪੰਡਤਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਚਿਰੋਕਣੇ ਮਰ-ਖਪ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਸਭ ਫਿਰ ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੌਮ ਬੈਡਲਮ⁹ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਾਗਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਫਰਉਨਾਂ ਦੇ ਜੁਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ ਝੂਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਐਬੇਸੀਨੀਆ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਨਾ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਖਾਣਪੁੱਟ ਜਿੰਨੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨਦੋਸ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਿਮ੍ਰੀ ਨਿਮ੍ਰੀ ਜਗਦੀ ਲਾਲਟੈਨ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਚਾਬਕ ਫੜੀ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਭਾੜੇ ਦੇ

* ਮੇਸ਼ੇ ਦੇ ਦਸਤਾਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ। —ਸੰਪਾ.

ਟੱਟੂਆਂ ਦਾ ਹੁਲੜ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਤਾਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਗਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ “ਅਤੇ ਇਸ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ” ਪਾਗਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਹੋਕਾ ਭਰਦਾ ਹੈ, “ਇੱਕ ਅਜ਼ਾਦ ਜੰਮੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਤੋਂ, ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁ ਪੁਰਾਣੇ ਫ਼ਰਉਨਾਂ ਲਈ ਸੋਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਜੁ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਤਾਰੇ ਜਾ ਸਕਣ”, ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕੌਮ ਹੋਕਾ ਭਰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਟਿਕਾਣੇ ਸੀ, ਸੋਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਸਥਿਰ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੁਡਾ ਸਕਿਆ। ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਛੁਡਾ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ¹⁰ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਜੋਖਮਾਂ ਤੋਂ ਮਿਸਰ ਦੇ ਮਾਸ-ਦੇਗਿਆਂ¹¹ ਵੱਲ ਪਰਤਣ ਦੇ ਇਛੁੱਕ ਸਨ ਅਤੇ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦਾ ਵਿਅੰਗ-ਚਿੱਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਖੁਦ ਪੁਰਾਣਾ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਐਸੇ ਕਾਰਣਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੋਣਾ।

19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਇਨਕਲਾਬ ਬੀਤੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕੇਵਲ ਭਵਿੱਖ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਬੀਤੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਵਗਾਹ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ। ਪਹਿਲੇਰੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਨੂੰ ਬੀਤੇ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਚੇਤੇ ਸਜਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਸਤੂ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆ ਸਕਣ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਵਸਤੂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਲਈ, 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਅਰੇ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਵਸਤੂ ਨਾਅਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।

ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਜ ਉੱਤੇ ਇਸ ਅਚਾਨਕ ਹਮਲਾ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਚਿੰਤਿਆਂ ਹੀ ਜਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਣਕਿਆਸੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਘਟਨਾ ਐਲਾਨਿਆ। 2 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪੱਤੇਬਾਜ਼ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਛੂਮੰਤਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਤਖਤਾ ਉਲਟਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਰਾਜਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਦਾਰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਰੂਪ, ਜਦੋਂ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਕਲੰਦਰੀ-ਟੋਪੀ* ਦਾ ਨਿਰਲੱਜ ਅਤੇ ਨੰਗਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਪਰਤ ਆਇਆ ਹੈ।

* ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਪਾਦਰੀ। —ਸੰਪਾ.

ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ coup de tete* ਨੇ ਫ਼ਰਵਰੀ 1848 ਦੇ coup de main** ਦਾ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਡਾਗਾਂ ਦੇ ਗਜ਼। ਇਚਰ ਨੂੰ, ਵਿਚਲਾ ਵਕਫ਼ਾ ਅਜਾਈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। 1848 ਤੋਂ 1851 ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸਮਾਜ ਨੇ, ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਵਿਧੀ ਨਾਲ਼, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਧੀ ਸੀ, ਅਧਿਐਨਾਂ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਕਸਰ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ, ਜਿਹੜੇ ਜੇ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਇੱਕ ਸਤਹੀ ਲਹਿਰ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਲਈ, ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇੱਕ ਨੇਮ-ਬੱਧ, ਜਾਣੋ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਨਿਰੂਪਤ ਧਾਰੇ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਆਰੰਭ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲਈ ਆਰੰਭ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਿੰਦੂ, ਉਹ ਸਥਿਤੀ, ਉਹ ਸਬੰਧ, ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਣ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਹੀ ਕੇਵਲ ਆਧੁਨਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਵਾਂਗ, ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਚਾਲ ਨਾਲ਼ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਵਿਸਮਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਥੋੜ੍ਹ-ਚਿਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਤਣਾਓ-ਭਰੇ ਦੌਰ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਜਣਾ ਸਿਖੇ, ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਦੁਖਦਾਈ ਮਦਹੋਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਵਾਂਗ, ਨਿਰੰਤਰ ਆਪਣੀ ਆਪ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਆਪ ਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੁ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਪੈਂਡਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਸਕਣ, ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਟਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੁਛਤਾਵਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰਤਾ ਅਤੇ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ਼ ਠੱਠਾ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਧੱਕਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਫਿਰ ਉੱਠ ਖੜਾ ਹੋਵੇ, ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਭਰਿਠਤਾ ਤੋਂ ਝੁੰਜਲਾ ਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟਦੇ ਹਨ, ਅਖੀਰ ਇੱਕ ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਬਿਲਕੁੱਲ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਖੁਦ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ:

* ਗੁਸਤਾਖ਼ ਕਾਰਵਾਈ। —ਸੰਪਾ.

** ਅਣਕਿਆਸਿਆ ਹਮਲਾ। —ਸੰਪਾ.

Hic Rhodus, hic salta!

ਗੁਲਾਬ ਹੈ ਇੱਥੇ, ਇੱਥੇ ਨੱਚੋ!¹²

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਨਿਗਾਹ ਨਾ ਵੀ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਭਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੁਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਤ ਦੇ ਆਤਮ-ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਉਸ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਨੇ ਮਈ 1852 ਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ¹³ ਦੇ ਭਾਵੀ ਖ਼ੁਸ਼ਗਵਾਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਈ 1852 ਦਾ ਦੂਜਾ ਐਤਵਾਰ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਵਿਚਾਰ, ਇੱਕ ਮੱਤ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਲੀਆਊਸਟਾਂ¹⁴ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਗਏ ਉਸ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਜਿਸ ਦਿਨ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਮੁੜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਤੇ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਲ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝੇਗਾ। ਸਦਾ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਦੁਰਬਲਤਾ ਨੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਸੀ, ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੇਵਲ ਉਸ ਨੂੰ ਫੂਕ ਮਾਰ ਕੇ ਉਡਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜੇ in petto* ਸਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਅੱਜੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸਿਥਲ ਵਡਿਆਈ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਗੁਆ ਲਈ ਗਈ। ਉਹ ਸੂਰਮੇ ਜਿਹੜੇ ਪਰਸਪਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਮਦਰਦੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਜ਼ਮੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਬੋਰੀਆ ਬਿਸਤਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਉਸਤਤ ਦੀਆਂ ਫੁੱਲ-ਮਾਲਾਵਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੱਟਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ in partibus¹⁵ ਗਣਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਟੇ ਉੱਤੇ ਵੇਚਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨਿਰਮਾਣ ਸੁਭਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਧੀਰਜ ਨਾਲ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨਾਲ਼ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। 2 ਦਸੰਬਰ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਉਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਨਿਰਮਲ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਆ ਪਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਾਇਰਤਾ ਭਰੀ ਬੇਦਿਲੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਧੁੜਕੂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਡੁੱਬ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਯਕੀਨ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਬੱਤਖਾਂ ਦੀ ਕੈਂ ਕੈਂ ਕੈਪੀਟੋਲ¹⁶ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਰਾਜਬੰਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਨੀਲੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ, ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਸੂਰਮੇ¹⁷, ਮੰਚ ਤੋਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ, ਦੈਨਿਕ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਾਂ, ਸਮੂਹ ਸਾਹਿਤ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਬੌਧਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀਆਂ,

* ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ।—ਸੰਪਾ.

ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਸੰਘਤਾ, liberte, egalite, fraternite* ਅਤੇ ਮਈ 1852 ਦਾ ਦੂਜਾ ਐਤਵਾਰ— ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਇੱਕ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਜਾਦੂ ਅੱਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾਦੂਗਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਇੱਕ ਮਾਇਆ-ਜਾਲ ਵਾਂਗ ਛੁੰਮਤਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਕੇਵਲ ਕੁੱਝ ਘੜੀਆਂ ਪਲਾਂ ਲਈ ਬਚਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੁ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਵਸੀਅਤ ਲਿਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਖੁਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰੇ ਕਿ : “ਜੇ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹ ਵਿਨਾਸ਼ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।”**

ਇੰਨਾ ਆਖ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਅਚਿੰਤੇ ਹੀ ਕਾਬੂ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਕੌਮ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਚੌਕਸੀ ਦਾ ਉਹ ਪਲ ਕਦੇ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਜਿਹੇ ਕਥਨਾਂ-ਉਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹੇਲੀ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਤਰ-ਬੱਧ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤਿੰਨ ਠੱਗ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਸੱਠ ਲੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਕੌਮ ਨੂੰ ਭੌਂਚਕੇ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੌਮ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਓ, ਉਹਨਾਂ ਦੌਰਾਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਮੋਟੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ 24 ਫ਼ਰਵਰੀ 1848 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਲੰਘਿਆ ਸੀ।

ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਦੌਰ ਬਿਲਕੁੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ: ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੌਰ; 4 ਮਈ 1848 ਤੋਂ 28 ਮਈ 1849 ਤੱਕ: ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ, ਜਾਂ ਕੌਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਦੌਰ; 28 ਮਈ 1849 ਤੋਂ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੱਕ: ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਜਾਂ ਕੌਮੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਦੌਰ।

ਪਹਿਲੇ ਦੌਰ 24 ਫ਼ਰਵਰੀ ਤੋਂ, ਜਾਂ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਉਲਟਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ, 4 ਮਈ 1848, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਕ, ਵਾਸਤਵਿਕ ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੌਰ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਹਰ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਆਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਵੀ

* ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾਤ੍ਰੀਅਤਾ।—ਸੰਪਾ.

** ਗੋਇਟੇ ਦੇ ‘ਫਾਊਸਟ’ ਵਿੱਚ ਮੈਫ਼ਿਸਟਾਫ਼ਲੀਜ਼। ਗੋਇਟੇ, “ਫਾਊਸਟ”, ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੀਜਾ (“ਫਾਊਸਟ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਕਮਰਾ”)।—ਸੰਪਾ.

ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਅਮਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ — ਰਾਜਬੰਸੀ ਵਿਰੋਧ-ਪੱਖ¹⁸, ਗਣਰਾਜੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਜਮਹੂਰੀ ਗਣਰਾਜੀ ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ-ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਮਜ਼ਦੂਰ — ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੁਦ ਧਨੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਵਿੱਤ ਦੀ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਗਲਬਾ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ। ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਅਸਲ ਟੱਕਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਮੋਰਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਡੱਟ ਗਏ, ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੇ ਸਿਥਲਤਾ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਫੌਜ ਨੇ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਭੱਜ ਉੱਠਿਆ, ਤਾਂ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਸੁਭਾਵਕ ਘਟਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਗਣਰਾਜ ਘੋਸ਼ਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਧੁਨਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਸਤੂ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਉਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਅਤਿਅੰਤ ਉਘੜਵਾਂ ਟਕਰਾਓ ਸੀ ਜਿਹੜੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ, ਜਨਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਪੱਧਰ ਨਾਲ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ, ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਫੌਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਅਨਸਰਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ, ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਰਾਹੀਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਉੱਚੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਤੇ ਅਨਾੜੀਪੁਣੇ ਦਾ, ਨਵੀਂ ਗੀਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਰੂੜੀ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਡੂੰਘੀ ਜੜ੍ਹ ਫੜ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ, ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨਸਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਬਿਗਾਨਗੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਹਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ-ਚਿੱਤ ਨਾਲ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸੀ, ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ, ਉਹ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਸੋਚਿਆ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮੂਹ ਤੋਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਤੋਂ, ਆਸੋਂ-ਉਲਟ ਸਮਰੱਥਨ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਿਹੜੇ ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ¹⁹ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਦੇ ਡਿਗਦਿਆਂ ਹੀ, ਇੱਕਦਮ ਧਾ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਆ ਗਏ ਸਨ।

ਦੂਜਾ ਦੌਰ, 4 ਮਈ 1848 ਤੋਂ ਮਈ 1849 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ, ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ। ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਐਨ ਮਗਰੋਂ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਰਾਜਬੰਸੀ ਵਿਰੋਧ-ਪੱਖ ਨੂੰ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪੈਰਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੈਠਕ 4 ਮਈ, 1848 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ-ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਰੋਸ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸੰਕੁਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਖਾਸੇ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹੀ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ, 15 ਮਈ ਨੂੰ²⁰, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣ, ਉਸ ਸੰਗਠਨਿਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਗਾਮੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਖਤਰਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਗ-ਰੂਪ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਠਤ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਅਸਫ਼ਲ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, 15 ਮਈ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਲਾਂਕੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਭਾਵ, ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਸਲ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ, ਉਸ ਪੂਰੇ ਕਾਲ-ਚੱਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਨਤਕ ਮੰਚ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਰਾਜਤੰਤਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕੇਵਲ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਰਾਜ ਕਰੇਗੀ। ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਕਲਪਨਾ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਬੇਹੂਦਾ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਦਾ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੇ ਜੂਨ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਾਲ਼ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ-ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਰਾਟ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਫਤਿਹ ਹੋਈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਨ ਵਿੱਤੀ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ, ਸਨਅਤੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਦਰਮਿਆਨੀ ਜਮਾਤ, ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਸੈਨਾ, ਗਸ਼ਤੀ ਗਾਰਦ²¹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਥੇਬੰਦ ਲੰਪਨ*— ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ, ਪਾਦਰੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ। ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਗ਼ੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਦੇ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਹਾਰ ਨਾਲ਼ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੰਚ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਲਹਿਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਉੱਠਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ

* ਨਕਲੀ।—ਸੰਪਾ.

ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਦਾ ਹੀ ਘਟੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਤੁੱਛ ਸਿੱਟਿਆਂ ਸਹਿਤ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸਥਿਤ ਸਮਾਜਕ ਪਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਉੱਭਾਰ ਆਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਤੁਰੰਤ ਉਹਦੇ ਨਾਲ਼ ਇਤਿਹਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਉਹ ਤਲ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿੰਨਾਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨੀਆਂ ਹੀ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲ਼ੀਆਂ ਸੱਟਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਗੂ ਉਤੋੜਤੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਦਾ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਗਸਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਤਵਾਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ, ਵਟਾਂਦਰਾ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇੱਕ ਐਸੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਸਾਧਨਾਂ, ਮਿਲਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ, ਨਿੱਜੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੀ ਹੌਂਦ ਦੀਆਂ ਸੀਮਤ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲਸਰੂਪ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਉਸਦਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਓਨਾ ਚਿਰ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨਾ ਚਿਰ ਨਾਕਾਮ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ਼ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਖੁਦ ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਆ ਕੇ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਢਹਿ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਗੋਡੇ ਟੇਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ਼, ਕੇਵਲ ਫ਼ਰਾਂਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਰਾ ਯੂਰਪ ਜੂਨ ਦੇ ਭੂਚਾਲ ਨਾਲ਼ ਕੰਬ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਣ ਵਾਲ਼ੀਆਂ ਹਾਰਾਂ ਦੀ ਇੰਨੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਕੀਮਤ ਤਾਰੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇਤੂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿਰਲੱਜ ਅਤਿਕਥਨੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹਾਰੀ ਹੋਈ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਜਿੰਨਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਨੀਆਂ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਇਹ ਜਿੱਤਾਂ ਦੁਰਗਤੀ ਵਾਲ਼ੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਜੂਨ ਦੇ ਬਾਗੀਆਂ ਦੀ ਹਾਰ ਨੇ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਪੱਧਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਗੋਚਰੇ ਸਵਾਲ “ਗਣਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜਤੰਤਰ” ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁੱਝ ਵੱਖਰੇ ਦੂਸਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦੀ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸੀਮਤ ਧੱਕੜਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਾਲੇ, ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਵਿਕਸਿਤ ਬਣਤਰ ਵਾਲੇ, ਉਤਪਾਦਨ ਦੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਐਸੀ ਬੌਧਿਕ ਚੇਤੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਚਾਰ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਘੁਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਗਣਰਾਜ, ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੂਪ ਦਾ ਸੂਚਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ-ਖਿਆਲੀ ਰੂਪ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ, ਭਾਵੇਂ ਜਮਾਤਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਧਨ, ਗਤੀਗੀਨ ਵਾਧੂ ਵਸੋਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਗੋਂ ਸਿਰਾਂ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਸਾਪੇਖ ਬੁੜ੍ਹ ਦੀ ਕਸਰ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪਦਾਰਥਕ ਉਤਪਾਦਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ, ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ, ਜਵਾਨੀਹਾਰ ਲਹਿਰ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪ੍ਰੇਤ ਜਗਤ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਮੌਕਾ।

ਜੂਨ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੀ, ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ, ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪੋਲੇਤਾਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ “ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ” ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ “ਬਚਾ ਲਿਆ” ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲੇ, “ਸੰਪਤੀ, ਪਰਿਵਾਰ, ਧਰਮ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ” ਦੋਸਤ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਹਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ “ਇਹ ਸਲੀਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਿਤਾਵੇਗੀ!”²² ਉਸ ਘੜੀ ਤੋਂ ਹੀ, ਉਹਨਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਜੂਨ ਦੇ ਬਾਗੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕੋਈ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਜਿਉਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਡਟੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਨਾਅਰੇ ਅੱਗੇ: “ਸੰਪਤੀ, ਪਰਿਵਾਰ, ਧਰਮ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ” ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦਾ ਓਨੀ ਵਾਰ ਹੀ ਬਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲਤਰ ਹਿੱਤ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵਧੇਰੇ ਸੌੜੇ ਹਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕੀਤੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਮੂਲੀ ਤੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਬੁਰਜੂਆ ਮਾਲੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ, ਅਤਿਅੰਤ ਸਾਧਾਰਨ ਉਦਾਰਵਾਦ ਦੀ, ਅਤਿਅੰਤ ਰਸਮੀ ਗਣਰਾਜਵਾਦ ਦੀ, ਪੇਤਲੀ ਤੋਂ ਪੇਤਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਹਰ ਮੰਗ ਨੂੰ “ਸਮਾਜ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ” ਆਖ ਕੇ ਦੁਰਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ “ਸਮਾਜਵਾਦ” ਕਹਿ ਕੇ ਬਦੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਅਖੀਰ, “ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਧਰਮ” ਦੇ ਉੱਚ ਪ੍ਰੋਹਤ ਖੁਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਥੀਆਈ ਤਿਪਾਈਆਂ²³ ਤੋਂ ਠੁੱਡ ਮਾਰ ਕੇ ਹਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਧੂਹ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਕਾਲ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬਦਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ਼ ਇੱਟ ਖੜਕਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਤਾਲੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਧਰਮ ਦੇ, ਸੰਪਤੀ ਦੇ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾੜਾਂ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਛੱਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾਗਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮੌਜ-ਮੇਲੇ ਲਈ ਹੀ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ— ਸੰਪਤੀ ਦੇ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ, ਧਰਮ ਦੇ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ। ਅਖੀਰ, ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਹੇ-ਖੁਹੇ ਲੋਕ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮੋਰਚਾ ਕਾਇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਮਾ ਕਰਾਪੁਲਿਨਸਕੀ²⁴ “ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਧਾਰਕ” ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੁਲੇਰੀ* ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2

ਆਓ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਘਟਨਾ ਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਫੜੀਏ।

ਜੂਨ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤੋਂ ਕੌਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਗਣਰਾਜੀ ਗੁੱਟ ਦੇ ਗਲਬੇ ਅਤੇ ਵਿਗਠਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਗੁੱਟ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤਿਰੰਗਾ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ, ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਰਾਜਤੰਤਰ ਅਧੀਨ ਇਸ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਗਣਰਾਜੀ ਵਿਰੋਧੀ-ਪੱਖ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਗਤ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਗ-ਭਾਗ ਸੀ। ਸਦਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸਨ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਚੋਖਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖੇਤਰ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ “National”²⁵ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਦਾ ਓਨਾ ਹੀ ਆਦਰਯੋਗ ਪੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿੰਨਾ “Journal des Debats”²⁶। ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਰਾਜਤੰਤਰ ਅਧੀਨ ਇਸ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ਼ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਗੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਤਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਖੜਵਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗਣਰਾਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਧਨੀਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਵਕੀਲਾਂ, ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁੱਟ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਗਣਰਾਜ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਗਣਰਾਜੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਜਿਸ ਦੀ ਵੀਆਨਾ ਸੰਧੀਆਂ²⁷ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਾਲ਼ ਇਤਿਹਾਦ

* ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਰਾਜ ਮਹਿਲ। —ਸੰਪਾ.

ਲਈ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁੱਟ ਲਗਾਤਾਰ ਉਭਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਅਧੀਨ “National” ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਅਨੁਆਈ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾਇਕ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਇਸ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਕਾਰਨ ਇੱਧਰ ਖਿਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਅੱਗੋਂ ਚੱਲ ਕੇ, ਗਣਰਾਜ, ਅਧੀਨ, ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਰੂ ਸ਼ਰੀਕ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਕੇ ਡੱਟ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬੁਰਜੂਆ ਵਿਰੋਧੀ-ਪੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਇਹ ਵਿੱਤ-ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜੂਝਿਆ। ਬਜਟ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ, ਜਿਹੜਾ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤ-ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਨਾਲ਼ ਡੂੰਘਾ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਏਨੀ ਸਸਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਮੁੱਖ ਲੇਖਾਂ ਲਈ ਏਨੀ ਬਹੁਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਸਨਅਤੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਰੱਖਿਆਵਾਦੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਆਰਥਕਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਨਾਲ਼ੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੌਮੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਸਮੁੱਚੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਖੋਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, “National” ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਣਰਾਜੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਇਹ ਬੁਰਜੂਆ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਰੂਪ ਦੀ ਥਾਂ ਗਣਰਾਜੀ ਰੂਪ ਦੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਕਾਇਆ-ਪਲਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੋਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਸ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਸਾਫ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤੀ-ਭੋਜਾਂ ਵਿਖੇ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਜਮਹੂਰੀ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਅ-ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਅਤਾ। ਇਹ ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਡੱਚੈਸ ਆਫ਼ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦੀ ਰੀਜੈਂਸੀ* ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤੋਖ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ੇ ਹੀ ਸਨ, ਕਿ ਏਨੇ ਨੂੰ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੁੜੀ ਸੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕਦਮ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ “National” ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜੂਨ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਲਾਭ ਉੱਠਾ ਕੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ, ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਜਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ

* ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਾ ਚਲਾ ਸਕਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਵੇ। —ਸੰਪਾ.

(ਲੇਂਦਰਿਊ-ਰੋਲੇਂ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਕੈਵੇਨਯਾਕ ਨੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਜੂਨ ਦਾ ਕਤਲਾਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਕਟੇਟਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਈ। “National” ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ, ਮਾਰਾਸਤ, ਕੌਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਦਵੀਆਂ, ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈਆਂ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਣਰਾਜੀ ਬੁਰਜੂਆ ਗੁੱਟ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਢੇਰ ਚਿਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਵਾਰਸ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਭਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੇਖੀਆਂ; ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਨੇ ਸੱਤ੍ਰਾ ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਉਦਾਰ ਬਗਾਵਤ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪੂੰਜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਦਰੋਹ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਕੇ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਇਨਕਲਾਬੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਯਥਾਰਥ ਵਿੱਚ ਅਤਿਅੰਤ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਘਟਨਾ ਬਣ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ਫਲ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਡਿੱਗਾ ਸੀ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਨਹੀਂ।

ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਅਨੰਨ ਹਕੂਮਤ ਕੇਵਲ 24 ਜੂਨ ਤੋਂ 10 ਦਸੰਬਰ 1848 ਤੱਕ ਹੀ ਤੱਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਨਿਚੋੜ ਸੀ ਇੱਕ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 1830 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਨੋਰਥ-ਪੱਤਰ²⁸ ਦੀ ਕੇਵਲ ਗਣਰਾਜੀ-ਬਣਾਈ ਛਾਪ ਹੀ ਸੀ। ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦਾ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਸੀਮਤ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਿਹੜਾ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੇ ਇੱਕਦਮ ਸਿੱਧੇ, ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਇਸ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਅਣਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ-ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸ਼ਰਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਤੋਖ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਗਠਨ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸੈਨਾ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਦਿ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਵੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਸ਼ੈ-ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਨਾਂ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੈ-ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ।

1848 ਦੀਆਂ ਅਟੱਲ ਉੱਚ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ, ਨਿੱਜੀ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ,

ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ, ਸਭਾ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਵਰਦੀ ਪੁਆਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਨਿਰਪੇਖ ਅਧਿਕਾਰ ਘੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੀ ਅਸੀਮਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ “ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ” ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ “ਕਾਨੂੰਨਾਂ” ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ਼ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ਼ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਾਸਤੇ: “ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਭਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ, ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ-ਰਹਿਤ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਦਾ, ਅਰਜ਼ਦਾਸ਼ਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। “ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉੱਤੇ ਸਿਵਾਏ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ-ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।” (ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਾਂਡ, ਧਾਰਾ-8.) — ਵਿੱਦਿਆ ’ਤੇ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਿੱਥੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰਵ-ਉੱਚ ਕੰਟਰੋਲ ਅਧੀਨ ਹੀ ਮਾਣਿਆ ਜਾਏਗਾ।” (ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਂਡ, ਧਾਰਾ-9.) — “ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਿੱਥੇ ਗਏ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਸਿਵਾਏ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।” (ਕਾਂਡ-2, ਧਾਰਾ-3.) ਆਦਿ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੰਗਠਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਅਸੀਮਤ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਢੰਗ ਨੇਮਬੱਧ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਟਕਰਾਉਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ਼ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ, ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਜੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਨੇਮਬੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਲਈ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ “ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ” ਇਹਨਾਂ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਉੱਕਾ ਹੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹੇਠ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਿਜ਼ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੰਧੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਨਰੋਲ “ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ” ਭਾਵ, ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ’ਤੇ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਧਿਰਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਜਬ ਤੌਰ ’ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ: ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਮਨਸੂਖ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟ, ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹਰ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਰੋਧ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਅਤੇ

ਹੇਠਲਾ ਸਦਨ, ਭਾਵ, ਆਮ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮਨਸੂਖੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇਸ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਈ ਗਈ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਂਦ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਕਾਇਮ ਰਹੀ, ਇਸ ਦਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਵਾਸਤਵਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉੱਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਮਾਰੂ ਸੱਟਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ।

ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਏਨੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਐਕੀਲੀਜ਼ ਵਾਂਗ, ਸੱਟ ਖਾਣਯੋਗ ਸੀ, ਇਹ ਥਾਂ ਅੱਡੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿਰ ਸੀ, ਜਾਂ ਸਗੋਂ ਦੋ ਸਿਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਿਮਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ — ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪ੍ਰਧਾਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਾਲ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਿਰਪੇਖ, ਹਾਂ-ਪੱਖੀ, ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਤੋੜੇ ਮਰੋੜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਤੋਂ 70 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਤਰਬੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਖੁਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਹੀ, ਭੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰੀ ਤੋੜੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ, 1830 ਦੇ ਮਨੋਰਥ-ਪੱਤਰ ਵਾਂਗ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਹਿ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਖੇਡ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੀਜ਼ੋ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਧਾਇਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, 1848 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ *va-banque** ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਤ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ, ਜਿਹੜੇ ਸਭ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਚੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਅਜਿਹੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਜੰਗ, ਅਮਨ ਅਤੇ ਵਾਣਜਿਕ ਸੰਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਮ ਮਾਫ਼ੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਰਤਾ ਸਦਕਾ, ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋ ਸ਼ਾਹੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲ਼ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ

* ਸਭ ਕੁੱਝ ਦਾਅ ਉੱਤੇ ਲਾ ਕੇ। —ਸੰਪਾ.

ਮੰਤਰੀ ਥਾਪਣ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਪਦਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਦਰਾਂ ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ-ਰੋਜ਼ੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਨੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪੰਜ ਲੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਦਰਜੇ ਦੇ ਫੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਥਿਆਰਵੰਦ ਫੌਜ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ, ਕੌਮੀ ਗ਼ਾਰਦ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ, ਖੁਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਮ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਨੂੰ, ਰਾਜ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ਼, ਤੋੜ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ਼ ਸਭਨਾਂ ਸੰਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਅਤੇ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦਾ ਉਹਦਾ ਹੱਕ ਰਾਖਵਾਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਗਾਤਾਰ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਜਨਤਕ ਆਲੋਚਨਾ ਸੁਣਦੀ ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਲੀਜ਼ੀਆਈ ਸਵਰਗ²⁹ ਵਿੱਚ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਸਦਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਆਖਦੀ ਹੈ: “frère, il faut mourir”* ਤੇਰੀ ਸੱਤਾ ਤੇਰੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ! ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਗੌਰਵ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਖੇਡ ਦੁਬਾਰਾ ਖੇਡਨੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਚ ਕੇ, ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਛੇ ਲੱਖ ਫ਼ਰਾਂਕ ਨਾਲ਼ ਲਾਹ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਤੂੰ, ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ਼ ਹੀ, ਪਿਆਰੇ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੋਮਵਾਰ ਕਲੀਸ਼ੀ³⁰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ! — ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਸਲ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇਹ ਨੈਤਿਕ ਸੱਤਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਾਸਤੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨੈਤਿਕ ਸੱਤਾ ਸਿਰਜਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਧੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਵੋਟ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸੌ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਰ ਵੱਖਰਾ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਕੇਵਲ ਇਸ ਜਾਂ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ, ਇਸ ਜਾਂ ਉਸ ਨਗਰ ਦੀ, ਇਸ ਜਾਂ ਉਸ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਗੋਂ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਲੋੜ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸੌ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੁਣਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੂਰੀ ਕੌਮ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਅਮਲ ਉਹ ਰੰਗ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਕੌਮ ਹਰ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਖੇਡਦੀ ਹੈ। ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕੌਮ ਨਾਲ਼ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ

* “ਭਰਾਵਾ, ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਅਟੱਲ ਹੈ!” —ਸੰਘਾ.

ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਆਪਣੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੌਮੀ ਭਾਵਨਾ ਖੁਦ ਸਾਕਾਰ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੈਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ: ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਗਰ ਦੇਵੀ, ਥੀਟਿਸ, ਨੇ ਐਕੀਲੀਜ਼ ਕੋਲ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ, ਐਕੀਲੀਜ਼ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਗ ਸੀ, ਐਕੀਲੀਜ਼ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਇਹ ਪੂਰਵ-ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਵਿਧਾਨਕ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਤੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀਆਂ, ਡੈਮੋਕਰੈਟ, ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਆਕੜ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਦਨਾਮੀ ਰੋਜ਼-ਬਰੋਜ਼ ਵੱਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਉੱਚੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਲੌਕਿਕ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਲੈਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ, ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਥੀਟਿਸ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਹੱਸ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 111 ਰਾਹੀਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਾਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਤੇ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ-ਚੁਥਾਈ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ, ਉਤੋਤੁਤੀ ਤਿੰਨ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਵਿੱਥ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜ ਸੌ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਪੁੰਸਕ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਪਨਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭਾਵੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਘੜੀ, ਜਦੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸਨ, ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਬਲ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖਿਸਕਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇੱਕ ਮੈਲੋਡਰਾਮਾਈ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਸਮੁੱਚੀ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕੌਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਚੌਕਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਦੇ” ਸਪੁੱਰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ “ਚੌਕਸਾਂ” ਅਤੇ “ਦੇਸ਼ਭਗਤਾਂ” ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਸਾਜੀ ਗਈ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, “haute cour”, ਦੀ ਦਿਆਲੂ, ਅਤਿਅੰਤ ਉਦਮੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੇ ਸਪੁੱਰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਜਿਹਾ ਸੀ 1848 ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜਿਹੜਾ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਰ

ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਲਟਾਇਆ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਜ਼ ਇੱਕ ਟੋਪ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਢਹਿ ਪਿਆ ਸੀ; ਇਹ ਟੋਪ, ਯਕੀਨਨ, ਤਿਕੋਨਾ ਨੈਪੋਲੀਅਨੀ ਟੋਪ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ, ਇਸ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲ਼ੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੈਵੇਨਯਾਕ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਸਿਰਜਣ ਦੀਆਂ ਜੰਮਣ ਪੀੜਾਂ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਦਾਈ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੰਗੀਨਾਂ ਨਾਲ਼ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਗੀਨਾਂ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਤਣੀਆਂ ਸੰਗੀਨਾਂ ਨਾਲ਼, ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਨਾਂ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। “ਆਦਰਯੋਗ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ” ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨ³¹, ਤਿਰੰਗਾ, ਯੂਰਪ ਦੇ ਦੌਰੇ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੂਰੇ ਮਹਾਦੀਪ ਉੱਤੇ ਚੱਕਰ ਕੱਟਿਆ, ਪਰ ਸਦਾ ਨਵੀਂ ਮੁਹੱਬਤ ਲੈ ਕੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਪਰਤੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਅੱਧੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਭਵਿਕ ਚੀਜ਼ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਢ ਹੈ — ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਢ, ਜਿਸ ਦੀ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲ਼ੇ ਹਰ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰੰਤੂ ਬਾਰਕ ਤੇ ਡੇਰਾ, ਜਿਹੜਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇਸੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਇਆ ਗਿਆ; ਸੈਫ਼ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਜੱਜਾਂ ਤੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਜੋਂ, ਸਰਪ੍ਰਸਤਾ ਅਤੇ ਸੈਸਰਾਂ ਵਜੋਂ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ, ਪੁਲਸੀਆਂ ਬਣਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਚੌਕੀਦਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ; ਫੌਜੀ ਮੁੱਛ ਅਤੇ ਵਰਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉੱਚਤਮ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਹੋਣ ਦਾ ਢੋਲ ਪਿਟਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ — ਕੀ ਇਸ ਬਾਰਕ ਅਤੇ ਡੇਰੇ, ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ, ਮੁੱਛ ਅਤੇ ਵਰਦੀ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੁਝ ਪੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਉੱਚਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਅਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਹੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਆਪ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦੇਵੇ? ਫੌਜੀ ਬਾਰਕ ਅਤੇ ਡੇਰੇ, ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ, ਮੁੱਛ ਅਤੇ ਵਰਦੀ ਨੂੰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੁੱਝਣਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਚੇਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਲਈ ਚੰਗੇਰੇ ਨਕਦ ਨਰਾਇਣ ਦੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਹਿਜ਼ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਜਾਂ ਉਸ ਬੁਰਜੂਆ ਗੁੱਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ਼ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਰਜ਼ੀ ਬਚਾ ਕਰਕੇ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਕੁੱਝ ਮਰਦੇ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਜ਼ਖਮੀ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਬੁਰਜੂਆ ਵਿਅੰਗ ਭਰੀਆਂ ਮੁਸਕਾਨਾਂ, ਨਿੰਗਰ ਕੁੱਝ ਘੱਟ ਹੀ ਹੱਥ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਕੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਖੀਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਫੌਜ ਘੇਰੇ ਦੀ

ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘੇਰ ਲੈਂਦੀ? ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਲੱਗਦੇ ਹੱਥ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਵੀ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕਰਨਲ ਬੇਰਨਾਰ, ਫੌਜੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਹੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਿਸ ਨੇ ਕੈਵੇਨਯਕ ਅਧੀਨ 15,000 ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਜਲਾਵਤਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਫੌਜੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ।

ਜਿੱਥੇ, ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ, “ਆਦਰਯੋਗ”, ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਨਰਸਰੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਅਨਾਂ³² ਨੇ ਪਲਣਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ, ਦੂਜੇ ਹੱਥ, ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿ, ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਾਂਗ ਕੌਮੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾਅ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਉਹ ਹੁਣ, ਜਦੋਂ ਕੌਮੀ ਸੱਭਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੱਗੇ ਢਿੱਡ ਭਾਰ ਰੀਂਗਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਟਲੀ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਆਸਟਰਵੀਆਂ ਅਤੇ ਨੇਪਲਜ਼ ਵਾਸੀਆਂ³³ ਦਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਮੁੜ-ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। 10 ਦਸੰਬਰ 1848 ਨੂੰ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੈਵੇਨਯਕ ਦੀ ਡਿਕਟੇਟਰੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: “ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਉਹੋ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਕਦੇ ਨਾ ਗੁਆਈ ਹੋਵੇ।” ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਲੂ. ਨੈ. ਬੋਨਾਪਾਰਟ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਹੀ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨਸਟੇਬਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ-ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕ³⁴ ਵੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ* 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਚੋਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ਼ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਵਾਂਗਾ ਨਹੀਂ। ਇੱਥੇ ਇੰਨਾ ਦਸ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਾਰਨੀ ਪਈ ਸੀ, ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸਭਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ “National” ਦੇ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਗੌਰਵ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਧੂ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਵੱਡੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪੁੱਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰੇਲੇਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਵੇਨਯਕ ਲਈ ਰੱਬੀ ਕਹਿਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ, ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮਿਲੀ। ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ

* ਵੇਖੋ ਕਾ. ਮਾਰਕਸ, “ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ, 1848 ਤੋਂ 1850” (ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼, ਚੋਣਵੀਂ ਰਚਨਾ, ਸੈਂਚੀ-1, ਮਾਸਕੋ, 1962, ਪੰਨੇ-174-76)। —ਸੰਪਾ.

ਦੇ ਸਬੰਧ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਡੂੰਘਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

20 ਦਸੰਬਰ, 1848 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਈ 1849 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੱਕ ਦਾ ਦੌਰ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਲਈ ਇੱਕ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਭਜਾ ਦੇਣ ਜਮਹੂਰੀ ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਜਨਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ, ਧੱਕ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪਰੰਤੂ, ਇਹ ਬੁਰਜੂਆ ਜਨਸਮੂਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ, ਵੱਡੇ ਭੂਮੀਪਤੀਆਂ ਨੇ, ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਦ-ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ, ਵਿੱਤ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸਨਅਤਕਾਰ, ਨੇ ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਸਮੇਂ ਹਕੂਮਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਹ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀ³⁵ ਸੀ। ਸੈਨਾ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਗਿਰਜੇ, ਵਕਾਲਤ ਪੇਸ਼ੇ, ਅਕਾਦੇਮੀ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ। ਇੱਥੇ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਬੂਰਬੋਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਠੱਪਾ ਸੀ ਨਾ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ, ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਠੱਪਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਲਮਿਲ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜੂਨ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ “ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ”³⁶ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਉਸ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸੀਟਾਂ ਮੱਲੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਰੀਰਕ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਨਿਰਦਈ ਸਨ, ਓਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਭਾਂਜ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੇ ਗਣਰਾਜਵਾਦ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਇਕੀ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬੁਜ਼ਦਿਲ, ਮੀਣੇ, ਬੇਹੌਸਲਾ ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੇ ਅਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਗਠਨ ਦਾ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਂਦ ਹੀ ਮਿਟ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੋਹੀ ਥਾਂਈ, ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਮੁੜ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਮਹਿਜ਼ ਨਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮਸਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਟੱਕਰ ਦੇ ਅਤਿ ਨੀਵੀਂ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ਼ ਲੱਗਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਦਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੱਤਰ, “National”, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਮਕਰਣ ਹੋਇਆ, ਅਗਲੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਹਾਮੀ ਬਣ ਗਿਆ।

ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪਿੱਛਲ-ਝਾਤ ਮਾਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਨੂੰ 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ 20 ਦਸੰਬਰ, 1848 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੱਕ, ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨਹੁੰ-ਮਾਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਭਾਵ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੰਯੁਕਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ, ਵੱਡੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇੱਕਦਮ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਉਸਨੇ, ਜ਼ਰਾ nota bene*, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਗੁੱਟ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਤਾ, ਓਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋ, ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਸ਼ੀਮਾਨ ਬਾਰੋ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਉਹ ਮੰਤਰੀ-ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਭੂਤ 1830 ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ, ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ; ਪਰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਵਿਰੋਧ-ਪੱਖ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਨਤ ਨੇਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਜ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ, ਜੈਜ਼ੂਇਟਾਂ** ਅਤੇ ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣ ਕੇ। ਉਹ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਘਰ ਲਿਆਇਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹਦੀ ਪੱਤ ਲੁੱਟੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਰੋਮ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਨ ਝੂਠੇ ਬਹਾਨੇ ਕਰਕੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਛਲਣ ਅਤੇ ਰੋਮ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ਤਾਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ਼ ਗੁਪਤ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਰਚਣ ਨਾਲ਼ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭਿਆ। ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਹੱਥ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਣਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ 2 ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 20 ਦਸੰਬਰ, 1848 ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਸੀ।

ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲੜੀ

* ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ। —ਸੰਪਾ.

** ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਤਨ-ਖ਼ਿਆਲੀ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। — ਸੰਪਾ.

ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਕਰ ਲਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੂਰਕ ਬਣਨਾ ਸੀ। 6 ਜਨਵਰੀ, 1849 ਨੂੰ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਰਾਤੋ ਨਾਮੀ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਡਿਪਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਮਤਾ ਰਖਵਾਇਆ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ। ਕੇਵਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਉਦਲੋਂ ਬਾਰੋ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੌਂਸ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਖ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਇਦਾਰੀ ਲਈ, ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਆਰਜ਼ੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਭੰਗ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਕਿ ਇਹ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅੜਿੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਮੰਦ-ਇੱਛਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ; ਕਿ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਸ ਸਾਰੀ ਲਾਹਨਤ ਫ਼ਿਟਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਨੂੰ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਅਰੇ ਦੁਹਰਾਏ।

ਬਾਰੋ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਤੋਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਨਾਂ ਅਰਜ਼ਦਾਸ਼ਤਾਂ ਭਿਜਵਾਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਅਤੇ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬੋਰੀਆਂ ਬਿਸਤਰਾ ਵਲੋਂ ਲਵੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਪ੍ਰਗਟਾਅ, ਵਿਰੁੱਧ ਅਸੰਗਠਤ ਜਨਸਮੂਹ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਲਿਆਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕਾਂ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਅਖੀਰ, 29 ਜਨਵਰੀ, 1849 ਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਸ ਉੱਤੇ ਫੌਜ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਯੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਕਮਾਨ ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਫੌਜੀ ਦਸਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੈਨਿਕ ਵਖਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਲੜਾਈ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਹ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨੀ ਪਈ। 29 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਸੀ, ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ ਮਿਲ

ਕੇ ਗਣਰਾਜੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਸੀ? ਭੱਦਰਪੁਰਜ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਸਨ, ਜਾਂ ਦੇਖਣ ਦੇ ਇਛੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ 29 ਜਨਵਰੀ, 1849 ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਤੂਲੇਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁੱਝ ਸੈਨਿਕ ਟੁਕੜੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸਲਾਮੀ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਲੀਗੁਲਾ³⁷ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਜਨਤਕ ਵੱਲ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ਼ ਵਧਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ, ਯਕੀਨਨ, ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਛੋਟਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਉਹ ਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੂਰਕ ਬਣਨ ਵਾਲ਼ੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਧਾਰਮਕ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਆਦਿ। ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਪਰੰਤੂ, ਇਹਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਸੀ। 1851 ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇਸ coup* ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 2 ਦਸੰਬਰ ਦੀ coup ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ੀ, ਦੁਸ਼ਮਣ, ਗਣਰਾਜੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕੋਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ 1851 ਦੇ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕੀਮਤ ਤਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 29 ਜਨਵਰੀ, 1849 ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਖਰੀ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਬਾਰੋ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸੁੱਟਿਆ, ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕਸਰ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਿਪੁੰਨਸਕ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਅਤਿ ਨਿਰਾਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਵਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਰਹਿੰਦ ਖੂੰਹਦ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਨੈਪੋਲੀਅਨੀ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਘਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀ ਇਸ ਅਧੋਗਤੀ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਚੋਖਾ ਨਿਰਲੱਜ ਸੀ। ਜਦੋਂ 8 ਮਈ, 1849 ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਓਦੀਨੋ ਵੱਲੋਂ ਚਿਵਿਤਾ ਵੇਕੀਆ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਰੋਮ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਤਥਾ-ਕਥਿਤ ਪ੍ਰਯੋਜਨ³⁸ ਵੱਲ ਮੋੜੇ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ “Moniteur”³⁹ ਵਿੱਚ ਓਦੀਨੋ ਦੇ ਨਾਂ ਇੱਕ ਖ਼ਤ ਛਪਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

* ਚੋਟ।—ਸੰਪਾ.

ਉਸ ਨੇ ਓਦੀਨੋ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਲਮ-ਘਸੀਟ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਦੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਰੱਖਿਅਕ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਏ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਉੱਲੂ ਬਣਿਆ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮਾਰਾਸਤ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਇੱਕ ਕਰਨੈਲ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰਜਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ, ਤਾਂ ਕਰਨੈਲ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਡਸਿਪਲਿਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਯੇ ਨਾਲ਼ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਘ੍ਰਿਣਾਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ *baionnettes intelligentes** ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਨਵੰਬਰ 1851 ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ਼ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਛੇੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਦਨਾਮ ਕੇਸਟਰਜ਼ ਬਿੱਲ⁴⁰ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਸੂਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਜਰਨੈਲ, ਲੇ ਫ਼ਲੋ, ਨੇ ਬਿੱਲ ਉੱਤੇ ਦਸਖ਼ਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਯੇ ਨੇ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਇਹਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਬਿਯੇਰ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਦੂਰ-ਦਰਸ਼ੀ ਸਿਆਣਪ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ, ਸੇਂਤ ਆਰਨੋ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਉਵੇਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਯੇ ਨੇ ਮਾਰਾਸਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ — ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਨਟੇਨ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਾਲੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਾਲੇ ਕੇਵਲ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਹੀ ਸੀ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਲਈ ਸੁਖਾਵੀਂ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ !

3

28 ਮਈ, 1849 ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ। 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਨੂੰ ਇਹ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਦੌਰ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਜਾਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ, ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਜੀਰਾਂਦੋਂ ਦੀ ਅਤੇ ਜੀਰਾਂਦੋਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਜੈਕੋਬਿਨਾਂ⁴¹ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਸਮਰਥਨ ਵਾਸਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪਾਰਟੀ ਉੱਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ

* ਬੌਧਿਕ ਸੰਗੀਨਾਂ। —ਸੰਪਾ.

ਹੀ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਏਨਾ ਅੱਗੇ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਵਧੇਰੇ ਦਲੇਰ ਇਤਿਹਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਗਿਲੋਟੀਨ* ਉੱਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਨਕਲਾਬ ਇੱਕਸਾਰ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ।

1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਦੁੰਮਛੱਲਾ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਛਲੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ⁴², 15 ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ਼ ਗੱਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ, ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ, ਬੁਰਜੂਆ-ਗਣਰਾਜੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਬੁਰਜੂਆ-ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਮ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਛੱਡਦੀ ਹੈ, ਬੁਰਜੂਆ-ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਡਿੱਗ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੈਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਦੋਂ, ਇੱਕ ਸੁਹਾਣੀ ਸਵੇਰ, ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੋਢਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਗੀਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਧੱਕਦੀ ਹੈ, ਪਛੰਡਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਦਾ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਧੱਕਦੀ ਹੈ, ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣਾ ਤੋਲ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਅਜੀਬ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਦੀ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਨਕਲਾਬ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਡਿੱਗਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਫ਼ਰਵਰੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮੋਰਚਾ ਹਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੱਤ੍ਹਾ-ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਗਾਮੀ ਗਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੌਰ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੈ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਮਿਲਗੋਭੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ! ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦੀ ਜਿਹੜੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਇਨਕਲਾਬਵਾਦੀ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਇੱਕ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜਿਹੜੀ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਇੱਕ ਮਾਨਟੇਨ (ਪਰਬਤੀ ਦਲ) ਜਿਹੜਾ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਆਪਣਾ

* ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਸਮੇਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ।
—ਸੰਪਾ.

ਪੰਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਹਾਰਾਂ ਦਾ ਤੋੜ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਜਿਹੜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ *patres conscripti** ਹਨ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸਦਕਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ; ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮੂਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਜਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਗਣਰਾਜ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਲੇਬਲ ਸਹਿਤ, ਦੋ ਰਾਜਤੰਤਰਾਂ, ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਦਾ ਰਾਜਤੰਤਰ, ਸਾਂਝੀ ਭੰਡੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਅਲਹਿਦਗੀ ਹੈ; ਸੰਘਰਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨੇਮ ਦੁਚਿੱਤੀ ਹੈ; ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬੇਲਗਾਮ, ਖੋਖਲਾ ਅੰਦੋਲਨ; ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ — ਅਤਿਅੰਤ ਗੰਭੀਰ ਉਪਦੇਸ਼; ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਜਜ਼ਬੇ; ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸੱਚ; ਸੂਰਬੀਰ ਪਰ ਸੂਰਬੀਰ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ; ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਇਤਿਹਾਸ; ਵਿਕਾਸ, ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਚਾਲਕ ਸ਼ਕਤੀ ਜੰਤਰੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤਣਾਓ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਢਿੱਲ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਦੁਹਰਾਓ ਤੋਂ ਅਕਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਜਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਭੱਖ ਕੇ ਇੱਕ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਪੁੱਜਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਤਿੱਖਾਪਨ ਗੁਆ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਉੱਤੇ ਅਡੰਬਰੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਅਤੇ ਖੂਹ-ਦੇ-ਡੱਡੂਆਂ ਵਾਲੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਧਾਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ *laisser aller*** ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀ ਘੱਟ ਅਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸ⁴³ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੁੱਛ ਗੋਂਦਾਂ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਹਾਸ-ਨਾਟਕ; ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੂਹਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ ਮੂਰਖਤਾ ਨੇ ਮਲਿਆ ਮੋਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਕੌਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਇੱਛਾ, ਜੋ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਉਚਿੱਤ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਲਈ ਤਾਂਘਦੀ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਖੀਰ ਉਹ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਦੀ ਆਤਮ-ਇੱਛਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਸਲੇਟੀ ਉੱਤੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉਲਟੇ ਸ਼ਲੇਮੀਲਾਂ ਵਾਂਗ, ਅਜਿਹੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਗੁਆ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਇਨਕਲਾਬ ਖੁਦ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਸਾ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਜੋਸ਼-ਭਰੀ ਬਲਵਾਨਤਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ “ਲਾਲ ਹਊਆ”, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੱਦਿਆ

* ਸੈਨੇਟਰ।—ਸੰਪਾ.

** ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਚੱਲਣ ਦਿਓ।—ਸੰਪਾ.

ਅਤੇ ਭਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਖੀਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੀ ਫਰੀਜੀਅਨ ਟੋਪੀ⁴⁴ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਵਰਦੀ, ਲਾਲ ਬਿਰਜਸ, ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਿਹੜਾ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨੀ ਦੇ ਦਿਨ, 20 ਦਸੰਬਰ, 1848 ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਪੱਖੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਰੋ-ਫ਼ਾਲੂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਗਣਰਾਜੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹਿੱਸਾ ਨਾਲ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਸੀ। ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ, ਇਤਿਹਾਦੀ ਪਾਦਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਡਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੀ ਆਮ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਸਾਂਝੀ ਰੱਖਿਆ। ਅਖੀਰ, ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਇੱਥੇ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਡਿਪਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਠਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰੀ ਭੀੜ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵੋਟ-ਪਰਚੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਦਾਖ਼ਲਾ ਪੱਤਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਏਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜ਼ਾਦ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ *mauvaise queue** ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਤਾਕਤ ਉੱਤੇ, ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਉੱਤੇ, ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਸਮੁੱਚੀ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ: ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਉੱਤੇ ਉਲਟ-ਇਨਲਾਬ ਦੀ ਸਮਕਾਲਿਕ ਜਿੱਤ ਨੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੁਭ ਲਗਨ ਅਧੀਨ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਤਬਾਹਹਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੰਜਾਹ ਕੁੱਝ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੋਲੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਸਨ ਅਫਰੀਕੀ ਜਰਨੈਲ ਕੈਵੇਨਯਾਕ, ਲਾਮੋਰੀਸੀਯੇਰ ਅਤੇ ਬੇਦੋ। ਪਰੰਤੂ, ਮਾਨਟੇਨਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਵਿਰੋਧੀ-ਪੱਖ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਕੀਤਾ। ਸੋਸ਼ਲ-ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬਪਤਿਸਪੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹੋ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸੌ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਸੌ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਇਸ ਕੋਲ ਸਨ ਅਤੇ ਫਲਸਰੂਪ ਇਹ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਓਨੀ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੀ ਜਿੰਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁੱਟ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਨ।

* ਮਨਹੂਸ ਦੁਮਛੱਲਾ। —ਸੰਪਾ.

ਸਮੁੱਚੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਕਸਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਖੇ ਸਮਰਥਕ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ। ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਫ਼ਾਂ ਵਿੱਚ; ਤੇ ਤਿੰਨ ਨਾਨ-ਕਮੀਸ਼ਨਡ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜਮਹੂਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਨਟੇਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ, ਲੇਦਰਿਊ-ਰੋਲੇ, ਨੂੰ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨਾਲ਼ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੰਜ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਉਹਦੇ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ ਸਨ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਰਾਠ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ਼ ਅੱਟਲ ਝੜਪਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਨਟੇਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 28 ਮਈ, 1849 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਅਨਸਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨੇ, ਇੱਜ਼ਤ ਸਮੇਤ, ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਗੁਆ ਲਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਦੌਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੈ, ਆਮ ਗਲਤ-ਫ਼ਹਿਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਵੇਖਿਆਂ, ਕੌਮੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਦੌਰ ਉਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ਼ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਦੌਰ ਸਬੰਧਤ ਸੀ: ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ ਸੰਘਰਸ਼। ਪਰੰਤੂ, ਖੁਦ ਲਹਿਰ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਉਹ ਇਸ ਦਕਿਆਨੂਸੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ: “ਪਿਛਾਖੜ” — ਰਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਬਿੱਲੀ ਭੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਤ ਦੇ ਸੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਖੋਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਯਕੀਨਨ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਗੁੱਟਾਂ ਦਾ ਗੋਰਖ-ਧੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਗੋਦਾਂ ਗੁੰਦਦੇ ਹਨ— ਹਰ ਕੋਈ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਬਿਠਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਗੁੱਟ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ— ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ “ਗਣਰਾਜ” ਵੱਲ ਸਾਂਝੀ ਘਿ੍ਣਾ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਾਂਝਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਕਮੁੱਠ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਸਾਜਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ, ਮਾਨਟੇਨ, ਆਪਣੇ ਤੌਰ ’ਤੇ, “ਗਣਰਾਜ” ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਿਰੰਤਰ “ਪ੍ਰਤੀਗਾਮਤਾ” ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਨਾ ਪਰੂਸ਼ੀਆ ਨਾਲ਼ੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਘੱਟ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ, ਪਰੂਸ਼ੀਆ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ, ਫੌਜੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਪੁਲਿਸੀ ਦਖ਼ਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ। “ਮਾਨਟੇਨ”, ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ “ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਹੱਕਾਂ” ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਰੁੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਰ ਤਥਾ-ਕਥਿਤ ਲੋਕ ਪਾਰਟੀ ਡੇਢ ਸਦੀ ਤੋਂ, ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ, ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵਧੇਰੇ ਡੂੰਘੀ ਝਾਤ ਪਾਈ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਪਰਲਾ ਦਿਖ-ਦਿਖਾਵਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਰਾਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਕੱਜਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਗੁੱਟ ਸਨ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੁੱਟਾਂ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੱਥੀ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਲਿੱਲੀ⁴⁵ ਅਤੇ ਤਿਰੰਗਾ ਹੀ ਸੀ, ਬੂਰਬੋਂ ਦਾ ਘਰਾਣਾ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦਾ ਘਰਾਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦ ਹੀ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਨਿਰਾ ਪੁਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਹੀ ਸੀ? ਬੂਰਬੋਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵੱਡੀ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪੱਤੀ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਪਰੋਹਤ-ਪਾਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜੁੱਤੀਚੱਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉੱਚ ਵਿੱਤ, ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਸਨਅਤ, ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਤਿਜਾਰਤ, ਭਾਵ, ਸਰਮਾਏ ਨੇ ਵਕੀਲਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲੇ ਭਾਸ਼ਨ-ਕਰਤਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਾਮਡੋਰੀ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਹੱਕੀ ਰਾਜਤੰਤਰ ਭੂਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਆਂ ਦੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਮਹਿਜ਼ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜੁਲਾਈ ਦੀ ਰਾਜਤੰਤਰ ਬੁਰਜੂਆ ਨਵੇਂ-ਰਈਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਥਿਆਈ ਗਈ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਕੇਵਲ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸੀ। ਇੱਕ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੁੱਟਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਰੱਖਿਆ, ਉਹ ਕੋਈ ਅਖੌਤੀ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀਆਂ ਪਦਾਰਥਕ ਹਾਲਤਾਂ, ਸੰਪੱਤੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਸਨ, ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਟੱਕਰ, ਪੂੰਜੀ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ, ਜ਼ਾਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ, ਭੈਂ ਅਤੇ ਆਸਾਂ, ਤਅੱਸਬਾਂ ਅਤੇ ਭੁਲਾਂਦਰਿਆਂ, ਹਮਦਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤਾਂ, ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿਹੜਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਉੱਤੇ, ਹੋਂਦ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਕ ਹਾਲਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਠਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਭੁਲਾਂਦਰਿਆਂ, ਸੋਚਣ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਉਸਾਰ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਜਮਾਤ ਆਪਣੀਆਂ ਪਦਾਰਥਕ ਨੀਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਮਾਜਕ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦੀ ਅਤੇ ਰੂਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਇਕੱਲਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਹੜਾ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਰਾਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਅਸਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ-ਸੋਮਾ ਅਤੇ ਆਰੰਭ-ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਤੇ

ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਨੇ, ਭਾਵ ਹਰ ਇੱਕ ਗੁੱਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਅਤੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੈ ਕੀ ਅਤੇ ਕਰਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ, ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਨਿਖੇੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀ ਅਤੇ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਨੇ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਲੋਂ ਕੋਲੋਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਦਾਅਵੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਜੇਕਰ ਹਰ ਇੱਕ ਧਿਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛੁੱਕ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੂਚਿਕ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਸੀ—ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪੱਤੀ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ—ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੀ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪੱਤੀ, ਆਪਣੇ ਸਾਮੰਤੀ ਨਖਰੇ ਅਤੇ ਨਸਲ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਰਜੂਆ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਟੋਰੀ⁴⁶ ਢੇਰ ਚਿਰ ਤੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਤੰਤਰ, ਚਰਚ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ, ਪਰ ਅਖੀਰ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਇਕਬਾਲ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਭੂਮੀ ਲਗਾਨ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ।

ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਐਮਸ ਵਿੱਚ, ਕਲੇਰਮਾਂਤ⁴⁷ ਵਿੱਚ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਗੋਂਦਾਂ ਗੁੰਦਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀ ਅਤੇ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਵਰਦੀਆਂ ਸਜਾ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ ਸਰਵਜਨਕ ਮੰਚ ਉੱਤੇ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਾਜਕੀ ਅਮਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਟਾਲ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ *ad infinitum** ਲਈ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਉਹ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਇੱਕ ਸਮਾਜਕ ਪਦਵੀ ਹੇਠ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਦਵੀ ਹੇਠ ਨਹੀਂ, ਬੁਰਜੂਆ ਸੰਸਾਰ-ਪ੍ਰਬੰਧ

* ਅਨੰਤ ਕਾਲ। —ਸੰਘਾ.

ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਆਵਾਰਾ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ; ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਤੀ ਜਾਂ ਜੁਲਾਈ ਦੀ ਰਾਜਤੰਤਰ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਬੇਲਗਾਮ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਗਲਬਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਅਜਿਹਾ ਗਲਬਾ ਜਿਹੜਾ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਵਲ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਵਲ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁੱਟ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਤੇ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਘ੍ਰਿਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਯਾਦਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਸਹਿਜ-ਬੁੱਧ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁੱਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗਣਰਾਜ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਉਸਦੀ ਸਮਾਜਕ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਵੀ ਢਾਹ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਧੀਨ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨਾ ਵੀ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਲੇ ਦੇ, ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਓਹਲੇ ਦੇ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਹੀ ਤਾਜ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗੌਣ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੌਮੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ। ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਪੂਰਨ, ਵਧੇਰੇ ਅਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਠੀਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਘੱਟ ਖਤਰਨਾਕ ਰੂਪਾਂ ਲਈ ਸਹਿਕਦੇ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਨਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਉਹ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀ — ਬਿਯੋਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਜਿਹੜਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਣਰਾਜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪਾੜਦਾ ਹੈ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਬੇਰੀਏ ਤੱਕ, ਜਿਹੜਾ 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਨੂੰ, ਤਿਰੰਗਾ ਕਮਰਕੱਸਾ ਵਲੋਂ ਇੱਕ ਲੋਕ-ਨੇਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਦਸਵੇਂ ਅਰਾਡਿਜ਼ਮੈਂਟ* ਦੇ ਟਾਊਨ ਹਾਲ ਅੱਗੇ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਨਾਂ

* ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਮਿਊਂਸਪਲ ਵਾਰਡ। —ਸੰਪਾ.

ਉੱਤੇ ਲੈਕਚਰ ਝਾੜਦਾ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਂਦੀ ਗੂੰਜ ਉੱਠਦੀ ਹੈ: ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵਾਂ! ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵਾਂ!

ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਕੁਲੀਸ਼ਨ, ਅਖੌਤੀ ਸੋਸ਼ਲ-ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ 1848 ਦੇ ਜੂਨ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਹਿੱਤ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਜ਼ਾਮਨੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਣਾਉਣੀ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਤਦ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉਸਦੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ, ਮਾਨਟੇਨਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਦੌਰਾਨ ਧੱਕ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਧ ਦੌਰਾਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ਼ ਸੰਗਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਖੁੱਸੀ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਅਤਾ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ਼ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਫ਼ਰਵਰੀ 1849 ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ, ਸਾਂਝੀਆਂ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਕ ਮੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੱਤ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਮਹੂਰੀ ਸੇਧ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ; ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੋਲ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੂਪ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਸ਼ਲ-ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਇਸ ਸੰਜੋਗ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਨਵੀਂ ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਟੀ, ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਕੁੱਝ ਬੇਅਸਰ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੰਕੀਰਣਤਾਵਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ, ਉਹੀ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਨਟੇਨ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ, ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸੀ, ਇਹ ਵੀ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ। ਸੋਸ਼ਲ-ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਸਾਰ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ-ਗਣਰਾਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਦੋ ਸਿਖਰ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਪੂੰਜੀ ਅਤੇ ਉਜਰਤੀ ਕਿਰਤ, ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੁਝਾਓ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹੋਣ, ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਇਨਕਲਾਬੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ਼ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਸਮਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਜਮਹੂਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਕਾਇਮ ਕਲਪ ਕਰਨਾ, ਪਰ

ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ। ਕੇਵਲ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੌਂਝੀ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਵਾਰਥੀ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤ ਮਨਵਾਉਣ ਦੀ ਇਛੁੱਕ ਹੈ। ਸਗੋਂ, ਇਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਨਿਜਾਤ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਤਾਂ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਹਾਲਤਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਰਾਮ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹਨ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਹਾਮੀ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸੋਚ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਲੰਘਦੀ, ਕਿ ਉਹ ਅਖੀਰ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਉਪਾਵਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਥਿਤੀ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਜਮਾਤ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹੀ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਾਨਟੇਨ ਗਣਰਾਜ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਥੌਤੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨਾ ਗਣਰਾਜ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਬਿਲਕੁੱਲ ਉਸ ਸੈਨਾ ਵਾਂਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਡੱਟਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਨਿਤਰੀ ਹੁੰਦੀ।

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਅਜਲਾਸ ਹੋਇਆ, ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਾਨਟੇਨ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ। ਹੁਣ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਜਮਹੂਰੀ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਬੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੜਕਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੁਦ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਲ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾ ਕੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਲੈ ਆਉਣ ਅਤੇ ਖੁਦ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸਮਾਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਏਦਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ, ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਵਾ ਦੇਣ ਦਾ। ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਟੀ ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਇਸ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਫਸੀ।

ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਫੌਜਾਂ* ਵੱਲੋਂ ਰੋਮ ਉੱਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਇੱਕ ਚੋਗਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਹੁਣ ਲਈ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੈਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਧਾਰਾ 54 ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਬਗੈਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਵੱਲੋਂ ਜੰਗ ਦਾ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ, 8 ਮਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ, ਰੋਮ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਅਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲੇਦਰਿਊ-ਰੋਲੋ ਨੇ 11 ਜੂਨ, 1849 ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਧਾਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਥਿਯੇਰ ਦੇ ਭੁੰਡ ਵਰਗੇ ਡੰਗਾਂ ਤੋਂ ਤੜਫ ਕੇ, ਉਹ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਟੀ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ। 12 ਜੂਨ ਨੂੰ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਦਾ ਬਿੱਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। 13 ਜੂਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ: ਮਾਨਟੇਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ “ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ” ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਜਮਹੂਰੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ, ਜਿਹੜੇ, ਨਿਹੱਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੇ ਦਸਤਿਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਖਿੰਡ ਪੁੰਡ ਗਏ, ਆਦਿ, ਆਦਿ। ਮਾਨਟੇਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ; ਇੱਕ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਬੂਰਜੇ ਵਿਖੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਮਾਨਟੇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਲਾਓਨਜ਼ ਦੇ ਵੀ, ਜਿੱਥੇ 13 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖੂਨੀ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵੱਜਿਆ ਸੀ, ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਪੰਜ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਹੜੀ ਸਥਿਤੀ ਵਰਤਮਾਨ ਪਲ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਮਾਨਟੇਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਆਪਣੀ ਮੁਹਰੈਲ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਪਿੱਠ

* ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਫੌਜਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 1849 ਵਿੱਚ ਇਟਲੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਇਟਲੀ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰੋਮ ਉੱਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ।—ਸੰਪਾ.

ਦਿਖਾ ਗਏ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਦੋ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਹੀ pronunciamento* ਛਾਪਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨਾਲ਼ ਧਰੋਹ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ ਜਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ, ਮੋਰਚੇ ਖੜੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੇ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਅਖੌਤੀ ਇਤਿਹਾਦੀ ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਿੰਦੇ। ਆਖਰੀ ਗੱਲ, ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਕੋਲੋਂ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਲਾਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਆਮ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ “ਲੋਕਾਂ” ਉੱਤੇ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾ ਜਾਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਮੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਥੱਪਣ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲੀ।

ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਏਡੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਚੀਕ ਚਿਹਾੜੇ ਨਾਲ਼ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿੰਨਾ ਮਾਨਟੇਨ ਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲ਼ੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵਡੇਰੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਜਾਂ ਏਨਾ ਬਹੁਤਾ ਅਗਾਊਂ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਢੋਲ਼ ਪਿਟਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿੰਨਾ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਅੱਟਲ ਫਤਿਹ ਦਾ। ਯਕੀਨਨ ਹੀ, ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਮ-ਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਮਕਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅੱਗੇ ਜੈਰੀਕੋ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ⁴⁸ ਢਹਿ ਪਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਧੱਕੜਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੀ ਫਸੀਲ ਅੱਗੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਜੇਤੂ ਹੋਣ ਦੀ ਇਛੁੱਕ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵੱਲ ਵਤੀਰਾ ਗੰਭੀਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਨਾ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਯੁੱਧ ਵਾਂਗ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਮੂਰਖਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਅਸਲੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਲੜਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦੇਣਾ ਅਜੀਬ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਧਮਕੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯਰਕਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਮਾਤਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੀ ਗਲੀ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਫਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਮਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਏਨੇ ਸੰਦੇਹਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹਾਨੇ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸੰਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ੀ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਡਰਪੋਕਾਂ ਵਾਲ਼ੀ ਘੁਰ ਘੁਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

* ਐਲਾਨ। —ਸੰਪਾ.

ਅਦਾਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ au serieux* ਲੈਣਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਪਾਟੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਾਈਂ ਮਾਈਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਵਧਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਨੇ ਹਲਕੇ-ਰੋਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਭਰਮਾਉਂਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਨਟੇਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੀ ਕਿ ਸੈਨਾ ਉਸਦੇ ਸਮੱਰਥਨ ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ? ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਜਦੋਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰੋਮ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੂਨ 1848 ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਹਾਲੇ ਏਨੀਆਂ ਸੱਜਰੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਵੱਲ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀ ਘੋਰ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁਖੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਪਤ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਰੋਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਹਾਨ, ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਦਾਅ ਉੱਤੇ ਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਅਮੂਰਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਇਹ ਹਿੱਤ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਕੀ ਖੁਦ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿਵਾਏ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ? ਕੀ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਯ ਪਤਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੰਢ-ਤੁਪ ਆਖ ਕੇ ਬਦੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ? ਪਰ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ, ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਅਬੂਰੀ ਜਮਾਤ, ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਖੁੰਢਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਜਮਾਤੀ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠਿਆ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਮਾਤ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਨਤਾ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹੈ ਜਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ; ਜਿਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਉਹ ਹਨ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਜਦੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਜੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਜਾਚਣ-ਤੋਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਾ, ਆਪਣੇ ਕੁੱਲ ਅਖੁੱਟ ਵਸੀਲਿਆਂ ਸਹਿਤ, ਜਾਬਰਾਂ ਉੱਤੇ ਟੁੱਟ ਪਵੇਗੀ। ਹੁਣ, ਜੇ ਕਾਰਜ-ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਗ਼ੈਰ-ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਪੁੰਨਸਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਂ ਕਸੂਰ ਭੁਲਾਂਦਰਾਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਅਵੰਡ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਸੈਨਾ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਵਹਿਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਸਮਝਣੋਂ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਸ਼ੇ ਖੁਦ ਉਸਦੇ ਲਈ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਗੱਲ ਹਨ, ਜਾਂ ਇਸ

* ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ। —ਸੰਪਾ.

ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਵੇਰਵੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਘਟਨਾ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਅਤਿਅੰਤ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਹਾਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਉਹ ਉਨਾ ਹੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਉਹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਵਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਜਿਤਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਪੁਰਾਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤਿਆਗਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਢ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਮਾਨਟੇਨ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਟੁੱਟੀ ਭੱਜੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਨੇਮ ਦੁਆਰਾ ਅਪਮਾਣਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਹਾਲਤ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਤਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਜੇਕਰ 13 ਜੂਨ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਨੇ ਘੱਟ ਲਿਆਕਤ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਨਵੀਂ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਫੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਪੁੰਸਕਤਾ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰਕ ਰੋਹ ਦੀਆਂ ਭਬਕਾਂ ਅਤੇ ਪੌਸ-ਜਮਾਊ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਜੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇਹਨਾਂ, ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਆਖਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਸਮਝਣ ਦਾ ਵਖਾਲਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਯਥਾਰਥ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਤੁੱਛ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰੰਤੂ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 13 ਜੂਨ ਦੀ ਹਾਰ ਲਈ ਇਸ ਗੂੜ੍ਹ ਕਥਨ ਨਾਲ ਧਰਵਾਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ: “ਪਰ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਫੇਰ—ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਆਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ! *Nous verrons!*”

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਾਨਟੇਨ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਏਨਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਦਰਿਊ-ਰੋਲੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁੱਲ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਆਗੂ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਧਰ ਸਕਦੀ, ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਕਰਤੱਵ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ (*in partibus*) ਇੱਕ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰੇ; ਕਿ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਪੱਧਰ ਹੇਠਾਂ ਗਰਕਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਗੂ ਵਧੇਰੇ ਠਿਗਣੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਉਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਅਮਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ, ਦੂਰ ਖੜੇ ਲੇਦਰਿਊ-ਰੋਲੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵੱਧਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ; ਕਿ ਉਹ 1852 ਲਈ ਗਣਰਾਜੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਵਾਲਾਖੀਆ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਗਸ਼ਤੀ-

* ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ। —ਸੰਪਾ.

ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਧੱਕੜਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਗੇ। ਕੀ ਪਰੂਧੋਂ ਬਿਲਕੁੱਲ ਹੀ ਗਲਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਇਹਨਾਂ ਭੱਦਰਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ: “Vous n’êtes que des blagueurs!”*

13 ਜੂਨ ਨੂੰ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਾਨਟੇਨ ਦਾ ਹੀ ਲੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋੜਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ: ਕਿ ਇੱਥੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਵੀਟੋ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਅਤਿੱਕੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬਿਯੋਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਸੀ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ 13 ਜੂਨ ਨੂੰ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਕੀ ਉੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਯ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈ ਆਂਦੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਖੇੜੇ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗੁਆ ਲਈ ਸੀ। ਅਪਮਾਨ-ਭਰੇ ਨੇਮਾਂ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮਾਨਟੇਨ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਉਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਚਿਆਇਆ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕੋਲਤ੍ਰੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕੀਤਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚਾਰਟਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉਪਰਬਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਲੰਕ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਜੇਕਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕਰੇ, ਬਗ਼ਾਵਤ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਅੰਗ ਦੇਖੋ, ਜਿਸ ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਉੱਤੇ ਰੋਮ ਉੱਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ 13 ਜੂਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਗ਼ਾਵਤ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਮੌਕਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਸੇ ਜਰਨੈਲ, ਅਰਥਾਤ ਓਦੀਨੋ, ਨੂੰ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੱਲੋਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬੇਫ਼ਾਇਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। 13 ਜੂਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੂਰਮਾ, ਵਿਯੋਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਵਿੱਤ ਮੰਡਲਾਂ ਨਾਲ਼ ਸਬੰਧਤ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੇ ਇੱਕ ਟੋਲੇ ਦਾ ਆਗੂ ਬਣ ਕੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਬੁੱਚੜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਵਡਿਆਇਆ ਗਿਆ ਸੀ — ਉਹੀ ਵਿਯੋਰਾ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ

* “ਤੁਸੀਂ ਗਪੌੜ ਸੰਖਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ!” — ਸੰਘਾ.

ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੀ ਘੜੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ।

13 ਜੂਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਅਰਥ ਸੀ। ਮਾਨਟੇਨ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਉੱਤੇ ਵਿਧਾਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਲਈ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਸਤ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਫਤਿਹ, ਆਪਣੇ ਜਮਹੂਰੀ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਾਤੀ ਜਿੱਤ ਸੀ। ਜਿੱਤ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ। 14 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਐਲਾਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਜੱਕੋ-ਤੱਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਸਮਝੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਮਹਿਜ਼ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲਤ ਸਮਝੀ ਗਈ ਸੱਜਣਤਾ ਦਾ ਨਾਟਕ ਰਚਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਈਆਂ ਉਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਅਭੇਦ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਰੋਮ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉੱਚ ਪਾਦਰੀ ਸੈਮੂਅਲ ਨੂੰ ਵੈਟੀਕਨ* ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਹੁਣ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਡੇਵਿਡ⁴⁹ ਬਣ ਕੇ ਤੁਲੇਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧਿਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ।

13 ਜੂਨ ਦੀ ਬਗਾਵਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਜਲੂਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੂਰਮਿਆਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਗਰੀਬੜੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਰੱਤਹੀਣ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਆਸਟਰਲਿਟਜ਼⁵⁰ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸਟੇਜਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਆਖ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ, ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਸਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ “ਸਮਾਜ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ” ਆਖ ਕੇ ਉਛਾਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਭਰਮ ਦਾ ਉਹ ਅਖੀਰ ਆਪ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਪਰੰਤੂ, ਉਹਨਾਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਕੀ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਉਹਨਾਂ ਰਜਮੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਅਤਿਅੰਤ ਜਮਹੂਰੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਸਨ ਫ਼ਰਾਂਸ ਤੋਂ ਅਲਜੇਰੀਆ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਫੌਜਾਂ ਦੇ

* ਰੋਮ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜਿੱਥੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀ ਪੋਪ ਦਾ ਸਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਇਲਾਕਾਂ ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਪੋਪ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ। —ਸੰਪਾ.

ਵਧੇਰੇ ਪੁਆੜੇ — ਹੱਥੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ੀਰੀ ਦਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬਾਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਗੀ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਮੋੜ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਾਂ। 1830 ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ⁵¹ ਦੀ ਖੈ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੀ। ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਅਧੀਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬਗਾਵਤਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਸੀ। 1848 ਦੇ ਫਰਵਰੀ ਦਿਹਾੜਿਆ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਬਗਾਵਤ ਵੱਲ ਇੱਕ ਸਿੱਥਲ ਅਤੇ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਵੱਲ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਾਲਾ ਵਤੀਰਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੇ ਜੜ੍ਹ ਫੜ ਲਈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਬਗੈਰ ਇਨਕਲਾਬ ਜੇਤੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਫੌਜ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ। ਨਾਗਰਿਕ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇਹ ਵਹਿਮ ਸੀ। 1848 ਦੇ ਜੂਨ ਦਿਹਾੜਿਆ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੇ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਗਾਵਤ ਦਬਾ ਲਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਹਿਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਪਦਵੀ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਪਹਿਲੀ ਸੈਨਿਕ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੀ ਕਮਾਨ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਅਣਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਠਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੀ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਕੁੱਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਜਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਮਾਂਡਰ ਦਾ ਇੱਕ ਲਛਣ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਦ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਕੇਵਲ ਦੁਮਛੱਲਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, 13 ਜੂਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਭਾਗਸਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਅਮਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਰੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕੁੱਝ ਟੁਕੜੇ ਹੀ ਬਚੇ ਰਹਿ ਸਕੇ। 13 ਜੂਨ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਮਹੂਰੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚੁੱਕੇ, ਪਰ ਸੈਨਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੀਆਂ ਵਰਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਈਆਂ ਸਨ; ਪਰੰਤੂ ਐਨ ਇਹ ਵਰਦੀ ਹੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਟੂਣਾ ਸੀ। ਸੈਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਰਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੱਪੜੇ ਵਾਂਗ ਗਰਮ ਕੱਪੜਾ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। ਜਾਦੂ-ਪ੍ਰਭਾਵ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। 1848 ਦੇ ਜੂਨ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਗਈ ਸੀ; 13 ਜੂਨ 1849 ਨੂੰ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਵੱਲੋਂ ਤਿੱਤਰ ਬਿੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ; 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਨੂੰ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅੱਗੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਤੋੜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਉੱਤੇ

ਸਹੀ ਪਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕੇਵਲ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਸੈਨਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਘੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਤੋੜਨਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੱਥ-ਬੰਨ੍ਹ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਬਾਗੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਆਪ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣੀ ਸੀ, ਨਿਰੰਕੁਸ਼ਤਾਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇਹਦੇ ਲਈ ਆਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ।

ਇਚਰ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਸ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀ ਮੁੜ-ਫਤਿਹ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ ਜਿਹੜੀ 1848 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੁੱਸ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, 1849 ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ, ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਜਸ਼ਨ ਉਸ ਨੇ ਗਣਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹ-ਮੰਦਾ ਕੱਢ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਭਵਿੱਖੀ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਬੀਤੇ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਨੂੰ, ਸਮੇਤ ਉਸ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਲਾਨੂਤਾਂ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਐਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਮਨਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟੀ ਗਈ, ਸਭਾ-ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਤੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਘੇਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਗਠਨਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੇਮਬੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਦੌਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਥਾਪਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਅਜਲਾਸ ਅੱਧ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਅੱਧ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਉੱਠ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਹਲ ਦੌਰਾਨ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਨੇ ਐਮਸ ਨਾਲ ਗੋਦਾਂ ਗੁੰਦੀਆਂ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀ ਨੇ ਕਲੇਰਮਾਂਤ ਨਾਲ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ — ਸ਼ਾਹੀ ਦੌਰੇ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਨੇ— ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਕੇ: ਇਹ ਹਕੀਕਤਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਵਿਹਲ-ਵਕਫਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਕਾਇਦਾ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਏਨੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਈ ਚੌਖੇ ਸਾਰੇ ਵਕਫਿਆਂ ਲਈ ਮੰਚ ਤੋਂ ਲੋਭ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬੜੇ ਹੀ ਨਖਿੱਧ, ਅਰਥਾਤ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ, ਨੂੰ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਬੇਅਕਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਅੰਗ-ਰੂਪ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਮਗਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਰੋਲ-ਘਚੋਲੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਹਨਾਂ ਵਿਹਲਾਂ-ਵਕਫਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਘੁੱਲਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਅਚੁੱਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਸੱਚੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ: ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਹਲ-ਵਕਫੇ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਝੰਡੇ ਉੱਤੇ ਉਕਰੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਅਰਿਆਂ Liberte,

egalite, fraternite* ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਹਰੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦੇਣਾ: Infanterie, Cavalerie, Artillerie!**

4

ਅਕਤੂਬਰ 1849 ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਜੁੜ ਬੈਠੀ। ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਬਾਰੋ-ਫਾਲੂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੀ ਏਨੇ ਬੇਪਤ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਹਟਾਏ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਠੁੱਡੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਉਹ ਇਚਰ ਨੂੰ ਬਾਰੋ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਏ।

ਬਾਰੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਸੀ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ, ਰੋਮ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਓਹਲੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਇਉਂ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਪਾਤਰ ਦਾ ਉਹ ਮੁਖੌਟਾ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੰਪਾਦਕ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, *homme de paille**** ਦਾ ਮਖੌਟਾ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਮਖੌਟਾ ਲਾਹ ਕੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਛੁਪਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਮਖੌਟਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ-ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬਾਰੋ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਇਸ ਲਈ ਥਾਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਗਣਰਾਜੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਤੂੰਬੇ ਉਡਾ ਸਕੇ; ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੋੜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕੇ।

ਇਸ ਮੌਕੂਫ਼ੀ ਲਈ ਢੁੱਕਦੇ ਬਹਾਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਥੁੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਰੋ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੱਕ ਨੂੰ ਵੀ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦਾ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਹਲ-ਵਕਫੇ ਦੌਰਾਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਐਦਗਰ ਨੇਈ ਨਾਂ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ

* ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਬਰਾਬਰੀ, ਭਰਾਤ੍ਰੀਅਤਾ। —ਸੰਪਾ.

** ਪਿਆਦਾ ਫ਼ੌਜ, ਰਸਾਲਾ, ਤੋਪਖਾਨਾ! —ਸੰਪਾ.

*** ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮਾਧੋ। —ਸੰਪਾ.

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੋਪ* ਦੇ ਅਣਉਦਾਰ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਬਿਲਕੁੱਲ ਉਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਰੋਮਨ ਗਣਰਾਜ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਲਈ ਓਦੀਨੋ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਰੋਮ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਬੱਜਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵਿਕਟਰ ਹਿਊਗੋ ਨੇ, ਅਖੌਤੀ ਉਦਾਰਵਾਦ ਸਦਕਾ, ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਘ੍ਰਿਣਾਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪਈ ਲਲਕਾਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਬਾਰੋ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੋਖਲੀ ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਮੰਚ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ “ਕੋਝੀਆਂ ਗੋਂਦਾਂ” ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਰੋਹ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਆਖੇ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ, ਉਸ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਖਰੀ ਗੱਲ, ਜਿੱਥੇ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕੋਲੋਂ ਡੱਚੈਸ ਆਫ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਲਈ ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਵਾ ਲਈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਭੱਤੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹਰ ਸੁਝਾਓ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਦਕਿਸਮਤ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਗੂੜ੍ਹਾ, ਸੁਮੇਲ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਵਿਚਾਰ, ਕਿ ਉਹ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲਾਹੁਣ।

ਬਾਰੋ-ਫਾਲੂ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਦਾ ਤੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਮੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚੌਕੀ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਤੁਲ ਖੁਹਾ ਬੈਠੀ ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਮੁੜ ਕੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁੱਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੰਜ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੈਨਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬੇਓੜਕ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀਆਂ ਅਤਿਅੰਤ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਸਰਬੰਗੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਤੱਕ, ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀਆਂ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਹੋਂਦ ਤੱਕ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕੰਟਰੋਲ ਤੇ ਨੇਮਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਿੱਥੇ ਅਤਿਅੰਤ

* ਪੀਅਸ ਨੌਵਾਂ। —ਸੰਪਾ.

ਅਸਾਧਾਰਨ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪਰਜੀਵੀ ਬਣਤਰ ਇੱਕ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕਤਾ, ਇੱਕ ਸਰਵ-ਗਿਆਨ, ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਲੋਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਲਟ ਰੂਪ ਕੇਵਲ ਅਸਲ ਸਮਾਜਕ ਪਿੰਡੇ ਦੀ ਲਾਚਾਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਵਿੱਚ, ਢਿੱਲਮਢਿੱਲੀ ਦੇਹ-ਹੀਨਤਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ— ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੰਤਰੀ ਪਦਵੀਆਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸਾਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਹੋਂਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਘਟਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਅਖੀਰੀ ਗੱਲ, ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਲੋਕ ਰਾਏ ਨੂੰ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਸੁਆਧੀਨ ਰਹਿ ਕੇ, ਖੁਦ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਪਰ ਠੀਕ ਉਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਸ਼ਾਖਾਂ ਸਹਿਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਹਿੱਤ ਅਤਿਅੰਤ ਸੰਘਣੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਤਪੱਤ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਾਧੂ ਵਸੋਂ ਲਈ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ, ਸੂਦ, ਲਗਾਨ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਰਕਮ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਰਾਜਕੀ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਕਸਰ ਪੂਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਜਾਬਰਾਨਾ ਕਦਮਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਰਾਏ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੁਆਧੀਨ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਕੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟਣ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਲ ਨਾ ਹੋਈ, ਸ਼ੱਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਲੰਗੜਾ ਲੂਲ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤੀ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸਾਰੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਆਪਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਬੇਰੋਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਈ।

ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਦ'ਓਪੂਲ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਰਨੈਲ ਦ'ਓਪੂਲ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਗੋਂ, ਬਾਰੋ ਨੂੰ ਮੌਕੂਫ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇਸ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਾ ਵਜੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਸਤੀ ਹੀ ਮਿਟ ਗਈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਕੋਲ਼ ਨਾ ਤਖਤ ਸੀ ਨਾ ਤਾਜ, ਨਾ ਆਸਾ, ਨਾ ਤਲਵਾਰ, ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕ, ਨਾ ਹੀ ਉੱਚਤਮ ਰਾਜਕੀ ਗੌਰਵ ਦੀ ਸੂਖਮ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਗੱਲ, ਉਸ ਕੋਲ਼ ਆਪਣੇ ਖਰਚਾਂ ਲਈ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦ'ਓਪੂਲ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲ਼ਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ

ਮਨੁੱਖ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਸੂਦਖੋਰ ਫੂਲਦ, ਜਿਹੜਾ ਵੱਡੇ ਵਿੱਤਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਬਦਨਾਮ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲਾ ਆਇਆ। ਪੈਰਿਸ ਦੇ bourse* ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ 1 ਨਵੰਬਰ, 1849 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ fonds** ਦੇ ਭਾਅ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ਼ ਵੱਧਦੇ ਘੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਸੱਟਾ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਦੀ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉੱਥੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਲੀਏ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ*** ਥਾਪ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ।

ਪਰੰਤੂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕੇਵਲ ਘਟਨਾ-ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਜੇ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਖਰ੍ਹਵੇ ਸੁਨੇਹੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਖੁਸ਼ਾਮਦ-ਭਰਿਆ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਾਤੀ ਖ਼ਬਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਬੇਹੌਸਲਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਹਸਾਉਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਫਲਤਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਬਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ “Idees napoleoniennes”⁵² ਨਾਲ਼ ਖੇਡ ਖੇਡਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੰਤਰੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਕ-ਮਾਰ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾਵਾਂ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਖੁਣਸੀ ਹਾਸੇ ਚੁੱਪ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਾਂਗ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸਿਧੜ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਭਰਪੂਰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਕਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਏਨੇ ਨਿਰਪੇਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਕੂਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਆਪਣੇ ਗ਼ਲਬੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਏਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ-ਸਾਰ ਇਸ ਦੌਰ ਦੇ ਦੋ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ: ਇੱਕ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ-ਟੈਕਸ ਮੁੜ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਿੱਦਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਸਤਕਤਾ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ। ਜਿੱਥੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ਵਧੇਰੇ ਕਠਿਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉੱਥੇ ਸੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ

* ਸੱਟਾ ਬਜ਼ਾਰ। —ਸੰਪਾ.

** ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਹੁੰਡੀਆਂ। —ਸੰਪਾ.

*** ਮੁਖੀ। —ਸੰਪਾ.

ਸ਼ਰਾਬ-ਟੈਕਸ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ, ਘ੍ਰਿਣਾਮਈ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅਟੁੱਟ ਐਲਾਨਿਆ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਜਨਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀਆਂ ਨੇ, ਉਦਾਰ ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਨੇ, ਵਾਲਟੇਅਰਵਾਦ ਅਤੇ ਸਰਬਗ੍ਰਾਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਪਾਸਟਲਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਮਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ, ਜੈਜ਼ੂਇਟਾਂ, ਦੇ ਹੱਥ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਪਰੰਤੂ, ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀਆਂ ਅਤੇ ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟ ਮਤਭੇਦ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ ਦਮਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਕਿ ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਟੈਕਸਾਂ ਅਤੇ ਗਿਰਵੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਪਹਿਲਾਂ ਸਦਾ ਨਾਲ਼ੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੁਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, *maires** ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੈਰਿਸ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਪਿਛਾਖੜ ਦਾ ਆਪਣੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਚਿਹਰਾ-ਮੋਹਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਓਨੀ ਚੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿੰਨਾ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੁੰਡਾ, ਅੱਖੜ, ਤੁਛ, ਅਕਾਊ, ਅਤੇ ਖਿਝਾਊ, ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ, *gendarme*** ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ *gendarme* ਰਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਕਾਰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਅਪ੍ਰੰਢ ਜਨਤਾ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਢਹਿ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ।

ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਜੋਸ਼ ਐਤ ਸੁਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਇਸਾਈਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਾਂਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸਨ: ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ; ਇੱਕ ਅੱਖਰੀ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਜਿੰਨਾ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਅੱਖਰੀ ਓਨਾ ਹੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਅੱਖਰੀ। ਐਸੀ ਬੁਝਾਰਤ ਵਾਂਗ

* ਮੇਅਰ। —ਸੰਘਾ.

** ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਪੁਲਿਸ। —ਸੰਘਾ.

ਸਪਾਟ ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ਦਾਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ-ਟੈਕਸ ਦਾ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਜਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਵਪਾਰ ਦਾ, ਕਲੱਬਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਨਗਰਪਾਲਕਾ ਚਾਰਟਰ ਦਾ, ਨਿੱਜੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਜਾਂ ਰਾਜਕੀ ਬਜਟ ਦੀ ਨੇਮਬੱਧਤਾ ਦਾ, ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕੋ ਮੰਤਰ ਰਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਫਤਵਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: “ਸਮਾਜਵਾਦ!” ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬੁਰਜੂਆ ਉਦਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੁਰਜੂਆ ਪ੍ਰਬੰਧਤਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਘੋਸ਼ਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੁਰਜੂਆ ਵਿੱਤੀ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਨਹਿਰ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਉੱਥੇ ਰੇਲਮਾਰਗ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਛੜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੀ।

ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ, ਫੈਸ਼ਨ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾਅ-ਪੇਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਅਮਲੀ ਸੋਝੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਰੁਖ ਜਿਹੜੇ ਉਸਨੇ ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਘੜੇ ਸਨ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰਜੇ ਸਨ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਅਖੌਤੀ ਬੁਰਜੂਆ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਇਸ ਦੀ ਜਮਾਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਬੁਨਿਆਦ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਿੱਖਰ, ਦੋਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵੇਲੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ “ਸਮਾਜਵਾਦੀ” ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਰਹੱਸ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਅਖੌਤੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ, ਸਮਾਜਵਾਦ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਪਭਾਵਕ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦੁਖੜਿਆਂ ਤੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸਾਈ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਭਰਾਤਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਮਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ ਬਾਂ ਬਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਤਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸਬੀਲ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਿਰਦੈਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦਿਨ ਕਠੋਰ ਕਿਉਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ, ਉਹ ਸੀ ਇਹ ਮੰਤਕੀ ਨਤੀਜਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਕੂਮਤ, ਕਿ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਹੁਣ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਆਮ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਸੰਗਠਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਧਰੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਹ ਖਤਰਨਾਕ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਹਿਲਜੁਲ ਵਿੱਚ ਇਹ “ਸ਼ਾਂਤੀ” ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਿਆਂ ਦੇਖਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਇੱਛਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਦੀ ਇੱਕ ਹਕੂਮਤ, ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਕੂਮਤ, ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਬਣੀ ਰਹੇ ਜਿਹੜੀ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਬੁਲਾਰੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੰਗਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ? ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਬਹਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਹਿਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ? ਇੱਥੇ ਹਰ ਹਿੱਤ, ਹਰ ਸਮਾਜਕ ਸੰਸਥਾ ਆਮ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਬਹਿਸ ਹੇਠ ਆਉਂਦੀ ਹੈ: ਕੋਈ ਹਿੱਤ, ਕੀ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰਹਿ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ? ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗਰਾਮ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਕਲਮ-ਘਸੀਟਾਂ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ; ਬੈਠਕਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲੱਬਾਂ ਦਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਦੀ ਕਲੱਬ ਦਾ ਪੂਰਕ ਬਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਲੋਕ ਰਾਏ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਲੋਕ ਰਾਏ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅਰਜ਼ਦਾਸ਼ਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਮਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ। ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਡੀਆਂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ? ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਖੜੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬੀਨ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਖੜਿਆ ਕੋਲੋਂ ਨੱਚਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ “ਉਦਾਰ” ਆਖ ਕੇ ਉਛਾਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ “ਸਮਾਜਵਾਦੀ” ਆਖ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹਿੱਤ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਏ; ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਕਿ ਵਿਕੋਲਿਤ ਬੁਰਜੂਆ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸ਼ੂਟ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਪੱਤੀ, ਪਰਿਵਾਰ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਮਾਣਨਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉੱਤੇ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਾਂਗ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਛ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ; ਕਿ ਆਪਣੀ ਤਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਤਾਜ ਗੁਆ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਤਲਵਾਰ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ

ਉਹ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਡੈਮੋਕਲੀਜ਼* ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਬਣ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਲਟਕੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਨਾ ਬੇਕਾਰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਮਿਸਾਲ ਲਈ, ਪੈਰਿਸ-ਐਵਿਗਨੋਨ ਰੇਲਵੇ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ, ਜਿਹੜੀ 1850 ਦੇ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ, 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਯੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦਮਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ ਜਾਂ ਪਿਛਾਂਹਖਿੱਚੂ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੱਲਦੀ ਉੱਥੇ ਇਹ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਬਾਂਝਪਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜਿੱਥੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਭਾਗਸਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਗਸਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਉੱਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੇਹੁਦਾ ਸੁਝਾਓ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਅਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ਼ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਲੁਕੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਨ-ਕਮਿਸ਼ਨਡ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਜਵੀਜ਼ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਖ਼ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ। ਮੁਦਰਾ ਸੁਗਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ਼ ਉਹ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਦਾਨ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲੁੰਪਨ-ਪੁਲੇਤਾਰੀ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਵਿਗਿਆਨ, ਭਾਵੇਂ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਜਾਂ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸੋਮੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਨੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਮੂੜ੍ਹਤਾ ਉੱਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮੂਰਖਤਾ ਨਾਲ਼ ਦਾਅ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ।

ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਅਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਯਤਨਾਂ ਉੱਤੇ, ਵੱਧ ਰਹੇ ਇਸ ਖਤਰੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਭੜਕ ਉੱਠਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਉਕਸਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋੜਨ ਵਾਲ਼ੀ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸਥਾਪਤ ਮਾਨ-ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਲੱਥ ਚਾਲ ਚੱਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।

* ਇੱਕ ਯੂਨਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦਾਵਤ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵਾਲ਼ ਨਾਲ਼ ਲਟਕਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੇਠ ਬਿਠਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦਾ ਸਬਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਡੈਮੋਕਲੀਜ਼ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਫ਼ੌਰੀ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। —ਸੰਪਾ.

ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਉਦੋਂ ਇੱਕ ਖਤਰਨਾਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਅਣ-ਕਿਆਸੀ ਘਟਨਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕੀਤਾ, ਭਾਵ 10 ਮਾਰਚ, 1850 ਦੀਆਂ ਜ਼ੀਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰਨ ਲਈ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ 13 ਜੂਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਸੋਸ਼ਲ-ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੀ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਵੋਟ ਜੂਨ 1848 ਦੇ ਇੱਕ ਬਾਗੀ, ਦੇਫ਼ਲੋਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਏ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ, ਪੌਲੇਤਾਰੀ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਦ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ, 13 ਜੂਨ 1849 ਨੂੰ, ਹੋਈ ਹਾਰ, ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੜੀ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਕੇਵਲ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਕੂਲ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਜੂਝਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਬਲਵਾਨ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਦਿਆਂ ਮੁੜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲਈ। ਇੱਕ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਫੌਜ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਲਾ ਹਿੱਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜੂਨ ਦੇ ਇੱਕ ਬਾਗੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਇੱਥੇ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਏਨਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਸੀ।

ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 29 ਜਨਵਰੀ 1849 ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 13 ਜੂਨ 1849 ਨੂੰ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ 10 ਮਾਰਚ 1850 ਨੂੰ, ਉਹ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਹਲੇ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਡੰਡੌਤ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਲਿਲਕੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ, ਉਸਨੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਥਾਪਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪਖੀਆਂ ਅਤੇ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ, ਬਿਯੇਰ, ਬੇਰੀਏ, ਬਰੋਲਈ, ਮੋਲੇ, ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਅਖੌਤੀ ਬੁਰਗਰਾਫਾਂ⁵³, ਅੱਗੇ ਤਰਲਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਉਹ ਖੁਦ ਸਾਂਭ ਲੈਣ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਮੁੜ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਣਾ, ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋਈ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਇਸ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਮੌਕੂਫ਼ ਕੀਤਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਬਹਾਲ ਕਰੇ; ਇਸ ਨੇ ਖਿਆ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਦ'ਓਪੂਲ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮ. ਬਾਰੋਸ਼ ਨੂੰ ਨੱਥੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਬਾਰੋਸ਼ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 15 ਮਈ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼, ਦੂਜੀ ਵਾਰ 13 ਜੂਨ ਦੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੁਰਯੇ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੂਬ ਖੌਰੂ ਮਚਾਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਦੋਵੇ ਵਾਰ ਹੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਉੱਤੇ ਮਾਰੂ ਹਮਲੇ

ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਦੁਰਗਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਅਤੇ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਸੈਨੇਟ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲੀ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਖੁੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਟ ਸਕੇ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੋਸ਼ਲ-ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸ਼ੰਕੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰ ਨੂੰ ਖੁੰਡਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ, ਵਿਦਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਸਟਰਾਸਬਰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਸੀਟ ਛੱਡ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਟਰਾਸਬਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਤਰਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਜਨਸਮੂਹ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਘੜੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਨਸਿਕ ਰੌਂ ਦੇ ਪਲ ਲੜਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਾਰਚ ਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੈਰਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਥਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਭਰੇ ਹੋਏ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ ਆਰਜ਼ੀ ਚੋਣ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕਰਨ ਦਿੱਤੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਗੋਂਦਾਂ, ਖੋਖਲੇ ਐਲਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਿਥਿਆ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਅਖੀਰੀ ਗੱਲ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਜ਼ੀਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਉਪਭਾਵਕ ਭਾਸ਼ਣਾਂ, ਯੂਜੇਨ ਸੂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ, ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਨੇ 10 ਮਾਰਚ ਨੂੰ “ਅਪ੍ਰੈਲ ਫੂਲ” ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਤਾਰਾਂ ਬੁਰਗਰਾਫ਼ਾਂ ਨੇ — ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ — ਨਵਾਂ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਉਲੀਕਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਮ. ਫੋਸ਼ੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਇੱਜ਼ਤ-ਮਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਆਪ ਕੀਤੀ ਸੀ। 8 ਮਈ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਚੋਣਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਚੋਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਾਈ ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਗੱਲ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੋਣ ਘੋਲ ਦੌਰਾਨ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿਲਾਂ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਭਖਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖੌਰੂ ਮਚਾਇਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ, ਜਦੋਂ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਜਿੱਤ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦਾ, ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ (calme majestueux), ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਅਧੀਨਗੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ, ਖੂਹ ਦੇ ਡੱਡੂਆਂ ਵਾਲਾ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਵਤੀਰਾ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਭਿਆਨਕ ਫਿੱਟ ਲਾਹਨਤ ਨਾਲ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਪਟਕਾ ਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਦਮ ਵਧਾਇਆ ਸੀ, ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੀਤਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਆਪਣੇ ਉਚਿੱਤ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਅਮਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ ਆਖ ਕੇ ਭੰਡਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸਮਝਣਾ ਕਿੰਨਾ ਭੁਲੇਖਾ ਸੀ। 31 ਮਈ ਨੂੰ, ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਇੱਕ ਰੋਸ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸੰਤੋਖ ਕਰ ਲਿਆ। ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ⁵⁴ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਘੀ ਘੋਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਇਸ ਭਾਵੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੋ ਬੁਰਜੂਆ ਅਖਬਾਰ “National” ਅਤੇ “Presse”⁵⁵, ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗਲੀਆਂ ਚੌਕੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਚੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੌਰਾਨ ਜਮਹੂਰੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਉਲਝਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ 8 ਮਈ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਟਿੱਲ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ 1850 ਦਾ ਸਾਲ ਸਨਅਤੀ ਅਤੇ ਵਾਣਜਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਉੱਤੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ 31 ਮਈ 1850 ਦੇ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੱਭਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਛਿਣ-ਭੰਗਰ ਦੇ ਸੁੱਖ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ

ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਦਿੱਤੇ, ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੂਨ 1848 ਦੀ ਹਾਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਬਿਨਾਂ ਚੱਲਦੀ ਜਾਏਗੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ 13 ਜੂਨ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਸੀ: “ਪਰ ਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਭ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਂ ਦੇਵਾਂਗੇ!” ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਧਰਵਾਸ ਦੇ ਲਈ ਕਿ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੱਟ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪਈ ਸੀ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ 31 ਮਈ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਈ 1852 ਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ, ਹਰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਦੀ ਪਰਚੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਲਈ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੇਂਦਰ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਇਸ ਭਵਿੱਖ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਸੰਤੋਖ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਖ਼ੀਰੀ ਗੱਲ, ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਉਤਲੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 1850 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ 28 ਮਈ 1849 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਨੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ: “ਅਸੀਂ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਝਾਂਸੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੇ।”

31 ਮਈ 1850 ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਪਲਟਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਨਕਲਾਬ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਰਜ਼ੀ ਖਾਸੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੰਚ ਤੋਂ ਹੱਟਦੀ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨਵੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸਨ ਅਤੇ 1848 ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਅਕੱਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਸਦਾਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸੇ ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਗਲਬਾ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 10 ਮਾਰਚ ਨੂੰ, ਸਭ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਗਲਬੇ ਵਿਰੁੱਧ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਸਭ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, 31 ਮਈ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਵੀਹ ਲੱਖ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਜੇ ਇਹ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਵੋਟ ਨਾ ਮਿਲਣ, ਤਾਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣ ਲੈਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਆਉਂਦੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਵੋਟ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਰਜ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਵੋਟ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਭਾਗ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ

ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। 31 ਮਈ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਚੋਣਕਾਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤੀਹ ਲੱਖ ਵੋਟਾਂ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਵੋਟ ਦੇਣ ਕੇ ਹੱਕਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟ ਕੇ ਸੱਤਰ ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਵੀਹ ਲੱਖ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਮਨਤਮ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਅਸਰਦਾਰ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ, ਅਰਥਾਤ, ਇਸ ਨੇ ਚੋਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਹੱਥ ਥਮਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਕੁੱਝ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ 31 ਮਈ ਦੇ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਹਲਕੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਦੋਹਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

5

ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਗਰਾਮ ਫੇਰ ਛਿੜ ਪਿਆ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 6,00,000 ਫ਼ਰਾਂਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲਿਆਂ ਮਸਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਰਕਮ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਂਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋ ਨੇ ਅਖੌਤੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਧਨ ਵਾਸਤੇ 6,00,000 ਫ਼ਰਾਂਕ ਸਾਲਾਨਾ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਭੱਤਾ ਕੌਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। 13 ਜੂਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਫਿਰ ਕਰਵਾਈਆਂ, ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਬਾਰੋ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ, 31 ਮਈ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪਲ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ 30 ਲੱਖ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਵਾਈ। ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਆਵਾਰਾਗਰਦੀ ਦੀ ਲੰਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਕਸਤ ਟੋਹਣੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਐਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਲਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਦੌਲਤ ਬਟੋਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਕਾਇਦਾ *chantage** ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਖਲ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੈਲੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਾ ਖੋਲੇ ਅਤੇ ਤੀਹ ਲੱਖ ਸਾਲਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਜੁਰਮਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨੇਗਾ। ਇਸ ਨੇ ਤੀਹ ਲੱਖ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹਨਾਂ

* ਬਲੈਕਮੇਲ।—ਸੰਪਾ.

ਦਾ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ, ਗੇੜ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਲਈ, ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਇੱਕ ਫ਼ਰਾਂਕ, ਠੀਕ ਤੀਹ ਲੱਖ ਫ਼ਰਾਂਕ ਇਸ ਤੋਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਠ ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚੁਣਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵੋਟਾਂ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੀਤ-ਦਰਸ਼ੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਰਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਅੜੀਅਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲ਼ ਉਸ ਘੜੀ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਕੌਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਸਮੂਹ ਨਾਲ਼ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜ ਲਿਆ ਸੀ? ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਖਰਚਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ, ਇਸ ਵਾਰ ਲਈ, ਇੱਕੀ ਲੱਖ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਫ਼ਰਾਂਕ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਖਰਚਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਨੇ ਰਕਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਆਪਣੀ ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਦਰਸਾ ਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜੱਕੋਤੱਕਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਕਸੂਰਵਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਅੱਗੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਤਾਪਮਈ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਮਗਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਸਨਿਮਰ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਹੱਕ-ਮਾਰੂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲਈ, 11 ਅਗਸਤ ਤੋਂ 11 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ, ਉੱਠ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਠਾਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਕੁੱਝ ਉਦਾਰ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ। 1849 ਦੇ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਨੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। 31 ਮਈ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਉੱਤੇ ਸੀ।

ਨਵੰਬਰ 1850 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜੁੜੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ, ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਝੜਪਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਦੋਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਤੇ ਬੇਕਿਰਕ ਘੋਲ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਘੋਲ ਅਟੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

1849 ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਹਲ-ਵਕਫੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਗੁੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਗੁੱਟ

ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ਼ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵੇਂ, ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਝੁਕਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਾਲ਼ ਉਹ ਨਿਵਾਜ਼ਦਾ, ਕਦੇ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਦੇ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲ ਗਿਆ (ਇਹਨਾਂ ਦੌਰਿਆਂ ਸਮੇਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ “Moniteur” ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਨਿੱਜੀ “Moniteurs” ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਜਲੂਸਾਂ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ), 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਨਾਲ਼ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਭਾ ਦਾ ਜਨਮ 1849 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਭਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ, ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਲੁੰਪਨ-ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਜਥਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਜਥੇ ਦਾ ਆਗੂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਪੱਖੀ ਏਜੰਟ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਇੱਕ ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਜਰਨੈਲ ਸੀ। ਉਪਜੀਵਕਾ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਅਸਲੇ ਵਾਲ਼ੇ ਉਜੜੇ ਸ਼ਾਹ-ਖਰਚ *roues** ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਤਬਾਹ-ਹਾਲ ਅਤੇ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਸਨਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਆਵਾਰਾਗਰਦ ਨਾਮਕਟੇ ਫ਼ੌਜੀ, ਰਿਹਾ ਹੋਏ ਅਪਰਾਧੀ, ਤਾਜ਼ੀਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜੇ ਹੋਏ ਗੁਲਾਮ-ਮਲਾਹ, ਠੱਗ, ਮਜਮੇਬਾਜ਼ ਦਵਾਫ਼ਰੋਸ਼, *lazzaroni*⁵⁶, ਜੇਬਕਤਰੇ, ਪੱਤੇਬਾਜ਼, ਜੁਆਰੀਏ, *maquereaus*** , ਚਕਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਪਾਂਡੀ, ਕਲਮ ਘਸੀਟ, ਵਾਜੇ ਵਾਲ਼ੇ, ਕਬਾੜੀ ਚਾਕੂ ਛੁਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ, ਕਲੀਗਰ, ਮੰਗਤੇ—ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭਾਂਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖੰਡਿਤ ਸਮੂਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਅਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ *la boheme**** ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਸਜਾਤੀ ਤੱਤ ਵਿੱਚੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਧੁਰਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ “ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਭਾ” — ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵਾਂਗ, ਮਿਹਨਤੀ ਕੰਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ’ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁੰਪਨ-ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਿਲਛਟ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਵਿੱਚ, ਸਭਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਮਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਆਪਣਾ

* ਲੁੱਚੇ।—ਸੰਪਾ.

** ਰੰਡੀਆਂ ਦੇ ਦੱਲੇ।—ਸੰਪਾ.

*** ਸਮਾਜ-ਮੁਕਤ।—ਸੰਪਾ.

ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ, sans phrase* ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਚਲਾਕ roue (ਲੁੱਚਾ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜਕੀ ਕਾਰਜ-ਪਾਲਣ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਗੰਵਾਰ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਾਮੇਦੀ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਬਹੁਰੂਪੀਆਪਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵੇਸ-ਭੂਸ਼ਾ, ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਹੋਛੀ ਚਲਾਕੀ ਦੇ ਉਹਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਸਟਰਾਸਬਰਗ ਮੁਹਿੰਮ ਵੇਲੇ ਇਹੋ ਕੁੱਝ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡੀ ਗਿੱਧ ਨੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨੀ ਉਕਾਬ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੁਲੋਨ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸਮੇਂ ਉਹ ਲੰਦਨ ਦੇ ਕੁੱਝ ਭਾੜੇ ਦੇ ਟੱਟੂਆਂ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਵਰਦੀਆਂ ਪੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੈਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।⁵⁷ ਆਪਣੀ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੁੱਚੇ-ਲਫੰਗੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਤਾ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਨਗੇ ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਕ ਬਾਟਮ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ**। ਉਸ ਘੜੀ ਜਦੋਂ ਖੁਦ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਪੂਰਨ ਕਾਮੇਦੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਟਕ ਦੀ ਰੀਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪੰਡਤਾਉ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਅਤੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਰਾਜਕੀ ਕਾਰਜ-ਪਾਲਣ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਛਲੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਕਾਇਲ ਸੀ, ਉਸ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਾਮੇਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਾਮੇਦੀ ਵਜੋਂ ਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਤਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੰਭੀਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਰੋਲ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨੀ ਮੁਖੌਟਾ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲੀ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਓਦੋਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸੰਜੀਦਾ ਮਸਖਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਮੇਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਕਾਮੇਦੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਕੌਮੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ (ateliers)** ਦੇ ਜੋ ਅਰਥ ਸਨ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਗਸ਼ਤੀ ਗਾਰਦ (Gardes mobiles)**** ਦੇ ਜੋ ਅਰਥ ਸਨ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਲਈ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ — ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਜੁਝਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ — ਦੇ ਉਹੀ ਅਰਥ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਸਭਾ ਦੇ ਦਸਤੇ ਰੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਜੁ ਉਹ ਉਹਦੇ ਲਈ ਜਨਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਣ, ਲੋਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ, à Vive

* ਸ਼ਬਦ-ਉਚੇਚ ਰਹਿਤ। —ਸੰਪਾ.

** ਇੱਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਦੇ ਸੁਖਾਂਤ “A Midsummer Night’s Dream” (“ਭਰ-ਹੁਨਾਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਸੁਪਨਾ”) ਵੱਲ ਹੈ। —ਸੰਪਾ. 216

*** ਵੇਖੋ ਕਾ. ਮਾਰਕਸ, “ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ, 1848 ਤੋਂ 1850” (ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ “ਚੋਣਵੀਂ ਰਚਨਾ”, ਸੈਂਚੀ-1, ਮਾਸਕੋ, 1962, ਪੰਨਾ-156)। —ਸੰਪਾ.

**** ਉਪਰੋਕਤ, ਪੰਨਾ-155। —ਸੰਪਾ.

l'Empereur!)* ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣ, ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਪੱਤ ਲਾਹੁਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋਣੀ ਚਾੜ੍ਹਨ, ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧੀਨ। ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਪੈਰਿਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸੀ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਗਵਾਨੂੰ ਗਾਰਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਜਲੂਸ ਕੱਢਦੇ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਜਲੂਸਾਂ ਨੂੰ ਤਿੱਤਰ ਬਿੱਤਰ ਕਰਦੇ। 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਉਹ ਹਥਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਥਮਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਹੋਰ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਤ ਉਹਦੇ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਰ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ, ਧਰਮ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀ ਬਾਰੇ ਰਸਮੀ ਫ਼ਿਕਰੇਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲਾ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਸ਼ੁਫਟਰਲੇਆਂ ਤੇ ਸਪੀਗਲਬਰਗਾਂ** ਦੀ ਗੁਪਤ ਸਭਾ ਗੜਬੜ, ਵਿਭਚਾਰ ਅਤੇ ਚੋਰੀਯਾਰੀ ਦਾ ਸਮਾਜ ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ — ਇਹ ਹੈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਖੁਦ ਮੌਲਿਕ ਕਰਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਸੀ ਕਿ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਉੱਤੇ ਦਸੰਬਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸਲੋਤਰ ਵਰ੍ਹੇ ਸਨ। ਗੱਲ ਇੱਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ। ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਯੋਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਸੇ ਆਲੇ ਨਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦਸੰਬਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਿਊਪਿਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬੰਦੇ ਮਿੱਥ ਵੀ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨਗੇ। ਮ. ਦਿ. ਊਪਿਨ ਦੇ ਸਹਿਮ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। 10 ਦਸੰਬਰ ਸਭਾ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ, ਅਰਥਾਤ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਗੁਪਤ ਜਗਤ ਦੀ ਬੇਪੱਤੀ, ਅਟੱਲ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਐਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਦੂਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਸਭਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕੇਵਲ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ 1851 ਦੇ ਅਖੀਰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਯਾਦ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਕਾਰਲੀਏ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਸੰਬਰਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ।

10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਨੇ ਓਨਾ ਚਿਰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੈਨਾ ਬਣ ਕੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਜਨਤਕ ਸੈਨਾ ਨੂੰ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਮਾਗਮ

*“ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ!”।—ਸੰਪਾ.

** ਸ਼ੁਫਟਰਲੇ ਅਤੇ ਸਪੀਗਲਬਰਗ, ਸ਼ਿਲਰ ਦੇ ਨਾਟਕ, “ਯਾੜਵੀ” ਦੇ ਪਾਤਰ।—ਸੰਪਾ.

ਉੱਠ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਠੀਕ ਇਸ ਤੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਰੁਪਏ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਭਾਣਾਵਾਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਇਹ ਨਿਹਚਾ ਰੱਖਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਝ ਉਚੇਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਫੌਜੀ, ਨਹੀਂ ਖਲੋ ਸਕਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਥਾਂ ਸਿਗਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਪੇਨ, ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਠੰਡੇ ਮਾਸ ਅਤੇ ਲਸਣ ਵਾਲ਼ੇ ਸਾਸੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਉਹ ਸੈਨਿਕ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਨਾਨ ਕਮਿਸ਼ਨਡ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲੀਜ਼ੇ ਨਿਵਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿਗਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਪੇਨ, ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਠੰਡੇ ਮਾਸ ਅਤੇ ਲਸਣ ਵਾਲ਼ੇ ਸਾਸੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਦਾਅਵਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 3 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਉਹ ਸੇਂਟ ਮਾਵਰ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਮੁਆਇਨੇ ਵਿਖੇ ਆਮ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨਾਲ਼ ਇਹੀ ਹੱਥਕੰਡਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਾਤੋਰੀ ਸੈਨਿਕ ਪਰੇਡ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪੈਮਾਨੇ ਉੱਤੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਬਾਕੂਸ ਦੇ ਜੇਤੂ ਕੂਚ ਦਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਤਾਂ ਅੱਧਾ-ਦੇਵਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਕੂਸ ਪੂਰਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੇਵਤਾ।

3 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਮੁਆਇਨੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ ਦ'ਓਪੂਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਾਬਤਾ ਤੋੜਨ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ 10 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਦ'ਓਪੂਲ ਦਾ ਬਚਨ ਪਾਲਿਆ, ਪੈਰਿਸ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕਮਾਂਡਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਸੈਨਿਕ ਮੁਆਇਨਿਆਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦਾ ਮੁਖੀ, 29 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ 13 ਜੂਨ ਦਾ “ਤਾਰਨਹਾਰ”, “ਸਮਾਜ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ”, ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪਦ ਲਈ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਦੋ ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਮਾਂਕ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਿਆਂ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਗਣਰਾਜੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਾਹੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ਼ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ਾਬਤੇ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਧੁਨ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਸੀ। ਜਦੋਂ 10 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਦਸਤੇ ਨੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਏ: “Vive Napoleon! Vivent les saucissons!”* ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪਿਆਦਾ ਫੌਜ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਮੇਯਰ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਪੂਰਨ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰੱਖੇ। ਇਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਜਰਨੈਲ ਨੇਮੇਯਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ਼ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਚੌਧਵੇਂ ਤੇ ਪੰਦਰਵੇਂ ਫੌਜੀ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ ਜਰਨੈਲ ਥਾਪਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਨੇਮੇਯਰ ਨੇ

*“ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ! ਸਾਸੇਜ਼ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ!”।—ਸੰਪਾ.

ਪਦਵੀਆਂ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਸੋ ਉਹ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੇ 2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਸ ਹੋਣ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਣ ਜਾਂ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਲੀਜ਼ੇ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ⁵⁸ ਨੇ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ; ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹੇ; ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਗੁਪਤ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਗਈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ; ਸੈਨਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਜਨਰਲ ਸਟਾਫ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ, ਇੱਕ ਐਲਿਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਤੁਲੇਰੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦਾ ਸਦਰ ਸੀ। ਲੱਗਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਕਿ ਲੜਾਈ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੀ ਇਸ ਖਹਿ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਉਸ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਾਂਗ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਖਾਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ:

“ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੌਕਰਾਣੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਦਗਦੇ ਲਾਵੇ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਬਹੁਕਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਹੁੰਝ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਨਾਲ਼ ਖਹਿਬੜਦੀਆਂ ਹਨ।”

ਇਚਰ ਨੂੰ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਆਪਣੇ ਯੁੱਧ-ਮੰਤਰੀ ਦ'ਓਪੂਲ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ, ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਉਸ ਦਾ ਬੋਰੀਆ ਬਿਸਤਰਾ ਗੋਲ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲਜੇਰੀਆ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਯੁੱਧ-ਮੰਤਰੀ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ। 12 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਢੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਿਹੜਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ਼, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਨਾਲ਼, ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ਼ ਭਰਪੂਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ questions brulantes* ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ, ਸਮਝੋ ਚੱਲਦੇ ਚੱਲਦੇ ਹੀ, ਇਹ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੀ ਸੈਨਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੜੇ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ਼ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ:

“ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ... ਪਰ ਲਏ ਹਲਫ਼ ਦਾ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸੌਂਝੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਿੱਥ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ... ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਮੈਂ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਸਦਾ ਇਸ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਰਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਵਾਂਗਾ। ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ

* ਭੱਖਦੇ ਸਵਾਲਾਂ। —ਸੰਪਾ.

ਮਤਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨੇਮਬੱਧ ਕਰੇਗੀ। ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਲੋਕ 1852 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ਼ ਐਲਾਨ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੱਲ ਨਿਕਲੇ, ਆਓ, ਆਪਾਂ ਇੱਕ ਸਮਝ ਬਣਾਈਏ, ਤਾਂ ਜੁ ਜਜ਼ਬਾ, ਅਚੰਭਾ ਜਾਂ ਹਿੰਸਾ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਕਦੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ। ... ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਮੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ 1852 ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸ ਉੱਤੇ ਕੌਣ ਹਕੂਮਤ ਕਰੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਬੱਚਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਵਿਚਲਾ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਂ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੰਘ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ਼ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ਼, ਮੇਰੇ ਨੇਕ ਉੱਦਮਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਮਿਲਵਰਤਨ ਨਾਲ਼ ਉੱਤਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਰੱਬ ਕਰੇਗਾ।”

ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਆਦਰਯੋਗ, ਦੰਭੀਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਭਲਮਾਣਸੀ ਵਾਲ਼ੀ ਆਮ ਭਾਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਅਤਿਅੰਤ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਅਤੇ ਸੇਂਟ ਮਾਵਰ ਅਤੇ ਸਾਤੋਰੀ ਦੇ ਪਿਕਨਿਕ ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣਾ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਹੱਕ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬੁਰਗਰਾਫ਼ਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਵੀ ਧੋਖਾ ਨਾ ਖਾਧਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹਲਫ਼ ਲੈਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਿਰੋਕਣਾ ਜੀਅ ਭਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਝੂਠੇ ਰਾਜਸੀ ਹਲਫ਼ ਲੈਣ ਵਾਲ਼ੇ ਪੁਰਾਣੇ ਉਸਤਾਦ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੈਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਸੁਣ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਖਿੰਝ ਗਏ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਬਣੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ, ਚੋਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਚੁੱਪ ਸਾਧ ਲਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ਼ੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, 1852 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਬੱਝਾ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਗੋਲਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਟਣ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬੜੀ ਦੂਰ ਸੀ! ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ ਦ'ਓਪੂਲ ਨੂੰ ਮੌਕੂਫ਼ ਕਰਕੇ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੇਦੀ ਉੱਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲ਼ੀ ਟੱਕਰ ਦੀ ਤੀਖਣਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਖੀਰੀ ਗੱਲ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਖੁਦ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨਾਲ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਟੱਕਰ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਣ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਇਆ ਗਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ਼ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਹਾਸਿਲ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆ ਲੈਣ ਦੇ ਡਰੋਂ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਹੱੜਪ ਜਾਣ ਦਿੱਤੇ। “ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਫ਼ਰਾਂਸ

ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।” ਇਹ ਸਨ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਫਰਵਰੀ* ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਇਹ ਸਨ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। “ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਫਰਾਂਸ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।” ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਹੱਕ-ਮਾਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਜੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੋ-ਹੱਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਘੋਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਮਈ ਅਰਥ ਕੱਢੇ ਤਾਂ ਉਹ “ਬਦਅਮਨੀ” ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਤੋਰੀ ਦੇ ਸਾਸੇਜ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੇ, ਚੂਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਸਨ। “ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਫਰਾਂਸ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।” ਇਸ ਲਈ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀ ਦੋਹਰੇ ਭੈਅ ਨਾਲ ਅਧਰੰਗ ਮਾਰੀ ਪਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਇਹ ਭੈਅ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬੇਚੈਨੀ ਫੇਰ ਨਾ ਭੜਕ ਉੱਠੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਭੈਅ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬੇਚੈਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਏ। ਫਲਸਰੂਪ, ਕਿਉਂਕਿ ਫਰਾਂਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, “ਸ਼ਾਂਤੀ” ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ “ਯੁੱਧ” ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਨਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ’ਤੇ ਚੰਗਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਆਸਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ। ਵਿਰੋਧੀ-ਪੱਖ ਦੇ ਡਿਪਟੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨੇ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ ’ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਬਹਿਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਤੇਜਨਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਨਵੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ 1850 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਫਿੱਕੀਆਂ ਸਨ।

ਅਖੀਰ, ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਆਖ਼ਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਕਈ ਇੱਕ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੀਲਾ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੱਤ੍ਰਾਵਾਂ ਦੇ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਧਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਰਾਮ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮੋਗੇਨ ਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ, ਰੂਏ, ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਢਿੱਲ-ਮੱਠ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ *capias*** ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੋਗੇਨ ਨੂੰ

* 1848।—ਸੰਪਾ.

** ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਵਾਰੰਟ।—ਸੰਪਾ.

ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਹੱਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਹੇ ਲਾਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਸ਼ਾਮ, ਆਪਣੇ greffier* ਰਾਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਕਲੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਵਾਇਆ। ਪਰੰਤੂ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿ ਲੋੜ ਪੈਣ ਉੱਤੇ ਮਾਨਟੇਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਪੁਆੜੇ-ਹੱਥੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਸ਼ਰਨ-ਆਸ਼ਰਮ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਲੈ ਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਈ ਕਿ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਚਾਓ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਆਲੇ ਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਯੋਨ ਨੇ ਦਸੰਬਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਦਿਉਪਿਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਬੈਠਕ ਸਮੇਂ ਕੇਸਟਰਾਂ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਤਨਖ਼ਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰੀਫ਼ੈਕਟ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵੇ। ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ, ਬਾਰੋਸ਼, ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ-ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਹੋਏ ਇਸ ਹਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਹਕੀਰ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਤਨਖ਼ਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਸਟਰਾਂ ਨੇ ਨੀਯਤ ਅਤੇ ਮੌਕੂਫ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਹੀ। ਇੱਚਰ ਆਲੇ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਝੂਠ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਦਿਉਪਿਨ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ, ਯੋਨ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੌਜੂ ਉਡਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, 29 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਬਾਰੋਸ਼ ਦਿਉਪਿਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਯੋਨ ਦੀ ਮੌਕੂਫ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਬਿਉਰੋ ਯੋਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਮੋਗੇਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਘਾਬਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸਭਾ ਯੋਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਏ

* ਕਲਰਕ। —ਸੰਪਾ.

ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਮੌਕੂਫ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਖ਼ਾਸ-ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਵੇਰੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਵੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ਼ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਕਤਰਾ ਗਈ ਜਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੱਜ ਗਈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਗੂਣੇ ਮੌਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਮੋਗੇਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਰਜ਼ਦਾਰੀ ਲਈ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਅਸੂਲ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਫ਼ਰਤ-ਭਰੇ ਖ਼ਾਸ-ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ਼ ਝਗੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਖੌਤੀ ਕਤਲ ਗੋਦ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ਼ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਲੁੰਪਨ-ਪੁਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਉਹਦੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਸਾਹਮਣੇ ਅੰਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਟੱਕਰ ਨੂੰ ਏਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੇਠਾਂ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਮਸਲਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਥਾਪਣ ਅਤੇ ਮੌਕੂਫ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸ ਕੋਲ਼ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੱਕੋ-ਤਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ-ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਝਗੜਿਆਂ, ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸਾਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਵਾਲ਼ ਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹੁਣ ਅਤੇ ਹੱਦਬੰਦੀ ਸਬੰਧੀ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਬਾਦ ਅਤੇ ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਤੌਤ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਰਸਮੀਅਤ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਐਸੇ ਪਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਦੋਂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰੀ ਕੌਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਤੋਂ ਏਨਾ ਨਹੀਂ ਡਰਦੀ ਜਿੰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਿ ਕੌਮ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਾਨਟੇਨ ਦੇ ਮਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਸੂਚੀ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਹੇਠਲੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲਤਰ ਪੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਚੁੱਪਚਾਪ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਹੀਣ ਮੌਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਕ ਸਕੇ, ਜਦੋਂ ਇਹ, ਸਮਝੋ ਕਿ, ਕੇਵਲ ਸਥਾਨਕ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲ਼ਾ ਹੋਵੇ।

ਉਪਰੰਤ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭਨਾਂ coulisses* ਦੇ ਪਰਚੇ ਲਾਹ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਣਰਾਜ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਇਸ ਦਾ ਉਬਾਲ ਬੇਥਵਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮੌਕਾ ਇੱਕ ਦੰਭ-ਭਰਿਆ ਬਹਾਨਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਕਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਜਿਸ ਲਈ ਲੜਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹੋਵੇ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਉੱਠਿਆ ਤੂਫ਼ਾਨ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਦਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੜਾਈ ਇੱਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਟੱਕਰ ਇੱਕ ਕਲੰਕ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਮਾਤਾਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਉੱਤੇ ਖੁਣਸੀ ਹਾਸੇ ਦੀਆਂ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਓਨਾ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਹਨ ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜਨਤਕ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਗੂਣੇ ਝਗੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਹੋਛੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪੈਂਤੜਾ ਭੰਬੂਲ-ਭੂਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਘੜੀ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਲੜਾਈ ਦੀ ਆਸ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਘੜੀ ਹਮਲਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

20 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਪਾਸਕਾਲ ਦਿਉਪਰਾ ਨੇ ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਲਾਟਰੀ ਬਾਬਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਹ ਲਾਟਰੀ “ਐਲੀਜ਼ੀਅਮ ਦੀ ਧੀ”⁵⁹ ਸੀ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਇਸ ਲਾਟਰੀ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਕਾਰਲੀਏ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਖ਼ੈਰਾਤੀ ਮਨੋਰਥਾਂ ਲਈ ਲਾਟਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲਾਟਰੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਾਟਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਫ਼ਰਾਂਕ ਦੀਆਂ ਸੱਤਰ ਲੱਖ ਟਿਕਟਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਆਵਾਰਾਗਰਦਾਂ ਨੂੰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਸੁਨਹਿਰੇ ਸਬਜ਼ਬਾਗਾਂ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਲ ਲੈਣੀ ਸੀ; ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭਰਮਾਉ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਕੰਮ ਦਾ ਮਤਵਾਦੀ ਹੱਕ। ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ, ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿੱਚ ਤੁਛ ਫ਼ਰਾਂਕ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੇ ਜਿਹੜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਰੰਤੂ, ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਨਿਰੀ ਠੱਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਲਟੋਰ ਜਿਹੜੇ ਪੈਰਿਸ ਛੱਡਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਣਾ

* ਬੇਟਰ ਦੇ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਉਹ ਝਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਚੋਖਟੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ।—ਸੰਪਾ.

ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਆਪ ਅਤੇ ਕਰਜ਼-ਫਾਥਾ ਉਹਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਤੀਹ ਲੱਖ ਐਸ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ; ਹੁਣੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਸੀ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਅਖੌਤੀ *cites ouvrieres** ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੌਮੀ ਨਿਧੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਚੋਖੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਕਠੋਰ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਹਵਾਈ ਕਿਲਿਆਂ ਦੀ ਸੱਟੇਬਾਜ਼ੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ। ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਲਾਹੇਵੰਦਾ ਸੌਦਾ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲੀ 70 ਲੱਖ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੇਟੇ ਪਾ ਕੇ ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਹੋਇਆ: ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਾਟਰੀ ਦੀਆਂ ਨਕਲੀ ਟਿਕਟਾਂ ਬਣਾਈਆਂ; ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਵਾਲੀਆਂ ਦਸ, ਪੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਸਗੋਂ ਵੀਹ ਵੀਹ ਟਿਕਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ — ਇਹ ਵਿੱਤੀ ਕਾਰੋਬਾਰ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ! ਇੱਥੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹੱਢ-ਮਾਸ ਵਿੱਚ ਸਾਕਾਰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ *Code penal*** ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਜੁਰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਫੜ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਦਿਉਪਰਾ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਉੱਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜ-ਸੂਚੀ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਰਾਰਦਿਨ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “*satiafait*”*** ਐਲਾਨਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬੁਰਜੂਆ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਉਹ ਬੁਰਜੂਆ ਜਿਹੜਾ ਫੁਲ ਕੇ ਰਾਜਨੇਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੀ ਵਿਹਾਰਕ ਕਮੀਨਗੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਆਡੰਬਰ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਰਾਜਨੇਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹ, ਉਸ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਉਚੇਰੀ ਹੋਂਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਉਚੇਰੇ, ਪਵਿੱਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਠੀਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘੁਮੰਡੀ ਬੁਰਜੂਆ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ *Bohemian***** ਸੀ, ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਲੁੰਪਨ-ਪੋਲੇਤਾਰੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਖੁਦ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜਾ ਕੇ ਫੌਜੀ ਦਾਅਵਤਾਂ,

* ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਸਤੀਆਂ। —ਸੰਪਾ.

** ਫੌਜਦਾਰੀ ਸੰਘਤਾ। —ਸੰਪਾ.

*** ਸੰਤੁਸ਼ਟ। —ਸੰਪਾ.

**** ਮਸਤ-ਮਲੰਗ। —ਸੰਪਾ.

ਮੁਆਇਨਿਆਂ, 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਸੰਘਤਾ ਦੀ ਤਿਲਕਣ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਘੜੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਬਚਾਓ ਤੋਂ ਹੱਟ ਕੇ ਹਮਲੇ ਵੱਲ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਧਰ ਉਹਨਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹਾਰਾਂ ਤੋਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਿਆਂ-ਮੰਤਰੀ, ਯੁੱਧ-ਮੰਤਰੀ, ਜਲ-ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੜਬੁੜਾਉਂਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਉੱਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਸਗੋਂ ਹੁਣ ਉਹ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਹਲ-ਵਕਫ਼ੇ ਸਮੇਂ ਆਰੰਭਿਆ ਸੀ: ਫ਼ੌਜੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀਓਂ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਕੰਮ।

ਐਲਿਜ਼ੇ ਦੇ ਇੱਕ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਛਾਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਥਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਈ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸੈਨਿਕ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗੱਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਨਾ ਕਰਨ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਫ਼ੌਜੀ ਦਸਤੇ ਤਲਬ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣ। 3 ਜਨਵਰੀ 1851 ਨੂੰ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਗਏ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ, ਫੇਰ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ, ਅਖੀਰ ਕੇਵਲ ਚੌਵੀ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਮੰਗੀ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਅੜੀ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੁਰੰਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਉੱਠ ਕੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਦੇ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤੁਰੰਤ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਟੱਕਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਉਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਅਕੱਥ ਗੂੰਜ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਿਆਗਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਿਪੁੰਨਸਕਤਾ ਅਤੇ ਸੈਨਾ ਦੀ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਜਰਨੈਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਕੋਲੋਂ ਇੱਕ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ, ਬਦਲ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਉਸ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੁਹਤਾਜ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਇੱਕ ਰਹੱਸਮਈ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ 29 ਜਨਵਰੀ 1849 ਤੋਂ ਉਸ

ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਦਮਾਨ ਤੀਜੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਰਮਿਆਂ, ਜਾਂ ਸਗੋਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਠੀਕ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਉੱਚੀ ਰਾਏ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ, ਜਿਉਂ ਹੀ ਹਾਲਾਤ ਉਹਨਾਂ ਚਮਤਕਾਰ ਕਰ ਵਖਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਢਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸ਼ਰਧਾ ਹੀ, ਆਮ ਕਰਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੂਰਮਿਆਂ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੁੱਧ-ਬਿਲਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਟਿੱਚਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਮੀ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਦਾਚਾਰਕ ਘ੍ਰਿਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਐਲਿਜ਼ੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ; ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ ਮੌਕੂਫ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਪੰਜ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ; “Moniteur” ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਸੰਕਟ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਛਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਇੱਕ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਖ਼ੜੀ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਬਸ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਥਾਪਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜਿੰਨੀ ਚਾਹੇ ਫ਼ੌਜ ਤਲਬ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਖਟਕੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਅਜੇ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਤਲਬ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਤਲਬ ਕਰ ਸਕਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਕੋਚ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਫਲ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਜਾਏ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਅੱਠ ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਪੈਰਿਸ ਛਾਣ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ, ਅਖ਼ੀਰ, ਦੋ ਜਰਨੈਲ — ਬਾਰਾਗੋ ਦ’ਇਲੀਏ ਅਤੇ ਸੇਂਤ-ਯਾਂ ਦ’ਅੰਜੇਲੀ — ਮਿਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੀ ਮੌਕੂਫ਼ੀ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੈਨਾ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਉੱਤੇ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਏ ਹੁੰਦੇ। ਪਰੰਤੂ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਫ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠ ਹੀ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਦੋ ਸੌ ਛਿਆਸੀ ਵੋਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ 1851 ਵਿੱਚ, ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਅੰਤਮ ਘੜੀ, ਮਾਨਟੇਨ ਨੇ ਹਾਲ ਵੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬੁਰਗਾਰਾਫ਼ ਸ਼ਾਇਦ ਹਾਲੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਮ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ

ਸੂਰਮਗਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੀ ਸੰਗੀਨਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸੈਨਾ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਬੂਲਣ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧੜੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ, 6 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਬੁਰਗਰਾਫ਼ ਐਲਿਜ਼ੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜਨੇਤਾਵਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ ਮੌਕੂਫ਼ ਨਾ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦਾ ਸਮਝਾਉਣ-ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਦਮ ਤੋਂ ਭਰੋਸਾ ਪਾ ਕੇ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ 12 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਥਾਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਆਗੂ, ਫੂਲਦ ਅਤੇ ਬਾਰੋਸ਼, ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੇਂਤ-ਯਾਂ ਦ'ਅੰਜੇਲੀ ਯੁੱਧ-ਮੰਤਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, “Moniteur” ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੀ ਮੌਕੂਫ਼ੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਛਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਬਾਰਾਗੇ ਦ'ਇਲੀਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸੈਨਿਕ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਰੋ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੀ ਕਾਮਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਟੇਕ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਛੱਤ ਦੀ ਕੜੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੀ, ਸਗੋਂ bourse* ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਿਆ ਦੇ ਭਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੈਨਾ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਦੁਰਕਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਗੁਆ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਗੁਆ ਕੇ, ਇਸ ਕੋਲ਼ ਤਾਕਤ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਸਾਧਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਹੱਕ-ਮਾਰੂ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕੇ? ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਪੱਲੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ਕਤੀਹੀਣ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਹਿਜ਼ ਆਮ ਨੇਮਾਂ ਵਜੋਂ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕੇਵਲ ਦੂਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬੰਦਾ ਆਪ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ਼ ਵਿਚਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੀ ਮੌਕੂਫ਼ੀ ਅਤੇ ਸੈਨਿਕ ਤਾਕਤ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ਼ ਜਿਸ ਦੌਰ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਦੌਰ, ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗ ਦਾ ਹੁਣ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਐਲਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੜਾਈ ਹੁਣ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਲੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਓਦੋਂ ਜਦੋਂ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਦੋਵੇਂ ਖੁਹਾ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ, ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ, ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ, ਲੋਕ ਰਾਏ

* ਸੱਟਾ ਬਾਜ਼ਾਰ। —ਸੰਪਾ.

ਤੋਂ ਬਗੈਰ, 31 ਮਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ, ਨੇਤਰ ਵਹੀਨ, ਕੰਨ ਵਹੀਨ, ਦੰਦ ਵਹੀਨ, ਸਭ ਕੁੱਝ ਵਹੀਨ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲਿਕ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ⁶⁰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ post festum* ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਉਜ਼ਰ-ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਰੋਸ ਦੇ ਇੱਕ ਤੂਫ਼ਾਨ ਨਾਲ਼ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਰਨੈਲ ਬੇਦੋਂ ਵਿਹਲ-ਵਕਫੇ ਦੌਰਾਨ ਦਿਖਾਈ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਰਮੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਾ ਛਾਪ ਕੇ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਦਿਖਾਈ ਲੋੜੋਂ ਬਹੁਤੀ ਲਿਹਾਜ਼ਦਾਰੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਹੁਣ ਆਪ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਇਸ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਛੱਪੜ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਬਲੁਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਤੱਥ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਅੱਕੀ ਹੋਈ ਜਨਤਾ ਉੱਤੇ ਰਾਈ ਭਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਰੇਮਿਊਜ਼ਾ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਉੱਤੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਆਪਣੇ ਬਿਊਰੋਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ “ਅਸਾਧਾਰਨ ਕਦਮਾਂ ਲਈ ਕਮੇਟੀ” ਥਾਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪੈਰਿਸ ਆਪਣੀ ਦੈਨਿਕ ਨਿੱਤ-ਕਰਮ ਦੀ ਲੀਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਇੰਚ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹੱਟਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਾਰਖਾਨੇ ਖੂਬ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨਾਜ ਸਸਤਾ ਹੈ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਵਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਤ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ ਨਵੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। “ਅਸਾਧਾਰਨ ਕਦਮ” ਜਿਹੜੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਬੜੇ ਢੋਲ ਢਮਕੇ ਨਾਲ਼ ਐਲਾਨੇ ਸਨ, 18 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਮਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਠੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੀ ਮੌਕੂਫੀ ਹੀ ਠੀਕ ਇੱਕ ਐਸਾ ਕਦਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਨ, ਨਿਖੇਧੀ ਕਰ ਸਕਦੀ।

18 ਜਨਵਰੀ ਦਾ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਮਤਾ ਦੋ ਸੌ ਛਿਆਸੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਚਾਰ ਸੌ ਪੰਦਰਾਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ਼ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਅਤਿਪੱਖੀ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਨਟੇਨ ਦੀ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ਼ ਟੱਕਰ ਵਿੱਚ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸੈਨਾ

* ਦਾਅਵਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ, ਮਤਲਬ, ਮੌਕਾ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ। —ਸੰਪਾ.

ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸੁਆਧੀਨ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਗੁਆ ਲਈ ਸੀ, ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾ, ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਹੱਠਧਰਮੀ ਕਾਰਨ, ਸੰਗਰਾਮ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ, ਬੇਦਿਲੀ ਸਦਕਾ, ਰਾਜਸੀ ਤਨਖਾਹਾਂ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਨ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਕਾਰਨ, ਖਾਲੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਟਕਲਬਾਜ਼ੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ (ਓਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋ), ਨਿਪਟ ਹਉਮੈਂਵਾਦ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਾਧਾਰਨ ਬੁਰਜੂਆ ਇਸ ਜਾਂ ਉਸ ਨਿੱਜੀ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਹਿੱਤ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੈਥੋਲਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ, ਮੋਨਤਾਲਮਬੇਰ, ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਪੱਖੀ ਛਾਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਖ਼ਰੀ ਗੱਲ, ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ, ਬਿਯੇਰ ਅਤੇ ਬੇਰੀਏ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ, ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਐਲਾਨ ਕਰਨ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਸਨ ਪਰ ਦਿਮਾਗ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ, ਕਿ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਭਵ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ, ਖੁਦ ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਣਥੱਕ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਹੜੀ ਜਿੰਨੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ ਓਨੀ ਹੀ ਬੇਅਕਲੀ ਵਾਲੀ ਵੀ ਸੀ।

18 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਮਤੇ ਨਾਲ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬ ਆਈ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ ਮੌਕੂਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ। ਤਾਂ ਕੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਕਠਘਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਕਾਰਨ? ਇਹ ਇੱਛਾ ਤਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਕ ਸੀ। ਸੈਨਿਕ ਮੁਆਇਨਿਆਂ ਅਤੇ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ? ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿਰੋਕਣਾ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਭੁੱਲਾ ਗਈ ਸੀ। 29 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ 13 ਜੂਨ ਦੇ ਨਾਇਕ, ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਮੌਕੂਫੀ ਕਾਰਨ ਜਿਸ ਨੇ ਮਈ 1850 ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਨੂੰ ਫੂਕ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ? ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਨਟੇਨ ਅਤੇ ਕੈਵੇਨਯਾਕ ਇਤਿਹਾਦੀਆਂ ਨੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤਸਦੀਕ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਡਿੱਗੇ ਥੰਮ੍ਹ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਰਨੈਲ ਮੌਕੂਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਹੇ ਲਾਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ, ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ? ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ਼ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਚੱਲਣ ਲਈ ਬੇਵੱਸ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਵਚਿੱਤਰ ਰੋਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ 1848 ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੂੜ੍ਹਮਤ — ਕੈਟਿਨਿਜ਼ਮ —, ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲਾਗ ਲੱਗ ਗਈ ਇੱਕ ਕਲਪਨਾ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਬੋਧ, ਸਾਰੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ, ਬੇਰਹਿਮ ਬਾਹਰੀ ਜਗਤ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੀ ਸਮਝ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ — ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੂੜ੍ਹਮਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਸਭ ਹਾਲਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਜਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਾਂ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ, ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੇ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਹ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰ ਸਕੇ। 20 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ “Moniteur” ਨੇ ਐਲਾਨ ਛਾਪਿਆ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਅਸਤੀਫਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 18 ਜਨਵਰੀ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨੇ, ਮਾਨਟੇਨ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਅਖੌਤੀ ਆਰਜ਼ੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਣਜਾਣੇ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਹੀਣ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ, ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਨਕਲਨਵੀਸਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸੀ। ਹੁਣ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇਹਨਾਂ ਕੱਠਪੁਤਲੀਆਂ ਨਾਲ਼ ਉੱਕਾ ਹੀ ਥੱਕ ਜਾਣ ਤੱਕ ਖੇਡ, ਖੇਡ ਸਕਦੀ ਸੀ; ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੀ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਮਿਲੇ। ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਜਿੰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਕਾਠ ਦੇ ਉੱਲੂ ਹੋਣ, ਓਨਾ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਓਨੀ ਹੀ ਵੱਧ ਸੰਭਾਵਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਮਾਨਟੇਨ ਨਾਲ਼ ਗਠਜੋੜ ਕਰਕੇ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਅਠਾਰਾਂ ਲੱਖ ਫ਼ਰਾਂਕ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬਦਲਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ

ਸੁਝਾਓ ਰੱਖਣ ਲਈ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ-ਰੂਪ ਕਲਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੌ ਦੋ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ 18 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ 27 ਨਵੇਂ ਵੋਟ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਸਨ: ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਗਠਨ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਾਨਟੇਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸੌ ਉਨਾਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੇਠ ਰੱਖੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਉੱਤੇ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਮਾਫ਼ੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਘ੍ਰਿਣਾਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਨਟੇਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਗਠਜੋੜ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਪਲ ਵੀ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਵਾਈਸ ਨਾਂ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਅਮਨ ਕੇਵਲ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਅੰਦਰ-ਖਾਨੇ ਵੱਡਾ ਅੰਦੋਲਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ ਸਭਾਵਾਂ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਮਹੂਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹਨ, ਜਨੇਵਾ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਇੱਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਲਿਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਪਸਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਸਨਅਤੀ ਅਤੇ ਵਾਣਜਿਕ ਸੰਕਟ ਦੀ ਦੰਦੀ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਹੈ, ਰੂਬੇ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਦੇ ਘੰਟੇ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਕਿ ਬੇਲ-ਈਲ⁶¹ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ — ਮਹਿਜ਼ ਵਾਈਸ ਵਰਗੇ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਲਾਲ ਹਉਆ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਓੜਕ ਦੀ ਲੋਕ-ਪ੍ਰੀਅਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਮੁੜ ਉਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਆ ਡਿੱਗਦਾ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਵੱਲੋਂ ਨਵੀਂ ਗੜਬੜ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਯਰਕ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੀ, ਤਾਂ ਜੁ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ। ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਅੱਗ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਾ ਹੋਈ।

ਇੱਚਰ ਨੂੰ ਅਖੌਤੀ ਆਰਜ਼ੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਪੈਲ ਦੇ ਅੱਧ ਤੱਕ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸਬੰਧੀ ਲਗਾਤਾਰ ਨਵੇਂ ਜੋੜ ਤੋੜ ਕਰਕੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਥੱਕਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਬੁੱਧੂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਕਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਮਾਰਤੀਨ ਅਤੇ ਬਿਓ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਣਰਾਜੀ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਕਦੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਓਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਟੱਲ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਲੂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਕਦੇ ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਦੇ ਵਾਤੀਮੇਸਨੀਲ ਅਤੇ ਬੇਨੂਆ ਦ'ਆਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਫੇਰ ਮਾਲਵੀਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁੱਟਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਤਣਾ-ਤਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ

ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਦੀ ਅਤੇ ਫਲਸਰੂਪ ਸਭ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਡਰਾਈ ਰੱਖਿਆ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਗੁੱਟਾਂ ਦੀ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨੇਕ-ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਉਸ ਦੇ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ “ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਰਕਾਰ” ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ; ਇੱਕ ਆਮ ਵਪਾਰਕ ਸੰਕਟ ਹੁਣ ਜਿੰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੇ ਮਾਰੂ ਸਸਤ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਓਨਾ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਫਰਾਂਸ “ਸ਼ਾਸਨਹੀਨ” ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਨਾ ਮਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਯੋਗ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਮੰਦਾ ਆਉਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ, ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਕੋਲ਼ ਰੋਟੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਰੂਆਂ, ਮਿਊਲਹਾਊਸੇਨ, ਲਿਆਂ, ਰੂਬੇ, ਤੂਰਕਯੇਨ, ਸੇਂਟ ਐਤੀਏਨ, ਐਲਬਿਓਫ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਅਣਗਿਣਤ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਹਲੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ 18 ਜਨਵਰੀ ਵਾਲ਼ਾ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰ ਸਕਿਆ: ਸ਼ੀਮਾਨ ਰੂਬੇ, ਫੂਲਦ, ਬਾਰੋਸ਼ ਆਦਿ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਮ. ਲਿਓਂ ਫੋਸ਼ੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਰਬ-ਸਮੱਤੀ ਨਾਲ਼ ਝੂਠੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਭੇਜਣ ਲਈ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ 18 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ਼ ਸੰਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਫੂਲਦ ਅਤੇ ਬਾਰੋਸ਼ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਕੱਟੜ-ਸੁਧਾਰਕ ਫੋਸ਼ੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਸਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਦ ਵਿੱਚ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲੈਣ।

ਨਵੰਬਰ 1849 ਵਿੱਚ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਨਾਲ਼ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਨਵਰੀ 1851 ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪਰਾ-ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਨਾਲ਼ ਅਤੇ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਤਕੜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕਾਇਮ ਕਰੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁਹਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ, ਦੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕਸੁਰ ਸੰਜੋਗ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਰਜੇਬੰਦੀ ਉਹ ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਮੀ ਨੂੰ ਮਾਪ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਤੱਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਹ ਹਰਾਰਤ ਏਨੀ ਘੱਟ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪੇਰਸਿਨੀ ਨੇ, ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਧੜੇ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟ ਚੁੱਕਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ

ਐਲਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ coup d'état ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕਸਾਰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਬੰਧ ਨਾਲ ਹੀ ਫੇਰ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਗਰਾਨੀਏ ਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੌਤ-ਸੂਚਕ ਚਿਤਾਉਣੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਕੌਣ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਟਮਲ ਦੇ ਲੜਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਖੋਸ਼, ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਈ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਬਿਲ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕੀ ਕਿ ਇਹ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਬੇਢਬੇ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਖਟਮਲ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸਮਝ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜਾ ਅਗੋਸਿਲੋਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਐਰਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:

“ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀੜੀ ਜਾਪਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ

ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗਾ।”⁶²

6

ਮਾਨਟੇਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕੁਲੀਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸੈਨਿਕ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਮੁੜ ਸਰਵਉੱਚ ਕੰਟਰੋਲ ਸੰਭਾਲਣ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਅਸਫਲ ਯਤਨਾਂ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਈ ਸੀ, ਨੇ ਅਕੱਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਆਧੀਨ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਗੁਆ ਲਈ ਸੀ। 28 ਮਈ ਨੂੰ, ਮਹਿਜ਼ ਕਲੰਡਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ, ਘੜੀ ਦੀ ਘੰਟੇ ਦੀ ਸੂਈ ਨੇ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। 28 ਮਈ ਤੋਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਬਦਲ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰੇ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਜਾਂ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਅਰਾਜਕਤਾ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਜਾਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬੁਰਬੋਂ ਦੀ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਉਸ ਝਗੜੇ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗੁੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾੜਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਟੱਕਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਕੇ ਮਚਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਬੇਮੇਲ ਸਮਾਜਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋੜ ਸੀ। ਸੋਧ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੇ ਐਸਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤਾਪਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪਜੀ ਵਸਤੂ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਅੰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋ ਗਈ।

ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੱਖੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਤ ਸਿੱਧਾ-ਸਾਦਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 45 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ

ਦੋਬਾਰਾ ਚੋਣ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਸਰਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਸਨ; ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਣਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਵੇਖਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇੱਕ ਚੁਥਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੋਧ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਬਣਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਸੈਂਬਲੀ ਅਜਲਾਸ ਸੱਦਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਚੁਥਾਈ ਵੋਟਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਵੋਟਾਂ ਉੱਤੇ ਝਾਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਯਕੀਨ ਸੀ।

ਇਹਨਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪੋਜੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਉੱਤੇ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਮਿੱਟ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਸੋਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਏਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਹੀ ਰਸਤਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ, ਤਾਕਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮਈ 1852 ਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ, ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਘੜੀ, ਇਹ ਫਰਾਂਸ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਉਹ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਢੇਰ ਚਿਰ ਤੋਂ ਸੱਤ੍ਹਾ ਰਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੱਤ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਮੁੜ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਈ ਵੋਟ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵੋਟ ਦੇਣਾ ਵਿਅਰਥ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਵੀਟੋ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਸਦਕਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਸਫਲ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਆਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਹਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਫਿਰ ਇਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਅਤੇ ਖੁਦ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਭਾਗਸਮ ਸੋਧ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਸੱਤ੍ਹਾ ਹੜਪਣ ਲਈ ਰਾਹ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਆਮ ਸੋਧ ਜਿਹੜੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਰਾਜਬੰਸੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਟੱਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟੱਕਰ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਸਬੰਧੀ ਬੁਰਬੋਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਕੇਵਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸਪਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਕਲੀਆਂ ਵੀ ਸਨ।

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੀ ਗਣਰਾਜ ਉਸ ਨਿਰਪੱਖ ਸਥਾਨ ਨਾਲੋਂ ਕੁੱਝ ਵਧੇਰੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਦੋ ਗੁੱਟ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਵੱਡੀ ਭੂਮੀ-ਸੰਪਤੀ ਅਤੇ ਸਨਅਤ, ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ

ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇਹ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਸੀ, ਰਾਜ ਦਾ ਉਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰੂਪ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਮ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਗੁੱਟਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਉੱਚਤਮ ਪ੍ਰਗਟਾਅ, ਇਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ-ਰੂਪ, ਖੁਦ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਬੁਰਬੋਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਕਰੇਤੋਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 1849, 1850 ਅਤੇ 1851 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮਨਸੂਖ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਬਿਲਕੁੱਲ ਓਨੀ ਵਾਰ ਹੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਝਾਕੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੇ ਅੜਿਅਲ ਬਣ ਕੇ ਉਹ ਬੁਰੇ ਰੋਕੀ ਖੜੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਲਾਵਤਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਘਰੀਂ ਮੁੜ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਰਿਚਰਡ ਤੀਜੇ ਨੇ ਹੈਨਰੀ ਛੇਵੇਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਏਡਾ ਨੇਕ ਆਦਮੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਸਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸ ਏਨਾ ਭੈੜਾ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁੜ ਆਪਣਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ, ਉਹ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਉਹਨਾਂ ਉਸ ਲੋਕ ਨਿਰਣੇ ਉੱਤੇ ਮੁਹਰ ਲਾਈ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ — ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ — ਨੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਦੋ ਬੁਰਜੂਆ ਗੁੱਟਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਬਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਗੁੱਟ ਉੱਤੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਰਾਜਬੰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦਾ ਅਖੌਤੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਉਹ ਇਸ ਸੰਗਰਾਮ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਵਾ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟ ਰੰਗ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਲੋਪ ਹੋ ਕੇ ਅਸਲ ਬੁਰਜੂਆ ਦਾ, ਬੁਰਜੂਆ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ, ਹੁਣ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਨੇ ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟ ਨੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਨੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਬਣਨਾ

ਸੀ; ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਗੁੱਟ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਬਣਨਾ ਸੀ; ਰਾਜਤੰਤਰ ਨੇ ਉਹ ਕੁੱਝ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਕੇਵਲ ਦੋ ਰਾਜਤੰਤਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਨਾਲ਼ ਗਣਰਾਜ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਪਾਰਸ-ਪੱਥਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਮੱਥਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਣੋ ਕਿ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਰਾਜਤੰਤਰ ਕਦੇ ਸਨਅਤੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਰਾਜਤੰਤਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੁਰਜੂਆ ਰਾਜਤੰਤਰ ਕਦੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਭੂ-ਮਾਲਕ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਰਾਜਤੰਤਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਮਾਣੋ ਕਿ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪੱਤੀ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ਇੱਕੋ ਤਾਜ ਅਧੀਨ ਭੱਰਪਣ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤਾਜ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੀ, ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੀ, ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮਾਣੋ ਕਿ ਸਨਅਤ ਓਨਾ ਚਿਰ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪੱਤੀ ਨਾਲ਼ ਕਿਸੇ ਸੁਲਾਹ ਸਮਝੌਤੇ ਉੱਤੇ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪੱਤੀ ਖੁਦ ਸਨਅਤੀ ਬਣ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਭਲਕੇ ਹੈਨਰੀ ਪੰਜ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਕਾਉਂਟ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਏਗਾ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਨਾ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਪਰੰਤੂ, ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ, ਜਿਹੜੇ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੋਧ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਗਿਆ ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਉਸੇ ਨਿਸਬਤ ਨਾਲ਼ ਵਧੇਰੇ ਬੜਬੋਲੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ “Assemblée nationale”⁶³ ਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰਕਾਰੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਘੜੀ (ਫ਼ਰਵਰੀ 1852) ਫੇਰ ਸਰਗਰਮ ਸਨ, ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰੀ ਔਕੜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੁਹਾਂ ਰਾਜਬੰਸਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੈ। ਓਰਲੀਨਜ਼ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਲ਼ ਮੇਲਜੋਲ ਦੇ ਯਤਨ, ਜੋ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਬੰਸੀ ਗੋਂਦਾਂ ਵਾਂਗ, ਇਹ ਖੇਡ ਕੇਵਲ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਹਲ-ਵਕਫੇ ਸਮੇਂ, ਮਧਿਅੰਤਰ ਸਮੇਂ, ਪਰਦੇ ਦੇ ਓਹਲੇ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ਼ ਚਿਤਵੇਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਵਹਿਮ ਨਾਲ਼ ਉਪਭਾਵਕ ਚੁਹਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਗਈ ਸੀ ਹੁਣ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਖੇਡੇ ਸ਼ੌਕੀਆ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ, ਜਨਤਕ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਰਕਾਰੇ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਵੀਨਸ,⁶⁴ ਵੀਨਸ ਤੋਂ ਕਲੇਰਮਾਂਤ, ਕਲੇਰਮਾਂਤ ਤੋਂ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚਕਾਰ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਕਾਉਂਟ ਆਫ਼ ਸ਼ਾਮਬੋਰ ਇੱਕ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ “ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ਼” ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ “ਕੌਮੀ” ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਸਾਲਵਾਂਦੀ ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵੇਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਦੇ ਆਗੂ, ਬੇਰੀਏ, ਬੇਨੂਆ ਦ'ਆਜ਼ੀ, ਸੇਂਤ-ਪ੍ਰੀਸਤ, ਕਲੇਰਮਾਂਤ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੁ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਬੁਝਾ ਸਕਣ ਪਰ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਬੁਰਜੂਆ ਗੁੱਟਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰਕ ਹਿੱਤਾਂ, ਦੋ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ

ਤੀਬਰਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਨਿਵੇਕਲਾਪਨ ਹੀ ਗੁਆਉਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲਚਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵਾਂ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਕਾਊਂਟ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਮੰਨ ਲਵੇ — ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਹੋ ਇੱਕ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ— ਤਾਂ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਘਰਾਣੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵੇਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨਹੀਣਤਾ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਗੁਆ ਲਏਗਾ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੁਲਾਈ ਇਨਕਲਾਬ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੇ ਲਗਭਗ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਬੁਰਬੋਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ਾਖ ਤੋਂ ਖੋਹੇ ਸਨ; ਇਹ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ, ਆਧੁਨਿਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦੇ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ, ਆਪਣੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਦੇ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵੱਟਾ ਸੱਟਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਘਰਾਣੇ ਵੱਲੋਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਰਾਜ-ਤਿਆਗ ਕਰਨ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਰਾਜਕੀ ਚਰਚ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟ ਕੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਚਰਚ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਇੱਕ ਐਸੀ ਵਾਪਸੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਖੁੱਸੇ ਹੋਏ ਤਖ਼ਤ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਤਖ਼ਤ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਪੁੱਜੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਮੰਤਰੀ, ਗੀਜ਼ੋ, ਦਿਊਸ਼ਾਤੇਲ ਆਦਿ, ਜਿਹੜੇ ਦੂਜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਬਣ ਕੇ ਕਲੇਰਮਾਂਤ ਭੱਜੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ ਜੁਲਾਈ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਦੀ Katzenjammer* ਦੇ, ਬੁਰਜੂਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਨ ਸਬੰਧੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ, ਅਰਾਜਕਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਆਖ਼ਰੀ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ-ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਹਿਮੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸਨ। ਓਰਲੀਨਜ਼ ਅਤੇ ਬੁਰਬੋਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਚੋਲੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ, ਉਹ ਯਥਾਰਥ ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਭਗੌੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸ ਆਫ ਜੁਆਨਵੀਲ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਜੀਊਣ-ਜੋਗੇ, ਝਗੜਾਲੂ ਹਲਕੇ ਅਰਥਾਤ, ਬਿਯੇਰ, ਬਾਜ਼, ਆਦਿ ਨੇ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਇਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਦੀ ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਦੋ ਰਾਜਬੰਸਾਂ ਦਾ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਪੂਰਵ-ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ, ਓਰਲੀਨਜ਼ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਰਾਜ-ਤਿਆਗ ਪੂਰਵ-ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਗੱਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਜਦੋਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਯੁਆਨਵੀਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੋਣ

* ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਤੋਟ ਦੀ ਹਾਲਤ। —ਸੰਪਾ.

ਦੀਆਂ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਫੈਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ, ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਸੋਧ ਦੇ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਉਸਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਨਾਲ਼ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਯਤਨ ਕੇਵਲ ਅਸਫਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਗਣਰਾਜੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਅੰਗ-ਰੂਪ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਪਰ ਕਲੇਰਮਾਂਤ ਅਤੇ ਵੀਨਸ ਵਿਚਕਾਰ ਬੇਰੁਖੀ ਜਿੰਨੀ ਬਹੁਤੀ ਵੱਧਦੀ ਗਈ, ਓਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਅਸਫਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਯੁਆਨਵੀਲ ਅੰਦੋਲਨ ਜ਼ੋਰ ਫੜਦਾ ਗਿਆ, ਓਨੀ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਤਾਂਘ ਨਾਲ਼ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਫੋਸ਼ੇ ਅਤੇ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲਦੀ ਗਈ।

ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵਿਗਠਨ ਇਸ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਦੁਹਾਂ ਵੱਡੇ ਗੁੱਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਅੰਜੋ-ਅੰਜ ਹੋਇਆ। ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸੂਖਮ ਫਰਕ, ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਾਂ ਹੀ ਗੁੱਟਾਂ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਜਾਂ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ, ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ਼ ਲੜਦੇ ਅਤੇ ਖਹਿਬੜਦੇ ਸਨ, ਸੁਕੇ ਇਨਫੂਸੋਰੀਆ* ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ਼ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਚੋਖੀ ਜੀਵਨਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਗੁੱਟਾਂ ਅਤੇ ਸੁਆਧੀਨ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਤੁਲੇਰੀ ਅਤੇ ਪੈਵਿਲੀਅਨ ਮਾਰਸਾਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਵਿਲੇਲ ਅਤੇ ਪੋਲਿਨਯਾਕ⁶⁵ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰਤ ਆਏ ਹਨ। ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਗੀਜ਼ੋ, ਮੋਲੇ, ਬਰੋਲਈ, ਥਿਯੇਰ ਅਤੇ ਓਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੰਗਲਾਂ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ।

ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜਿਹੜਾ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਉਤਸੁਕ ਸੀ, ਪਰ ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬੇਰੀਏ ਅਤੇ ਫਾਲੂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਾ ਰੋਸ਼ਜਾਕਲੇਨ ਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਅੱਕੇ ਹੋਏ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮੋਲੇ, ਬਰੋਲਈ, ਮੋਨਤਾਲਮਬੇਰ ਅਤੇ ਓਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨਾਲ਼ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਤਰਬੱਧ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ;

“ਕੌਮ ਲਈ ਆਪਣੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰਨ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਹਾਲ

* ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਤਿ ਨਿੱਕੇ ਜੀਵ। —ਸੰਪਾ.

ਕਰਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ਼, ਹੇਠਾਂ ਸਹੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।”

ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਤੋਕਵੀਲ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣ ਦਾ ਮਤਾ ਰੱਖੇ, ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਸੋਧਕਾਰੀ ਸਦਨ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ “ਕਾਨੂੰਨੀ” ਵਿਧੀ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਜੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਚੁਥਾਈ ਗਿਣਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੋਧ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਵੇ। 19 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ, ਛੇ ਦਿਨ ਦੀ ਗਰਮਾ ਗਰਮ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਸੋਧ ਦਾ ਮਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਸ ਸੀ, ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਚਾਰ ਸੌ ਛਿਤਾਲੀ ਵੋਟ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਪਏ, ਪਰ ਦੋ ਸੌ ਅੱਠਤਰ ਵੋਟ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਪਏ। ਅਤਿਪੱਖੀ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ, ਬਿਯੇਰ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ, ਆਦਿ, ਨੇ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਨਟੇਨ ਨਾਲ਼ ਵੋਟ ਪਏ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਆਪ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵੋਟ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹਨ। ਪਰ ਕੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 31 ਮਈ 1850 ਅਤੇ 13 ਜੂਨ 1849 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ? ਹੁਣ ਤੱਕ, ਕੀ ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਨੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਕੀ ਇਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਹਿਮੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਲਈ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਘੜੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਗੱਦੀਓਂ ਲਹਿਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਉਹਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ, ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਵੀ “ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ” ਐਲਾਨਿਆ ਸੀ; ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਕਾਇਮ ਹੈ ਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੱਤਾ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਫਨ

ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਹ ਬਰੂਹਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੋਧ-ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਜਰਨੈਲ ਬਾਰਾਗੇ ਦਾ ਇਲੀਏ ਨੂੰ, ਜਿਹੜਾ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਕੱਚਾ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਹਿਲੀ ਸੈਨਾ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਦੀ ਕਮਾਨ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਆਂਦੇ ਵਿਜਈ, ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇ, ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜਰਨੈਲ ਮਾਨਯਾਨ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬੁਲੋਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਪੱਖੀ ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਕੂਕ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਉਂਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਮਰਨਾ; ਨਾ ਉਹ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਉਲਟਣਾ; ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਝੰਡਾ ਕਿਵੇਂ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਪਾਉਣ ਦਾ; ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲ਼ ਮਿਲਵਰਤਨ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ਼ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਸੀ? ਕਲੰਡਰ ਵੱਲ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵੱਲ। ਇਸ ਨੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਛਾ ਜਾਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਛਾ ਜਾਣ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤਿਆਗਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਖ਼ੀਰ ਇਹ ਆਪ ਉਸ ਤਾਕਤ ਅੱਗੇ ਨਿਪੁੰਸਕ ਬਣੀ ਖੜੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਵਧੇਰੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕੇ, ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸਾਧਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਸਕੇ, ਆਪਣੇ ਸੰਦ ਚੁਣ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੋਰਚੇ ਲੈਸ ਕਰ ਸਕੇ, ਇਸ ਨੇ ਐਨ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਮੰਚ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਣ ਦਾ ਅਤੇ 10 ਅਗਸਤ ਤੋਂ 4 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਸਮਾਗਮ ਉਠਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਗੁੱਟਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਗਈ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਹਨਾਂ ਗੁੱਟਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਫੁੱਟ ਪੈ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ਼ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਅਤੇ ਲੇਖਕ, ਇਸ ਦੇ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲ਼ੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ, ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵੇਤਾ ਅਤੇ ਖੁਦ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਗਾਨੇ ਬਣੇ ਖੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਸੀਮਤ ਦਿਸਹੱਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸੀਮਤ ਉਤਸ਼ਾਹ

ਵਾਲੇ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ, ਆਪਣੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਆਗੂਆਂ, ਬੇਰੀਏ ਅਤੇ ਫਾਲੂ ਦੇ ਮੱਥੇ, ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵੇਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੱਖੀ ਧੜੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਲਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਮੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਿੱਲੀ ਵਰਗੇ ਕੂਲੇ ਕੱਚੇ ਦਿਮਾਗ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪਤਨ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕੂਟਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ।

ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪਾਟਕ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਗਣਾ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਉਵੇਂ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਹਨਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬੜੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੇ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫੂਲਦ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਵਿੱਤ ਦੀ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੱਖੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੂਲਦ ਸੱਟਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਟਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਵੀ ਸੀ। ਵਿੱਤ ਦੀ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਇਸ ਦੇ ਯੂਰਪੀ ਮੁੱਖ-ਪੱਤਰ, ਲੰਦਨ ਦੇ “Economist”⁶⁶ ਦੇ ਇੱਕ ਲਿਖਤ-ਅੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਤਿਅੰਤ ਉਘਾੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 1 ਫ਼ਰਵਰੀ 1851 ਦੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਦਾ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪੱਤਰ-ਪ੍ਰੇਰਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

“ਹੁਣ ਅਣਗਿਣਤ ਹਲਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਮਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਸਭਾ-ਮੰਚ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਗੂੰਜ ਉੱਠੀ ਹੈ; ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮਿੰਬਰਮ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਜਾਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਗੜਬੜ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਾਰਨ ਕੌਮੀ ਨਿਧੀ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜੇਤੂ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”

29 ਨਵੰਬਰ, 1851 ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ “Economist” ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

“ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਯੂਰਪ ਦੇ ਹਰ ਸੱਟਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਇਸ ਲਈ, ਵਿੱਤ ਦੀ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੀ ਅਮਨ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜ ਆਖ ਕੇ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦਿਖਾਵੇਂ-ਮਾਤਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਹਰ ਜਿੱਤ ਦਾ ਅਮਨ ਦੀ ਜਿੱਤ

ਵਜੋਂ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ। ਇੱਥੇ ਵਿੱਤ ਦੀ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਕਰਜ਼ਾ ਹੁੰਡੀਆਂ ਦੀ ਸੱਟਾਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਇੱਕਦਮ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿੱਤ, ਬੈਂਕਕਾਰੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਾਖ ਨਾਲ ਗਠਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਓਤਪੋਤ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤਬਾਦਲੇਯੋਗ ਕੌਮੀ ਨਿਧੀ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸੂਦ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੂੰਜੀ, ਭਾਗਸਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਹੁੰਡੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁਦਰਾ ਮੰਡੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਦਰਾ ਮੰਡੀ ਦੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਲਈ ਮੂਸਾ ਅਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚਿਕ ਸੀ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਹਰ ਜਲ-ਪਰਲੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜਕੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹ ਖੜਨ ਦਾ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

ਸਨਅਤੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਵੀ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਹੱਠਧਰਮੀ ਵਿੱਚ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ। 18 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦੀ ਮੌਕੂਫੀ ਮੌਕੇ ਵੋਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਥਿਯੇਰ, ਆਂਗਲੇਸ, ਸੇਂਟ-ਬੇਵ ਆਦਿ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਨਅਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚੋਣਕਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਨਟੇਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗੱਦਾਰੀ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਸ਼ੇਖੀਖੋਰ ਬੋਲੀਆਂ, ਹੋਚੀਆਂ ਗੋਂਦਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਦਾ ਲੱਛਣ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੇਰੇ ਸਵਾਗਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੈਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਿਆਂ ਇੱਕ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ, ਉਹਨਾਂ ਗੋਂਦਾਂ ਲਈ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਰਵਜਨਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੰਗਰਾਮ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖੀ ਤੇ ਬੇਚੈਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ।

ਸੂਬਾਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਵੱਡ-ਸਾਹਿਬਾਂ, ਨਗਰਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਵਾਣਜਿਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਜੱਜਾਂ, ਆਦਿ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਛੋਟ ਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਹਰ ਥਾਂ ਅਤਿਅੰਤ ਜੀ-ਹਜ਼ੂਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਮਨ-

ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਉੱਤੇ ਬੇਲਗਾਮ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਿਜੋਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

ਜਦੋਂ ਵਪਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1851 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਸੀ, ਵਾਣਜਿਕ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਲੋਹੇ-ਲਾਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਘੱਟ ਜਾਏ। ਜਦੋਂ ਵਪਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਾੜੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਰਵਰੀ 1851 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਇਆ, ਵਾਣਜਿਕ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਖੜੋਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਆਖ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਮਚਾਈ ਤਾਂ ਜੁ ਵਪਾਰ ਮੁੜ ਹਿੱਲ ਖੜੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਸਬੰਧੀ ਬਹਿਸਾਂ ਇਸੇ ਹੀ ਬੁਰੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਇਸ ਲਈ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਠੀਕ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੁੱਖਦਾਈ ਆਰਜ਼ੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾਏ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਰਜ਼ੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਨੂੰ ਇਹ ਠੀਕ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ, ਉਸ ਘੜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਦੂਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣਾ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ: ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਸੱਤ੍ਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧਾ ਕੇ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੀਟਾਇਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੈਵੇਨਯਾਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਪਿਛਲੇ ਹੱਲ ਦਾ ਇੱਛੁਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਸਲਾਹ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੁੱਪ ਸਾਧ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਭੱਖਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਨਾ ਛੇੜਨ। ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ, ਤਾਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਇੱਕ ਸ਼ੁਤਰ-ਮੁਰਗ ਵਰਗੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਅਦਿੱਖ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਲੁਕਾ ਲਵੇ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੁ ਸਭ ਕੁੱਝ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਦਾ ਜਾਏ। ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਗੁੱਸੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਗਤ-ਦਿਖਾਵੇ ਬਿਨਾਂ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਮ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਨੇ, ਵੱਡੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਸੂਬਾਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਹਲ-ਵਕਫੇ ਦੌਰਾਨ 25 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਲਗਭਗ ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸੋਧ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਜਿੰਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗੜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ, ਆਪਣੇ

ਅਖਬਾਰਾਂ-ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰੋਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀਆਂ ਅਨਿਆਈ ਸੱਤਾ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹਰ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਲਈ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹਰ ਯਤਨ ਲਈ, ਬੁਰਜੂਆ ਜਿਊਰੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ਼, ਲੱਕ ਤੋੜ ਜੁਰਮਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਕੈਦ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਕੇਵਲ ਫ਼ਰਾਂਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਰਾ ਯੂਰਪ ਦੰਗ ਸੀ।

ਜਿੱਥੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ, ਅਮਨ ਲਈ ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਪਾ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਸਚਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਲਈ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਸਭਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਨਾਲ਼ ਬੇਮੇਲ ਐਲਾਨਿਆ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਪਰਾ-ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸਮੂਹ ਨੇ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਜੀ-ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਰਕੇ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਭੰਡੀ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਦੁਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਕੇ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲ਼ੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ, ਇਸ ਦੇ ਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ, ਇਸ ਦੇ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਜੁ ਇਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਬੇਲਗਾਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ਼ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਇਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਦੇ ਝੰਝਟਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾ ਸਕੇ।

ਅਤੇ ਇਹ ਪਰਾ-ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਅਤੇ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਉੱਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਥੱਪਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹਦੇ ਵੱਲੋਂ ਖੂਨੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ-ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੁੱਦਿਆਂ! ਇਹ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਰ ਘੜੀ ਅਤਿ ਸੌੜੇ ਅਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਹੋਛੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਬਦਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ, ਅਰਥਾਤ, ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਰੋਣਾ ਰੋਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ (ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ) ਪਦਾਰਥਕ ਹਿੱਤਾਂ ਬਦਲੇ ਇਸ ਦੇ (ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ) ਆਦਰਸ਼ਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਿੱਤ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸੁੰਦਰੀ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਘੜੀ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆ

ਜਗਤ ਇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਮ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਚਾਲਬਾਜ਼ ਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹੀ ਕਸਬ ਦੀ ਲੰਡੀ-ਬੁੱਚੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੇਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ, ਮਿਸਾਲ ਲਈ, “Economist” ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ 29 ਨਵੰਬਰ 1851 ਨੂੰ ਹੀ, ਅਰਥਾਤ, ਰਾਜ ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ “ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ”, ਪਰ ਥਿਯੇਰ ਅਤੇ ਬੇਰੀਏ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ “ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ” ਐਲਾਨਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 27 ਦਸੰਬਰ 1851 ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇਹਨਾਂ “ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀਆਂ” ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ “ਅਗਿਆਨ, ਅਸਿੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਮੂੜ੍ਹ ਪੌਲੇਤਾਰੀ ਜਨਤਾ” ਵੱਲੋਂ “ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਹੁਨਰਮੰਦੀ, ਗਿਆਨ, ਬੰਧੇਜ, ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਬੌਧਿਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਅਸਰ” ਨਾਲ਼ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੂੜ੍ਹ, ਅਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗੰਵਾਰ ਸਮੂਹ ਖੁਦ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

1851 ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਵਪਾਰਕ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਸੀ। ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ 1850 ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਬਰਾਮਦ ਘੱਟ ਹੋਈ, ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ; ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਓਨੀ ਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ ਜਿੰਨੀ ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ; ਮਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਪਾਰ ਹਾਲੇ ਤੁਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ; 28 ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਪਏ ਧਨ ਤੋਂ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਓੜਕ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਹੁੰਡੀਆਂ ਬਦਲੇ ਪੇਸ਼ਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਓਨੀ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕਮੀ ਤੋਂ, ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਤਪਾਦਨ ਰੁੱਕਿਆ ਖੜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੁਧਾਰ ਕੇਵਲ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਇਸ ਵਪਾਰਕ ਖੜੋਤ ਨੂੰ ਨਰੋਲ ਰਾਜਸੀ ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ਼, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਗਰਾਮ ਨਾਲ਼, ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਵਲ ਆਰਜ਼ੀ ਰੂਪ ਦੀ ਨਾਜ਼ਕ ਹਾਲਤ ਨਾਲ਼, ਮਈ 1852 ਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ਼ ਜੋੜਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਸ਼ਾਖਾਂ ਉੱਤੇ ਮੰਦਵਾੜਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲ਼ਾ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੇਵਲ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਨਿਗੂਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਕੀ ਇਹਦੇ ਲਈ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸੁਧਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਘੜੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਿਸ-ਹੱਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਐਲਿਜ਼ੇ ਮਹਿਲ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਲ ਬਿਜਲੀ ਪੈਣ ਦੀ ਆਸ ਸੀ? ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਬਾਕੀ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਜਿਸਦੀ “ਹੁਨਰਮੰਦੀ, ਗਿਆਨ, ਆਤਮਕ ਅੰਤਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਵਸੀਲੇ” ਉਸ ਦੇ ਨੱਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਲੰਦਨ ਵਿੱਚ

ਸਨਅਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ⁶⁷ ਦੇ ਪੂਰੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਾਣਜਿਕ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਠੀਕ ਆਪਣੇ ਨੱਕ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਦ ਪਏ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਾਣਜਿਕ ਦਿਵਾਲੀਏਪਨ ਦਾ ਦੌਰ ਦੌਰਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਮਈ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤੀ ਹੌਲ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਮਈ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਾਣਜਿਕ ਹੌਲ ਆਪਣੀ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਉੱਨ ਦੀ ਸਨਅਤ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਉੱਨ ਦੀ ਸਨਅਤ ਵੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਿਲਕ ਦੀ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਸਿਲਕ ਦੀ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਸੂਤੀ ਮਿਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 1849 ਅਤੇ 1850 ਵਾਲੇ ਮੁਨਾਫੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕਟ ਸਨਅਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਾਣਜਿਕ; ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਖਲੋਤੀਆਂ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਫੈਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਬੀਤੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਅਨੁਕੂਲ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ; ਕਿ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਬਰਾਮਦ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਦਰਾਮਦ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਸੱਟ ਪਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਕਾਰਨ, ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦੁਮੇਲ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੀ। 1849 ਅਤੇ 1850 ਦੇ ਸਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਪਦਾਰਥਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਅਤਿ-ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਲ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਕੇਵਲ 1851 ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਅਤਿ-ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਾਸ ਟੁੰਬ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਹੇਠਲਿਖਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਸਨ: ਪਹਿਲਾਂ, 1850 ਅਤੇ 1851 ਵਿੱਚ ਕਪਾਹ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਭਾਗਸਮ ਨੁਕਸਾਨ, ਫਿਰ ਆਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਕਪਾਹ ਦੀ ਫਸਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ; ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਮਤ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਡਿੱਗ ਜਾਣਾ, ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ। ਕੱਚੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਫਸਲ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ, ਔਸਤ ਝਾੜ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਗੱਲ, 1848 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨੀ ਮਾਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਪਸਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਇਸ ਨਾਲ਼ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉੱਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਿਆਰ ਉਨੀ ਮਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾਲੋਂ ਨਿਸਬਤਨ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਇੱਥੇ ਸੰਸਾਰ ਮੰਡੀ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਨਅਤਾਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਲਈ ਤੀਹਰਾ ਮਾਮਲਾ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ, 1851 ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੰਕਟ ਉਸ ਠਹਿਰਾਓ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਨਅਤੀ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤਿ-ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਅਤਿ-ਸੱਟੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ਼ ਧੁਸ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਵੱਲ ਵੱਧਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਦਿ-ਬਿੰਦੂ, ਆਮ ਵਪਾਰਕ ਸੰਕਟ, ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣ। ਵਪਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਵਕਫ਼ਿਆਂ

ਦੌਰਾਨ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਾਣਿਜਿਕ ਦਿਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਸਨਅਤ ਹੀ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਗਸਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਾਰਨ, ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਅਸਹਿ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗਸਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਵਿਲਾਸਤਾ ਦੀ ਸਨਅਤ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਹ ਹਰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਖ਼ੜੋਤ ਦੀ ਸੱਟ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਆਮ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕੌਮੀ ਵਪਾਰਕ ਸੰਕਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੰਸਾਰ ਮੰਡੀ ਦੀ ਆਮ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਤੁਅੱਸਬ ਨਾਲ਼ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ ਚਿਲਚਸਪੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। 1851 ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਾਲਾਨਾ ਵਪਾਰਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਲਿਵਰਪੁਲ ਦੇ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰਕ ਘਰਾਣੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ:

“ਘੱਟ ਹੀ ਵਰ੍ਹਿਆ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਸਮੇਂ ਲਾਏ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਏਨੇ ਭਰਪੂਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਝੁਠਲਾਇਆ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ ਵਰ੍ਹੇ ਨੇ; ਬੜੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਲਗਭਗ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ਼ ਆਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਇਹ ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਚੁਥਾਈ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ — ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਇਹ ਗੱਲ ਵਪਾਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸ ਵਿਪਰੀਤੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣ ਲਈ ਅਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ: ਉਪਜਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖੀਰੇ ਸਾਧਾਰਨ ਸਨ, ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਸਤੀਆਂ ਸਨ, ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਝਾੜ ਯਕੀਨੀ ਸੀ, ਮਹਾਂਦੀਪ ਉੱਤੇ ਅਟੁੱਟ ਅਮਨ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਜਾਂ ਮਾਲੀ ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਵਪਾਰ ਦੇ ਖੰਭ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਏਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ... ਤਾਂ ਇਸ ਮਾਰੂ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ? ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਦਰਾਮਦ ਅਤੇ ਬਰਾਮਦ ਦੁਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਤਿ-ਵਪਾਰ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਾਡੇ ਵਪਾਰੀ ਅਮਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ਼ ਸੀਮਾਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ, ਹਰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਹੌਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਠੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ।”*

ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆਓ। ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹੌਲ ਦੇ ਸੂਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਵਪਾਰ-ਝਲਿਆਇਆ ਦਿਮਾਗ਼ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀਆਂ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਨਾਲ਼, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਗਰਾਮ ਨਾਲ਼, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗ ਨਾਲ਼, ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀਆਂ

*“The Economist”, 10 ਜਨਵਰੀ 1852, ਪੰਨੇ-29-30।—ਸੰਪਾ.

ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਨਾਲ਼, ਨਿਯੋਜਕ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰਾ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਖੌਤੀ *Jacqueries** ਨਾਲ਼, ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਨਾਲ਼, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨਾਲ਼, ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦਾ ਝੰਡਾ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ਼ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਨਾਲ਼, ਦੇਸ਼ੋਂ ਬਾਹਰ in partibus ਪਰਵਾਸੀ ਨਾਇਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ-ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਈ 1852 ਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਪੀੜਤ, ਚਕਰਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸੁੰਨ ਹੈ — ਇਸ ਸਭ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ, ਸੋਧ, ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਉੱਠ ਜਾਣਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸਾਜ਼ਸ਼, ਕੁਲੀਸ਼ਨ, ਪਰਵਾਸ, ਸੱਤ੍ਰਾ-ਹਰਣ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ, ਦੇ ਇਸ ਅਕਹਿ ਅਤੇ ਕੰਨ-ਪਾੜਵੇਂ ਰਾਮ-ਰੌਲੇ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜੂਆ ਆਪਣੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਉੱਤੇ ਪਾਗਲਾਂ-ਹਾਰ ਫ਼ਰਾਟੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ:

“ਅਨੰਤ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲ਼ ਅੰਤ ਚੰਗਾ !”

ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇਸ ਪੁਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬੋਧਸ਼ਕਤੀ ਲਹਿਣੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹਲਚਲ ਕਾਰਨ ਤਿਖੇਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਨਾਲ਼, ਜਿਹੜਾ ਨਿਬੇੜੇ ਦੇ ਦਿਨ, ਮਈ 1852 ਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ, ਨੇੜੇ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਹੁੰਡੀਆਂ ਉੱਤੇ ਉਜ਼ਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਮਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਪ੍ਰਿੰਸ ਆਫ਼ ਜੁਆਨਵੀਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਨ ਨਾਲ਼ ਹੋਰ ਡਾਵਾਂਡੋਲਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜੇਕਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਪਣਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਰਾਜ-ਪਲਟਾ ਸੀ। 19 ਜਨਵਰੀ 1849 ਵਿੱਚ ਹੀ, ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਮਸਾਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਮਗਰੋਂ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਅੱਗੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਸੀ। 1849 ਦੇ ਹੁਨਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਓਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋਂ, ਨੇ ਗੁੱਝੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ; 1850 ਦੇ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਬਿਯੇਰ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹਮ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਈ 1851 ਵਿੱਚ, ਪੇਰਸਿਨੀਨੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਲਈ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਯਤਨ ਕੀਤਾ; “*Messenger de l'Assemblée*”⁶⁸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੂਫਾਨ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੰਥੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ; ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ “ਬਣੀ-ਠਣੀ ਭੀੜ” ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰਾਤ ਮਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਉਂ ਹੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ

* ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਪਮੁਹਾਰੀ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ। —ਸੰਪਾ.

ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਹਾੜੇ 'ਤੇ ਹਾੜੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੀ ਲਗਾਮ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋ ਉੱਠਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਜ-ਪਲਟਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਮਿੱਥ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਤਲਵਾਰਾਂ ਧੂਹ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਗਲਾਸ ਖੜਕਦੇ, ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਚੋਗਾ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆ ਡਿੱਗਦਾ, ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਅਗਲੀ ਭਲਕ ਭੂਤ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉੱਤਰ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਪੈਰਿਸ ਨੂੰ, ਚੁੱਪ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਜਾਰਨਾਂ ਤੇ ਨਾਦਾਨ ਯੋਧਿਆਂ ਤੋਂ, ਉਸ ਖਤਰੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਉਹ ਬਚ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੀਆਂ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਤੋੜਤੀ ਫੈਲੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਡਾਗੋਰਟਾਈਪ* ਵਾਂਗ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰਦਾ ਗਿਆ। ਯੂਰਪ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਪਰਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਮਨ-ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ, ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ: “ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੀਆਂ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਗਰਮ ਹਨ। ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਫੌਜਾਂ ਹੀ ਫੌਜਾਂ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਭਲਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ, ਸੇਨ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਜਿਹੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਵਾਉਣ।” ਉਹਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਸਦਾ ਹੀ ਇਹ ਨਿਰਣੇਜਨਕ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦੇ “ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ”। ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਉੱਤੇ ਏਨਾ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਏਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਕਿ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਂਦਾ। ਪੈਰਿਸਵਾਸੀ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦੇ ਇੱਕ ਹਉਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਏਨੇ ਆਦੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਖੀਰ ਇਹ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਇਸ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਤਾਂ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੀ ਸੰਕੋਚਵੀਂ ਚੁੱਪ ਸੀ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਅਚਿੰਤੇ ਹੀ ਫਾਹ ਲਈ ਗਈ। ਜੇ ਇਹ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਅਸੋਘ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ, ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਸੀ।

* ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਪਲੇਟ ਉੱਤੇ ਫੋਟੋ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ। —ਸੰਪਾ.

10 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ; ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਿਆਗ-ਪੱਤਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ; 26 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਨੂੰ ਥੋਰਿਨੀ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਕਾਰਲੀਏ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਮੋਪਾ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਪਹਿਲੀ ਸੈਨਿਕ ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਮਾਨਯਾਨ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਰਜਮੰਟਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ। 4 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਗਮ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸੰਖੇਪ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਰਾਹ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਲੰਘ ਕੇ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਚੌਕੀ ਖੁਹਾਈ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸੀ। ਤੋਰਿਨੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ-ਰੂਪ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸੀ, ਦੀ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਹਾਨੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਮ. ਜਿਰੋ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਅਜਿਹੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ! ਤਦ ਵੀ ਠੀਕ ਮਨੋਰਥ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਰਾਹੀਂ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਰਾਇਆ ਜਾਏ, ਸਗੋਂ ਸਭ ਕੁੱਝ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਮੁੜ-ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਿਨ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਅਤੇ 31 ਮਈ 1850 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਨਸੂਖੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਤਲਬ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਛੇਤੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਮ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 13 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਅਠਤਾਲੀ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਚਵਿੰਜਾ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਖੁਦ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਾੜ ਸੁੱਟਿਆ; ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹੱਕ-ਮਾਰੂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ; ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਪੱਠਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸਿਰ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦੇ ਧੜ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਤੇ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨੀ ਸੱਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁਐਸਟਰਜ਼ ਬਿੱਲ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨਾਂ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਕੁਐਸਟਰਜ਼ ਬਿੱਲ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਲਬ ਕਰ ਸਕਣ, ਇੱਕ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੈਨਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕਣ ਬਾਰੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚੋਲੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਰਾਜ-ਸੱਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਉੱਥੇ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਤਾਕਤ ਉੱਤੇ ਗਾਲਿਬ ਹੋਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਚਿਰੋਕਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸੱਦ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਕੁਐਸਟਰਜ਼ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਨਿਪੁੰਸਕਤਾ ਦਾ ਜਨਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕਬਾਲ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ 108 ਵੋਟ ਘੱਟ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਨਟੇਨ ਨੇ ਮਸਲਾ ਨਜ਼ਿਠਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁਰਿਦਾਨ ਦੇ ਖੋਤੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ, ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਦੋ ਐਸੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਭਰੀ ਬਹੁਤੀ ਸੁਆਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਘਸ਼ੁੰਨ-ਮੁੱਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਾਛੜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਮਸਲਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਵਾਛੜ ਬਹੁਤੀ ਫੰਡੇਗੀ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ ਦਾ ਡਰ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਭੈਅ। ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰਮਿਆ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

18 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਗਰ-ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਰਮੀਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਗਰ-ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਚੋਣਕਾਰਾਂ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਇੱਕ ਵੋਟ ਨਾਲ਼ ਰਹਿ ਗਈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਇੱਕ ਵੋਟ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਗੁੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸੁਆਧੀਨ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਚਿਰੋਕਣੀ ਗੁਆ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਮੂਲੋਂ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ ਦੇ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਈ; ਇਹ ਅੰਤਮ ਸਵਾਸ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ; ਇਹ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਬਿੱਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੀ ਦੁਫੇੜ ਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਐਸੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਨਾਇਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਥਿਯੇਰ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੂੜ੍ਹਤਾ ਦਾ ਅਸਾਧ ਰੋਗ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਚੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਮੌਤ ਮਗਰੋਂ, ਰਾਜਕੀ ਕੌਂਸਲ ਨਾਲ਼ ਮਿਲ ਕੇ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ

ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗੋਂਦ ਗੁੰਦੀ! ਇਹ ਸੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 15 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਹਾਲਾਂ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਸਮੇਂ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ, ਦੂਜੇ ਮਾਜ਼ਾਨੇਲੋ ਵਾਂਗ, ਹਾਲ ਦੀਆਂ ਸੁਆਣੀਆਂ, ਮਾਛਣਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਮੋਹ ਲਿਆ ਸੀ—ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਇੱਕ ਮਾਛਣ ਸਤਾਰ੍ਹਾਂ ਬੁਰਗਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰੂ ਸੀ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਐਸਟਰਜ਼ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਐਲਿਜ਼ੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਤ ਉੱਤੇ ਸੱਦੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ, 25 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੇ ਸਨਅਤੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਲੰਦਨ ਦੀ ਸਨਅਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤੇ ਤਮਗੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਸ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। “Journal des Debats” ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ:

“ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਸੋਂ-ਬਾਹਰੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਮੇਰਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਵਾਜਿਬ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਗਣਰਾਜ ਕੇਡਾ ਮਹਾਨ ਹੋਵੇ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੱਛੇਬਾਜ਼ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ ਭਰਮ ਨਾਲ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਗੜਬੜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਹਿੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। (ਸਰਕਸ ਦੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ, ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਤਾੜੀਆਂ)। ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ ਭਰਮ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ਦੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਅਹਿਮ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਗਰਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹਮਾਇਤੀ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਪੱਖੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜਿਹੜੀ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। (ਲਗਾਤਾਰ ਤੇ ਗੂੰਜਵੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ)। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹੋ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਇਨਕਲਾਬ ਭੜਕਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੌਮ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਜਕੜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਏ। ...ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਅਮਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਆਦਿ ਆਦਿ। (ਬੱਲੇ, ਬੱਲੇ, ਬੱਲੇ, ਬੱਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਤੂਫ਼ਾਨ)।”

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨਅਤੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ 2 ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਆਪਣੀ ਹੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਪਤਨ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਡਿਕਟੇਟਰੀ ਉੱਤੇ ਜੀ-ਹਜ਼ੂਰੀਆਂ ਦੀ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਨਾਲ਼ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। 25 ਨਵੰਬਰ ਦੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਗਰਜ਼ ਦਾ ਜਵਾਬ 4 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਗੜਕ ਨਾਲ਼ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਲਾਨਦਰੂਜ਼ ਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੀ, ਮਕਾਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਗੋਲੇ ਦਾਗੇ ਗਏ ਸਨ।

ਕਰਾਮਵੈਲ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ⁶⁹ ਤੋੜੀ ਸੀ, ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਦਨ ਵਿਚਕਾਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਘੜੀ ਕੱਢ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਵਜੂਦ ਨਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਮੌਜ ਨਾਲ ਹੱਸ ਹੱਸ ਟਿੱਚਰਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਜਿਹੇ ਤੋਂ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੁਟੇਰਾ ਸੀ, ਬਰੂਮੇਰ ਦੀ ਅਠ੍ਹਾਰਵੀਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਪ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਭਾਵੇਂ ਲੜਖੜਾਉਂਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੇ, ਨਾਲੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਸੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਹਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵੇਖਿਆ ਜਿਹੜੀ ਕਰਾਮਵੈਲ ਜਾਂ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਹਾ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚੋਂ ਢਾਈ ਕਰੋੜ ਫ਼ਰਾਂਕ ਲੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਦਸ ਲੱਖ ਫ਼ਰਾਂਕ ਨਾਲ ਜਰਨੈਲ ਮਾਨਯਾਨ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਅ ਪ੍ਰਤੀ ਪੰਦਰ੍ਹਾਂ ਫ਼ਰਾਂਕ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਹੱਥਠੋਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪੋਲੇ ਪੱਬੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਵੇਨਯਾਕ, ਲਾਮੋਰੀਸੀਯੇਰ, ਲੇਫਲੋ, ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ, ਸ਼ਾਰਾਸ, ਬਿਯੇਰ, ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਧੂਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚੌਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਅੱਗੇ ਫੌਜਾਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਸਭਨਾਂ ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਤੋੜੇ ਜਾਣ, ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੇਨ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਉਸ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ “Moniteur” ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਝੂਠੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਛਪਵਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਰੱਖਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਉਹਦੇ ਦੁਆਲੇ ਜੁੜ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਰਾਜਕੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਬਚਿਆ ਖੁਚਿਆ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਦਸਵੇਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਬ-ਡੀਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਮੇਅਰ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਹਨ, “ਗਣਰਾਜ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ” ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਅਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਬਾਹਰ ਮੂੰਹ ਅੱਢੀ ਖੜੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਸਫਲ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ, ਦ’ਓਰਸ

ਬਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਜੇਲ੍ਹਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਲਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮਾਜ਼ਾਸ਼, ਆਮ ਅਤੇ ਵੇਂਨਸੇਨ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸਮੇਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਓ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਸਾਰ ਕੱਢੀਏ:

I ਪਹਿਲਾ ਦੌਰ। 24 ਫ਼ਰਵਰੀ ਤੋਂ 4 ਮਈ 1848 ਤੱਕ। ਫ਼ਰਵਰੀ ਕਾਲ। ਆਦਿਕਾ। ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਭੱਰਪਣ ਦਾ ਕਪਟ।

II ਦੂਜਾ ਦੌਰ। ਗਣਰਾਜ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਕਾਲ।

1) 4 ਮਈ ਤੋਂ 25 ਜੂਨ 1848 ਤੱਕ। ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਭਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗਰਾਮ। ਜੂਨ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀ ਹਾਰ।

2) 25 ਜੂਨ ਤੋਂ 10 ਦਸੰਬਰ 1848 ਤੱਕ। ਸ਼ੁੱਧ ਬੁਰਜੂਆ-ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਡਿਕਟੇਟਰੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਚੋਣ ਨਾਲ਼ 10 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਬੁਰਜੂਆ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ।

3) 20 ਦਸੰਬਰ 1848 ਤੋਂ 28 ਮਈ 1849 ਤੱਕ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ਼ ਸੰਗਰਾਮ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ਼ ਇਤਿਹਾਦ ਕਰਕੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ਼ ਸੰਗਰਾਮ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ। ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਪਤਨ।

III ਤੀਜਾ ਦੌਰ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਦੌਰ।

1) 28 ਮਈ 1849 ਤੋਂ 13 ਜੂਨ 1849 ਤੱਕ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਾਲ਼ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਸੰਗਰਾਮ। ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਹਾਰ।

2) 13 ਜੂਨ 1849 ਤੋਂ 31 ਮਈ 1850 ਤੱਕ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ। ਇਹ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ।

3) 31 ਮਈ 1850 ਤੋਂ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੱਕ। ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਅਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਗਰਾਮ।

ੳ) 31 ਮਈ 1850 ਤੋਂ 12 ਜਨਵਰੀ 1851 ਤੱਕ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸੈਨਾ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਕਮਾਨ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅ) 12 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ 1851 ਤੱਕ। ਸ਼ਾਸਨੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੀ ਸੁਆਧੀਨ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਨਟੇਨ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਦੀ ਕੁਲੀਸ਼ਨ।

ੲ) 11 ਅਪ੍ਰੈਲ 1851 ਤੋਂ 9 ਅਕਤੂਬਰ 1851 ਤੱਕ। ਸੋਧ, ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ, ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ। ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅੰਗ-ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਜਨ-ਸਮੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ) 9 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੱਕ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਪਾੜ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਾੜ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਆਪਣਾ ਮਰਨਾਉ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਪਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ, ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਜਮਾਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਦਮ ਤੋੜਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਫ਼ਤਿਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਹਸਾਉਣੀ ਨਕਲ।

7

ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਹਿਲੀਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ, ਸਮਾਜਕ ਗਣਰਾਜ ਇੱਕ ਫੋਕੀ ਗੱਲ, ਇੱਕ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। 1848 ਦੇ ਜੂਨ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਪੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਅਗਲੇ ਐਕਟਾਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਭੂਤ ਵਾਂਗ ਮੰਡਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਮਹੂਰੀ ਗਣਰਾਜ ਆਪਣੀ ਆਮਦ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। 13 ਜੂਨ 1849 ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਨਾਲ਼, ਜਿਹੜਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਭੱਜ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਖਿੰਡਾ ਪੁੰਡਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਉਡਾਰੀ ਸਮੇਂ ਇਹ ਆਪਣਾ ਬਿਗਲ ਦੁਗਣੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ਼ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੀ ਗਣਰਾਜ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਮਿਲ ਕੇ, ਪੂਰੇ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਇਸ ਨੂੰ ਜੁੱਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਕਰੁਣਾਮਈ ਨਾਅਰਿਆਂ — “ਗਣਰਾਜ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ!” — ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚਕਾਰ ਦੱਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਕਿਰਤੀ ਪੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅੜਦੀ ਸੀ; ਇਸ ਨੇ ਲੁੰਪਨ ਪੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 10 ਦਸੰਬਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹੱਥ ਸੀ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਨੂੰ ਲਾਲ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੀ ਭਵਿੱਖੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਸਾਹ ਸੁਕਾਉ ਭੈਅ ਵਿੱਚ ਫਾਥਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਇਹਦੇ ਲਈ ਇਸ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਮੁੱਲ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ, 4 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੇ ਬੁਲੇਵਾਰ ਮੋਮਾਰਤਰ ਅਤੇ ਬੁਲੇਵਾਰ ਦ'ਇਤਾਲੀਆਂ ਦੇ ਉੱਘੇ ਬੁਰਜੂਆ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਈ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਕੋਲੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ਼ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਦੇਵ-ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; ਤਲਵਾਰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟੀ ਸੀ; ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟੀ

ਗਈ। ਇਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠਾਂ ਉੱਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਬਿੱਠਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਇਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਜਮਹੂਰੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਇਸ ਉੱਤੇ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਜਿਊਰੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੈਨਿਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਥਾਪੇ ਸਨ; ਇਸ ਦੀਆਂ ਜਿਊਰੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੈਨਿਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਥਾਪੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਸਰਵਜਨਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ, ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਹਿਲਜੁਲ ਨੂੰ ਕੁਚਲਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਹਿਲਜੁਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਤਜੌਰੀਆਂ ਲਈ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਇਸ ਦੇ ਨੀਤੀਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਝਾ ਫੇਰ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ ਹਨ ਓਦੋਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਜੌਰੀਆਂ ਲੁੱਟੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਆਖਦੀ ਕਦੇ ਖੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਸੇਂਟ ਆਰਸੇਨੀਅਸ ਨੇ ਈਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਆਖੇ ਸਨ: “Fuge, tace, quiesce! ਭੱਜ ਜਾਓ, ਚੁੱਪ ਰਹੋ, ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੋ!” ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: “Fuge, tace, quiesce! ਭੱਜ ਜਾਓ, ਚੁੱਪ ਰਹੋ, ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੋ!”

ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਹੱਲ ਚਿਰੋਕਣਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਸੀ: iDans cinquante ans, l'Europe sera republicaine ou cosaque* ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਹੱਲ “republique cosaque”** ਵਿੱਚ ਲੱਭਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਜਾਦੂਗਰਨੀ ਸਿਰਸੇ ਨੇ, ਕਾਲੇ ਜਾਦੂ ਨਾਲ, ਉਸ ਕਲਾ-ਕਿਰਤ ਨੂੰ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ, ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਮਨਹੂਸ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਊਪੁਣੇ ਦੇ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗੁਆਚਾ। ਅਜੋਕਾ ਫ਼ਰਾਂਸ*** ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੋੜ-ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਾਜ ਸੀ। ਬੁਲਬਲੇ ਦੇ ਪਾਟਣ ਲਈ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੰਗੀਨ ਖੋਭਣੀ ਇੱਕ ਹੁੰਝ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ।

2 ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ ?

ਹਾਲੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਉਲਟਣ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੀ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ;

* “ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਯੂਰਪ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗਣਰਾਜ ਬਣ ਜਾਏਗਾ ਜਾਂ ਕਜ਼ਾਕ।” —ਸੰਪਾ.

** “ਕਜ਼ਾਕ ਗਣਰਾਜ”। —ਸੰਪਾ.

*** 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ। —ਸੰਪਾ.

ਇਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਉੱਤੇ ਹਾਲੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਾਲ਼ ਇੱਕ ਦਮ ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਆ ਜਾਂਦੀ, ਸੈਨਾ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜੂਨ ਵਰਗੀ ਹਾਰ ਯਕੀਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

4 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਹਟਵਾਣੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੂੰ ਲੜਨ ਲਈ ਸ਼ਹਿ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦੇ ਕਈ ਦਸਤਿਆਂ ਨੇ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਵਰਦੀਆਂ ਪਾ ਕੇ, ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਤਰਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਅਤੇ ਹਟਵਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਹ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 2 ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਗੁਪਤ ਵੋਟ ਪਾਉਣਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ “ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਨਾ” ਲਿਖਣ। 4 ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਯਰਕ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਦੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਮੋੜਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਵੋਟ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਅਤੇ ਹਟਵਾਣੀਏ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਅਤੇ ਹਟਵਾਣੀਏ ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਂਦੇ।

1-2 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਕੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂ, ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਖੋਹ ਲਏ ਸਨ। ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਬਗ਼ੈਰ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜ, ਵਜੋਂ, ਜੂਨ 1848 ਅਤੇ 1849 ਅਤੇ ਮਈ 1850 ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਕਾਰਨ ਮਾਨਟੇਨਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਲੜਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਇਸ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਬਾਗੀਆਨਾ ਸਨਮਾਣ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ, ਆਪਣੀ ਮੂਹਰੈਲ, ਗੁਪਤ ਸਭਾਵਾਂ, ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਇਉਂ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ, ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਕੇ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੂੰ ਨਿਹੱਥਿਆਂ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਟਿਚਕਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਕਿਆ—ਆਪਣਾ ਇਹ ਡਰ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ ਖੁਦ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੀ ਵਰਤਣਗੇ!

“C'est le triomphe complet et définitif du socialisme!”* ਗੀਜ਼ੋ ਨੇ 2 ਦਸੰਬਰ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਉਲਟਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਬੀਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਤਤਕਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਿੱਟਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਉੱਤੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ, ਵਿਧਾਨਕੀ ਸੱਤਾ ਉੱਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦੀ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉੱਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਰਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਫ਼ਤਿਹ ਸੀ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਮ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਮਤਲਬ, ਇਸ ਨੇ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਮ ਰਜ਼ਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਅੱਗੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕੁੱਲ ਰਜ਼ਾ ਤੱਜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਓਪਰੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਹੁਕਮ

*“ਇਹ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਜਿੱਤ ਹੈ”। —ਸੰਪਾ.

ਅੱਗੇ, ਅਧਿਕਾਰ—ਸੱਤ੍ਰਾ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਕੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਉੱਤੇ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਇਸ ਦੇ ਆਤਮ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਦੇ ਪਰ-ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦੀ ਧੱਕੜਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਧੱਕੜਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ, ਅਧਿਕਾਰਹੀਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਮ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਜ਼ਿਠਿਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ, ਇੱਕੋ ਜਿੰਨੀਆਂ ਨਿਪੁੰਨਸਕ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮੂਕ, ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਇਨਕਲਾਬ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋੜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਹਾਲੇ ਇਹ ਪਛਤਾਵੇ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਵਿਧੀ-ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੱਕ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ; ਹੁਣ ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਅੱਧਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਬਣਾਇਆ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਉਲਟਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕੇ। ਹੁਣ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਤਬਾਹੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕੰਮ ਦਾ ਇਹ ਦੂਜਾ ਅੱਧ ਮੁਕਾ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਯੂਰਪ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਛਲੇਗਾ ਅਤੇ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਆਖੇਗਾ: ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਬੁੱਢੀ ਚਚੁੱਧਰ ਨੇ!*

ਆਪਣੇ ਵਿਰਾਟ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਸੈਨਿਕ ਸੰਗਠਨ ਵਾਲੀ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀ, ਆਪਣੀ ਹਿਕਮਤੀ ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵਾਲੀ, ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਮਲੇ-ਫੈਲੇ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੀ ਫੌਜ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਭੈਭੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਹੂਪੀਣੀ ਦੇਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਜਾਲ ਬਣ ਕੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨਿਰਪੇਖ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਮੰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਪਤਨ ਨਾਲ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭੂਮੀਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਾਮੰਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਏ, ਸਾਮੰਤੀ ਵੱਡ-ਸਾਹਿਬ ਤਨਖ਼ਾਹਦਾਰ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਟਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਪੂਰਨ ਸੱਤ੍ਰਾਵਾਂ ਦਾ ਖਿਚੜੀ ਢਾਂਚਾ ਨੇਮਬੱਧ ਯੋਜਨਾ ਵਾਲੀ ਰਾਜਕੀ ਅਧਿਕਾਰ-ਸੱਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਇਉਂ ਹੀ ਵੰਡਿਆ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸਾਰੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਥਾਨਕ, ਇਲਾਕਾਈ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾਈ

* ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ, “ਹੈਮਲਟ”, ਐਕਟ-1, ਝਾਕੀ-5।—ਸੰਪਾ.

ਸੱਤ੍ਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਕੌਮ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕ ਏਕਤਾ ਸਿਰਜੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਨਿਰਪੇਖ ਰਾਜਤੰਤਰ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀ ਸੀਮਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸੀ। ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੇ ਇਸ ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਰਾਜਤੰਤਰ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਨੇ ਕਿਰਤ ਦੀ ਵਡੇਰੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਹੜੀ ਉਸੇ ਹੀ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੱਧਦੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਕਿਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਨੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਦਲ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਨਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਪੁੱਲ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸੰਪੱਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਰੇਲਾਂ, ਕੌਮੀ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੱਕ, ਹਰ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਉਚੇਰੇ, ਆਮ ਹਿੱਤ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਖੁਦ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੇ। ਸਾਰੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਬਣਾਇਆ। ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਧੜਵੈਲ ਰਾਜਕੀ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਲਈ ਲੁੱਟ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਾਲ ਸਮਝਿਆ।

ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ, ਨਿਰਪੇਖ ਰਾਜਤੰਤਰ ਅਧੀਨ, ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਅਧੀਨ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਕੇਵਲ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਜਮਾਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਹੀ ਸਾਧਨ ਸੀ। ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਅਧੀਨ, ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਅਧੀਨ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਅਧੀਨ, ਇਹ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦਾ ਹੱਥਠੋਕਾ ਬਣੀ ਰਹੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੇ।

ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਧੀਨ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੁਆਧੀਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਏਨੀ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਾ ਲਏ ਹਨ ਕਿ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਆਗੂ ਹੋਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ ਜਿਹੜਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਡ ਆਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਆ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਸੇਜ ਖੁਆ ਕੇ ਖਰੀਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਸਾਸੇਜ ਖੁਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਉਹਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਿਮੋਝੂਣ ਨਿਰਾਸ਼ਾ, ਭਿਆਨਕ ਨਿਰਾਦਰੀ ਅਤੇ ਹੇਠੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਹਿੱਕ ਦਰੜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਹਾਲ ਕਰ

ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੱਤ ਲੱਥੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਤਾਂ ਵੀ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਟਕੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਾਤ ਦੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੀ (Parzellen) ਕਿਸਾਨੀ, ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਰਬੋਂ ਘਰਾਣਾ ਵੱਡੀ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਪੱਤੀ ਵਾਲਾ ਰਾਜਬੰਸ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਘਰਾਣਾ ਧਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਬੰਸ ਸੀ, ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਘਰਾਣਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ, ਮਤਲਬ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦਾ ਰਾਜਬੰਸ ਹੈ। ਉਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਜਿਸ ਨੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ, ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। 10 ਦਸੰਬਰ 1848 ਦੀ ਚੋਣ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪੂਰਨਤਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ।

ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲ਼ੇ ਕਿਸਾਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮੂਹ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ਼ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਜੋਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ਼ੋਂ ਨਿਖੇੜਦੀ ਹੈ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਤ ਇਸ ਨਿਖੇੜੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਖੇਤਰ, ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ, ਆਪਣੀ ਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੰਡ ਦੀ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਬਹੁ-ਰੰਗੀ ਦੀ, ਪ੍ਰਤੀਭਾ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਦੀ, ਸਮਾਜਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਹਰ ਇਕੱਲਾ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਲਗਭਗ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਹੈ; ਇਹ ਖੁਦ ਆਪ ਹੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਖਪਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਧਨ ਸਮਾਜ ਨਾਲ਼ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ਼ ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ, ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ; ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਇੱਕ ਹੋਰ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ। ਅਜਿਹੇ ਕੁੱਝ ਵੀਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੁੱਝ ਵੀਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੂਬਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼, ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕੌਮ ਦਾ ਮਹਾਨ ਸਮੂਹ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਜੋੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਵਿੱਚ ਪਏ ਆਲੂਆਂ ਤੋਂ ਆਲੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਰਥਕ ਹਾਲਤਾਂ ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ, ਹਿੱਤਾਂ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵੈਰ-ਭਾਵੀ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੀ ਉਹ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਸਥਾਨਕ ਅੰਤਰ-ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ-ਰੂਪਤਾ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਕੋਈ ਕੌਮੀ ਸਬੰਧ ਅਤੇ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਗਠਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਉਹ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਫਲਸਰੂਪ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਾ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਇੱਕ ਅਸੀਮ ਸਰਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਜਾਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਤੇ ਧੁੱਪ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚਮਤਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੌਰਵ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਮੋੜ ਲਿਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਹੋ ਆਦਮੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਹੈ ਅਤੇ Code Napoleon * ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: “La recherche de la paternite est interdite”**। ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਆਵਾਰਾਗਰਦੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਚਿੱਤਰ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਦੰਦ-ਕਥਾ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਦਮੀ ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਭਤੀਜੇ ਦਾ ਸਥਿਰ ਵਿਚਾਰ ਸਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਥਿਰ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰ, ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅੱਧੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਬਗਾਵਤਾਂ, ਸੈਨਾ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਿਆਂ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੈਮਾਨੇ ਉੱਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹੀਂ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ?

ਲੂਈ ਚੌਦਵੇਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, “ਲੱਛੇਬਾਜ਼ ਰਾਜਸੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਾਰਨ” ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਜਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ।

ਪਰ ਕੋਈ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਰਾਜਬੰਸ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸੀ; ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਨਹੀਂ

* ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੀ ਸੰਘਤਾ। —ਸੰਘਾ.

** “ਪਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।” —ਸੰਘਾ.

ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜੀ ਹੋਂਦ, ਇਸ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪਾਇਦਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਿੰਡ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਉਲਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜੇ, ਇਸ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਦਹੋਸ਼ ਇਕੱਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਭੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੇ ਕਿਰਪਾ-ਪਾਤਰ ਬਣਾਇਆ ਵੇਖਣਾ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਹਿਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਤੁਅੱਸਬ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਭੂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸੇਵੇਨ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਾਂਦੇ⁷⁰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਹੈ।

ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕਠੋਰ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਨੈਪੋਲੀਅਨਾਈ 'ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀਕਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉੱਤੇ ਉੱਤੇ ਹੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਹਰਕਤ ਆਈ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਅਧੀਨ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣ ਲਈ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿੱਚ ਟੱਕਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੇ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਸਨਮੁੱਖ ਸੁਆਧੀਨ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਅਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਮੇਅਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ। ਅਖੀਰ, ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੰਤਾਨ, ਫੌਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਘੇਰੇ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ੀਰੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹੋ ਹੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਮੂੜ੍ਹ ਜਨਤਾ, ਨੀਚ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵੱਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ (Imperialismus)* ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਉਹ ਹਾਲਤਾਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਕਿਸਾਨ ਧਰਮ ਦਾ ਜਨਮਸਥਾਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਤੋਂ ਡਰੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੋਂ ਡਰੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀਆਂ ਬਗਾਵਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ

* ਸਾਮਰਾਜ। —ਸੰਪਾ.

ਹਿਸੇ ਨੇ, ਹਥਿਆਰ ਫੜ ਕੇ, 10 ਦਸੰਬਰ 1848 ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵੋਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। 1848 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤਿੱਖੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਾਤਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਤੋਂ ਹਟਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਏਨੀ ਬਦਗੁਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਲ* ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਵਸੋਂ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਲਈ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਸ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਮਹਿਜ਼ ਉਹ ਬੇੜੀਆਂ ਹੀ ਤੋੜੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਉੱਤੇ ਜਕੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਕੁੱਝ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਨਾਲ਼ ਇੱਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ⁷¹ ਦੀ ਵਚਿੱਤਰ ਧਾਰਨਾ ਵੀ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ।

ਪਹਿਲੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਨੀਮ-ਖੇਤ ਗੁਲਾਮਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ-ਮਾਲਕ ਕਿਸਾਨ ਬਣ ਗਏ, ਤਾਂ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੇਮਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਭੂਮੀ ਦੀ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਘਨ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਆਪਣੇ ਜਵਾਨ ਜਜ਼ਬੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੁਣ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ, ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੇ ਪਾਇਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਪਦਾਰਥਕ ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਮੰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲ਼ਾ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਬਣਾਇਆ। ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਹੈ: ਖੇਤੀ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਵਿਗੜਦੀ ਹਾਲਤ, ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣਾ। ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ “ਨੈਪੋਲੀਅਨਾਈ” ਰੂਪ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਸੀ, ਇਸ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੇ ਕੰਗਾਲੀ ਦਾ ਨੇਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਐਨ ਇਹ ਨੇਮ ਹੀ “Idées napoleoniennes”** ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਝੰਡਾ ਦੂਜੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੇ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਭੁਲਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਹਿਸੇਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਖੁਦ ਇਸ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਦੁਜੈਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ਼ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਫਟ ਜਾਣਗੇ।

ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ

* ਇਨਕਲਾਬੀ। —ਸੰਪਾ.

** ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ। —ਸੰਪਾ.

ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਣਾ ਅਜ਼ਾਦ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਸਨਅਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਦਾ ਪੂਰਕ ਸੀ। ਕਿਸਾਨ ਜਮਾਤ ਜ਼ਮੀਨ-ਮਾਲਕ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਤਖ਼ਤਾ ਉਲਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ ਰੋਸ ਸੀ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਨੇ ਜੋ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜਮਾ ਲਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਆਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਮੀਲ-ਪੱਥਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਹਾਂ-ਪ੍ਰਭੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਅਚਿੰਤੇ ਹਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਮੋਰਚੇਬੰਦੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਪਰ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਸਾਮੰਤੀ ਪ੍ਰਭੂਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੂਦਖੋਰਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ; ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਮੰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਰਹਿਣੇਦਾਰੀ ਨੇ ਲੈ ਲਈ; ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਭੂਮੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਬੁਰਜੂਆ ਪੂੰਜੀ ਨੇ ਮੱਲ ਲਈ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪੱਜ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਮੁਨਾਫ਼ਾ, ਸੂਦ ਅਤੇ ਲਗਾਨ ਕੱਢਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਜਰਤ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਪਿਆ ਰਹਿਣੇ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸੂਦ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਰਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸੂਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਨੇ, ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਇਸ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵੱਲ ਇਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧੱਕ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕੌਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਗੁਫਾ-ਨਿਵਾਸੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਸੱਠ ਲੱਖ ਕਿਸਾਨ (ਸਮੇਤ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੰਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਖਿੜਕੀ ਹੈ, ਕੁੱਝ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਖਿੜਕੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਖਿੜਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਲਈ ਖਿੜਕੀਆਂ ਦਾ ਉਹੀ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜੋ ਮਸਤਕ ਲਈ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਬੁਰਜੂਆ ਵਿਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਉਭਰੀ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਬਲਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਦਾ ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਝ ਪੀਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਕੀਮਿਆਈ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। Code napoleon ਹੁਣ ਕੁਰਕੀਆਂ, ਜ਼ਬਰੀ ਵਿਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨੀਲਾਮੀਆਂ ਦੀ codex* ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਚਾਲ੍ਹੀ ਲੱਖ (ਬੱਚਿਆਂ ਆਦਿ, ਸਮੇਤ) ਕੰਗਾਲਾਂ, ਆਵਾਰਾਗਰਦਾਂ, ਮੁਜਰਮਾਂ ਅਤੇ ਰੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋੜ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਸ ਸਾਹ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਨ-ਕਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਮਕਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਹਿਤ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚਕਾਰ

* ਸੰਘਤਾ। —ਸੰਪਾ.

ਪੱਕੇ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਹੁਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ, ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਾਂਗ, ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ, ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਆਗੂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬੁਰਜੂਆ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਉਲਟਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ਼ ਇਸ “ਪਦਾਰਥਕ” ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਨਿਰਪੇਖ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ— ਅਤੇ ਇਹ ਦੂਜਾ “*idee napoleonienne*” ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਇਹ “*ordre materiel*”^{*} ਬਾਗ਼ੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਐਲਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਅਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਰਹਿਨਦਾਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੋ ਪੂੰਜੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਠੋਸਦੀ ਹੈ, ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਉੱਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ, ਸੈਨਾ, ਪਾਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਲਈ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਲਈ ਟੈਕਸ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਟੈਕਸ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸਦਕਾ ਹੀ, ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਸਰਵ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁੱਕਵਾਂ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕਰੂਪ ਪੱਧਰ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇਸ ਸਮਰੂਪ ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਬੰਦੂਆਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਸਰਵ-ਉੱਚ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸਮਰੂਪ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਸੰਭਵ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਨ-ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਵਿਚਕਾਰ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਮੱਝਲੇ ਦਰਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਭਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਰਾਜ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਦਖਲ ਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ-ਵਿਚਾਓ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਖ਼ਰੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਧੂ ਵਸੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਰਯੋਗ ਭੀਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ ਹੱਥ ਆਂਢਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਕੀ ਪਦਵੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨਵੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਤੋਂ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸੰਗੀਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਖੋਹਲੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੀ ਲਟ ਤੋਂ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੇ ਸੂਦ ਸਹਿਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਉੱਦਮ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਵਸੀਲਾ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਗਾਲੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਆਖ਼ਰੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਪਾਉਂਦੀ-ਹੰਢਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਰੱਜੀ-ਪੁੱਜੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਉਹ “*idees napoleonienne*” ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੂਜੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਸੁਖਾਵਾਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਹੋ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਵਾਸਤਵਿਕ ਜਮਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਜ਼ਾਤ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਰੋਟੀ-ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਤਦ ਅਨੁਸਾਰ,

^{*} ਭੌਤਿਕ ਵਿਵਸਥਾ। —ਸੰਪਾ.

ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਮਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਦੇ ਨਵੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ।

ਇੱਕ ਹੋਰ “*idEEe napoleonienne*” ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦਾ ਗਲਬਾ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ਼ ਇੱਕਸੁਰ, ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਜਿਹੜੀ ਉੱਪਰੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਸਦਕਾ, ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਜਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਨਾਲ਼ ਬੇਸੁਰ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਧੱਕੀ ਹੋਈ, ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਅਧਾਰਮਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟੁਕੜੇ ਨਾਲ਼ ਰੱਬ ਦਾ ਵਾਧਾ ਬੜੀ ਸੁਖਦਾਈ ਗੱਲ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿ ਮੌਸਮ ਰੱਬ ਦੇ ਹੱਥ ਵੱਸ ਹੈ; ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਹ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਰਾਦਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਦਰੀ ਸੰਸਾਰਕ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੇਵਲ ਧਰਮ-ਨਿਵਾਜ਼ਿਆ ਸ਼ਿਕਾਰੀ-ਕੁੱਤਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ — ਇੱਕ ਹੋਰ “*idees napoleonienne*”। ਅਗਲੀ ਵਾਰ, ਰੋਮ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਖੁਦ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਉੱਠੇਗੀ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਨਤਾਲਮਬੇਰ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ।

ਆਖਰੀ ਗੱਲ, ਸੈਨਾ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਬਲਤਾ “*idees napoleonienne*” ਦਾ ਸਿਖਰਲਾ ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਸੈਨਾ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲ਼ੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ *point d'honneur** ਸੀ, ਇਹ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪ ਸਨ, ਬਾਹਰੀ ਜਗਤ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਜਿੱਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਤਵ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਲੁੱਟਮਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀਕਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਵਰਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਜਕੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸੀ; ਜੰਗ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸੀ; ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ, ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਹੋਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਤਰ-ਭੂਮੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਭਗਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਸੀ। ਪਰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਹੁਣ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਕਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ *huissiers*** ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਹਨ। ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਅਖੌਤੀ ਪਿੱਤਰ-ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਹਿਨੇਦਾਰ ਦੀ ਵਹੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਖੁਦ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਜਵਾਨ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਵਉੱਤਮ ਲੋਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੰਦ-ਲਿਬੜਿਆ ਕਿਸਾਨ ਲੁੰਪਨ-ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ *remplacants**** ਅਤੇ ਇਵਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੋਨਾਪਾਰਟ

* ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ, ਗੌਰਵ ਦੀ ਗੱਲ। —ਸੰਪਾ.

** ਕੁਰਕੀ ਵਾਲ਼ੇ ਅਫ਼ਸਰ। —ਸੰਪਾ.

*** ਕਿਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ਾ। —ਸੰਪਾ.

ਦੂਜਾ ਆਪ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦਾ remplacements ਅਤੇ ਇਵਜ਼ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਸ਼ਾਮਵਾ* ਵਾਂਗ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਕੇ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸੀਏ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਸਰਹੱਦੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ, ਲੁੱਟਮਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ, ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੌਲੇ ਮਿਲਣਗੇ।

ਬੰਦਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ: ਸਾਰੇ “idees napoleonienne” ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਵਿੱਚ ਅਵਿਕਸਤ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ; ਪਰ ਉਸ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਵਿਹਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਇਹ ਇੱਕ ਉੱਟ-ਪਟਾਂਗ ਗੱਲ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਦੀਆਂ ਮਰਨ ਪੀੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੇਵਲ ਪਰਛਾਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਫ਼ਾਜ਼ੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰੇਤ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕੌਮ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਭਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਹਸਾਉਣੀ ਨਕਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਛੋਟੀ ਖੇਤ ਮਾਲਕੀ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਢਾਹ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਰਾਜਕੀ ਢਾਂਚਾ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਜਿਸ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਕੇਵਲ ਸੈਨਿਕ-ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਸੀ।**

ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਾਨੂੰ 20 ਅਤੇ 21 ਦਸੰਬਰ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਅੜਾਉਣੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਇ-ਤੂਰ⁷² ਦੀ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇਣ ਲਈ, ਪਹੁੰਚਾਇਆ।

ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਕੋਲ਼ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਚੁਣ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੁੱਧਤਾਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕੋਨਸਟੈਂਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ⁷³ ਵਿੱਚ ਪੋਪਾਂ ਦੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਰੌਲਾ

* ਬੱਕਰੀ ਜਿਹਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਜਾਨਵਰ ਜਿਸ ਦਾ ਚਮੜਾ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। —ਸੰਪਾ.

** 1852 ਦੀ ਛਾਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੈਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਰਕਸ ਨੇ 1869 ਦੀ ਛਾਪ ਵਿੱਚ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ: “ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਉਸ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਹੇਠਲਾ ਅਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਾਲੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ, ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੈਪੋਲੀਅਨਾਈ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਓਦੋਂ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ, ਇਸ ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ ਉੱਤੇ ਖੜੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਾਜਕੀ ਇਮਾਰਤ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਉਹ ਸਮੂਹ-ਸੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਇਸ ਦਾ ਸੋਲੋ ਗੀਤ ਸਭਨਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਗੀਤ ਬਣਦਾ ਹੈ। —ਸੰਪਾ.

ਪਾਇਆ, ਤਾਂ ਕਾਰਡੀਨਲ ਪਿਯੇਰ ਦ'ਆਈ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਕਾਇਆ ਸੀ: “ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸ਼ੈਤਾਨ ਆਪ ਹੀ ਕੈਥੋਲਿਕ ਚਰਚ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋ।” ਇਸੇ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਰਾਜ-ਪਲਾਟੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਚੀਕ ਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ: ਕੇਵਲ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੀ ਹੁਣ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ! ਕੇਵਲ ਚੋਰੀ ਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਕੇਵਲ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮ, ਹਰਾਮੀਪੁਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ, ਬਦਅਮਨੀ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ!

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਆਧੀਨ ਸੱਤਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਬੁਰਜੂਆ ਵਿਵਸਥਾ” ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਬੁਰਜੂਆ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਮਝਲੀ ਜਮਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਝਲੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜੇ ਉਹ ਕੁੱਝ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਸ ਤੱਥ ਕਾਰਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਮਝਲੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਤੋੜਦਾ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਝਲੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਇਹ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਪਰ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਮਾੜੇ ਮੋਟੇ ਰੋਲ ਘੱਚੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਿਖੜਵੇਂ ਲੱਛਣ ਗੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸੀਮਾ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਆਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੇਠਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਬਣਾਉਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਵੇਂ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ “ਸੱਚੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀਆਂ”⁷⁴ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਜ-ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਗਾਊਂ ਠੱਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਲੰਪਨ-ਪੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਆਪਣਾ, ਉਹਦੇ ਅਮਲੇ ਫੈਲੇ ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਲਾਟਰੀ ਦੇ ਇਨਾਮ ਕੱਢਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨਾਲ, ਫਰਮਾਨਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਫਰਮਾਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਭੰਬਲ-ਭੂਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਮਾਰਦਾ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦਾ, ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਦਾ ਕਦੇ ਦਿਲ ਜਿੱਤਣ, ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਰ੍ਹੇਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਸਰਕਾਰੀ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹੁਕਮੀ ਅਤੇ ਦੋ-ਟੁੱਕ ਸ਼ੈਲੀ, ਉਹ ਸ਼ੈਲੀ ਜਿਹੜੀ ਚਾਚੇ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਕਲ ਹੈ, ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਹਸਾਉਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਸਨਅਤ ਅਤੇ ਵਪਾਰ, ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮਝਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੇ ਗਰਮ-ਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਖ਼ੂਬ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਰੇਲਾਂ ਉਸਾਰਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੰਥੀ ਲੁੰਪਨ-ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਲਾਮਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਰੇਲ ਉਸਾਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਸੱਟਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ tripotage* ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਰੇਲਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪੂੰਜੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਰੇਲਵੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਕਮ ਦੇਣਾ ਬੈਂਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਮਨੋਰਥਾਂ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਪਤਾਹਿਕ ਰਿਪੋਰਟ ਛਾਪਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਰਵਜਨਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਰਵਜਨਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ਼ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀਆਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਲਗਾਨ-ਉਪਜੀਵੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ, ਪੰਜ ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਬਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਫੀਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ ਟੈਕਸ ਘਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮਝਲੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੁੱਝ (douceur)** ਪਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਟੈਕਸ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੂੰ (detail)*** ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ, ਦੁੱਗਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਝਲੀ ਜਮਾਤ ਲਈ, ਜਿਹੜੀ (en gros)**** ਪੀਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਟੈਕਸ ਅੱਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵਿਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾਵਾਂ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਰਹਿਨੇਦਾਰ ਬੈਂਕ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ ਤਿਖੇਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

* ਹੱਥਕੰਡੇਬਾਜ਼ੀ।—ਸੰਪਾ.

** ਤਾਮਾ।—ਸੰਪਾ.

*** ਪਰਚੂਨ।—ਸੰਪਾ.

**** ਬੋਕ ਵਿੱਚ।—ਸੰਪਾ.

ਪਰ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਘਰਾਣੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਤੋਂ ਰੁਪਿਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਜਿਹੜੀ ਫਰਮਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਹਿਨੇਦਾਰ ਬੈਂਕ ਮਹਿਜ਼ ਇੱਕ ਫਰਮਾਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਆਦਿ, ਆਦਿ।

ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਸਭਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ ਪਿਤਰੀ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਕੋਲੋਂ ਕੁੱਝ ਲਏ ਬਗੈਰ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਡਿਊਕ ਆਫ ਗੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਸਾਨਮੰਦ ਆਦਮੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਆਪਣੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹ ਦੇਣਦਾਰ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵੀ ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਸਾਨਮੰਦ ਆਦਮੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ, ਸਾਰੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਲਿਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਫਰਾਂਸ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਾਂ ਸਗੋਂ, ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫਰਾਂਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਖਰੀਦੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਰਾਜਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸੈਨੇਟ, ਰਾਜ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਵਿਧਾਨਕੀ ਅਦਾਰਾ, ਲੀਜਨ ਆਫ ਆਨਰ, ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੇ ਮੈਡਲ, ਪੋਬੀਖਾਨੇ, ਸਰਵਜਨਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ, ਰੇਲਾਂ, ਸੈਨਿਕ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦਾ *etat major**, ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਘਰਾਣੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਗੀਰਾਂ — ਇਹ ਸਭ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪਦਵੀ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲੱਛਣ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਫਰਾਂਸ ਇਸ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ, ਉਹ ਫੀਸਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਸੌਦੇ ਦੌਰਾਨ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਦੇ ਮੋਰਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਕਾ, ਕਾਊਂਟੈਸ ਐਲ. ਨੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਤੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਮਸ਼ਕਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ: “C'est le premier vol** de l'aigle***” ਉਹ ਇਸ ਉਕਾਬ ਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਢੋਡਰ ਕਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਉਡਾਰੀ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਉਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਂਦੇ ਜਿਵੇਂ ਇਟਲੀ ਦੇ ਕਾਰਬੂਸੀਅਨ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਭਿਖਸ਼ੂ ਨੇ ਉਸ ਕੰਜੂਸ ਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈਂਕੜ-ਭਰੇ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਉਸ ਮਾਲ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਉਹ ਹਾਲੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ

* ਜਨਰਲ ਸਟਾਫ਼। —ਸੰਪਾ.

** vol ਦਾ ਅਰਥ ਉਡਾਰੀ ਅਤੇ ਚੋਰੀ ਹੈ। (ਮਾਰਕਸ ਵੱਲੋਂ ਟਿੱਪਣੀ) —ਸੰਪਾ.

*** “ਇਹ ਉਕਾਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਡਾਰੀ (ਚੋਰੀ) ਹੈ।” —ਸੰਪਾ.

ਜੀਉਂ ਸਕਦਾ ਸੀ: “Tu fai conto sopra i beni, bisogna prima far il conto sopra gli anni!”* ਮਤਾਂ ਉਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਰ ਜਾਣ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਿੰਟ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਮਸ਼ਕੂਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੋਲੀ ਧੁਸ ਦੇ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ, ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਐਸੀ ਭੀੜ ਜਿਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਆਦਮੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਆਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਖੱਪੀ, ਬਦਨਾਮ, ਭੁੱਖੜ ਮਲੰਗ ਜਿਹੜਾ ਉਸੇ ਵਚਿੱਤਰ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਫੀਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕੋਟ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਲੂਕ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਰੋ-ਕ੍ਰੇਵੇਲ ** ਇਸ ਦਾ ਸਦਾਚਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਗਰਾਨੀਯੇ ਦੇ ਕਾਸੀਨਯਾਕ ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਤਕ ਹੈ ਤਾਂ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ ਇਸ ਉਤਲੀ ਪਰਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬੰਦਾ ਸਾਫ਼ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੀਜ਼ੋ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਗਰਾਨੀਯੇ ਨੂੰ ਰਾਜਬੰਸੀ ਵਿਰੋਧ ਪੱਖ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਖੁਫੀਆ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੜਾਉਣ ਲਈ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ: “C’est le roi des droles.”, “ਉਹ ਮਸ਼ਕਰਿਆ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ।” ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਜੁੰਡੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੀਜੈਂਸੀ⁷⁵ ਜਾਂ ਲੂਈ ਪੰਦਰਵੇਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ, “ਫਰਾਂਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਖੇਲਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ; ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ hommes entretenus*** ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ।”****

ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇੱਕ ਮਦਾਰੀ ਵਾਂਗ, ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਅਚੰਭੇ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦਾ ਬਦਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤ ਹੋ ਕੇ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਰਾਜ ਪਲਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਧੀਨ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਸਾਰੀ ਬੁਰਜੂਆ ਆਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਉਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਅਲੰਘ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਇੱਛੁਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੇ

* “ਤੂੰ ਵਸਤਾਂ ਗਿਣਦਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਲ ਗਿਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।” (ਮਾਰਕਸ ਵੱਲੋਂ ਟਿੱਪਣੀ) —ਸੰਪਾ.

** ਬਲਜ਼ਾਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ, “ਮਲੇਰ ਭੈਣ ਬੇਤਾ”, ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਾਤਰ ਕ੍ਰੇਵੇਲ ਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ “contitutionnel” ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਡਾ. ਵੇਰੋ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਉੱਤੇ ਢਾਲਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਆਵਾਰਾਗਰਦ ਪੈਰਿਸਵਾਸੀ ਖੂਹ ਦੇ ਡੱਡੂ ਵਜੋਂ ਪਾਤਰ-ਚਿੱਤਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਮਾਰਕਸ ਵੱਲੋਂ ਟਿੱਪਣੀ)

*** ਰਖੇਲ ਮਰਦ। —ਸੰਪਾ.

**** ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਾਦਾਮ ਜਿਰਾਰਦਿਨ ਤੋਂ ਲਏ ਹਨ। (ਮਾਰਕਸ ਵੱਲੋਂ ਟਿੱਪਣੀ)

ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਰਾਜਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸਮੁੱਚੀ ਰਾਜਕੀ ਮਸ਼ੀਨ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਆਭਾ-ਮੰਡਲ ਹਟਾ ਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਮ ਘਿਣਾਉਣੀ ਅਤੇ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੈਰਿਸ ਵਿਖੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨਾਈ ਸ਼ਾਹੀ ਚੋਗੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟਰੀਰ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚੋਗੇ⁷⁶ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹੀ ਚੋਗਾ ਅਖੀਰ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆ ਪਏਗਾ ਤਾਂ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦਾ ਕਹਿੰ ਦਾ ਬੁਤ ਵਾਂਦੋਮ ਥੰਮ੍ਹ ਤੋਂ⁷⁷ ਡਿੱਗ ਕੇ ਚੂਰ ਚੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਮਾਰਕਸ ਦੁਆਰਾ ਦਸੰਬਰ
1851 ਤੋਂ ਮਾਰਚ 1852
ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ
ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਰਸਾਲੇ “Die
Revolution” ਵਿੱਚ 1852
ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ।

1852 ਅਤੇ 1885 ਦੇ
ਸੰਸਕ੍ਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲੇ
1869 ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਣ ਅਨੁਸਾਰ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ।
ਜਰਮਨ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ।

ਸਹੀ: ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ

ਨੋਟ

1.) ਮਾਰਕਸ ਦਾ “ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ”। 1848 ਤੋਂ 1851 ਤੱਕ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿੱਗਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਗਈ, ਇਹ ਰਚਨਾ ਅਤਿਅੰਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਅੱਗੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ — ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ। ਮਾਰਕਸ ਬੁਰਜੂਆ ਰਾਜ ਵੱਲ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਨਿਰਣੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਵੱਡੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਸਾਰੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਿਪੂਰਨ ਬਣਾਇਆ।” (ਦੇਖੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਨਾ-269) ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

“ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ” ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਇਤਿਹਾਦੀ ਵਜੋਂ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਰੋਲ ਉਲੀਕਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਮੂਲ ਲੱਛਣ ਸਨ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ।

2.) 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਨੂੰ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਮਰੱਥਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਰਾਜ-ਪਲਟਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

3.) ਪੁਨਰ-ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਕਾਲ — ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਈ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਦਭਵ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਦੌਰ, ਜਿਹੜਾ 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਅਤੇ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੌਰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਕਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨ ਤੇ ਰੋਮ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਮੁੜ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਨਾਂ)। ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਕਾਲ ਲਈ ਏਂਗਲਜ਼ ਦੇ ਵਰਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਉਸ ਦੀ “ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਦਵੰਦ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ”। — (ਦੇਖੋ, ਇਸ ਸੰਸਕ੍ਰਣ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ)

4.) ਦੂਜਾ ਗਣਰਾਜ 1848 ਤੋਂ 1852 ਤੱਕ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਮਾਨ ਸੀ। ਮਾਰਕਸ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੌਰ ਦੇ ਵਰਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ “ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਰਾਮ, 1848 ਤੋਂ 1851” ਅਤੇ

“ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ”।

5.) ਮਾਨਟੇਨ (“ਪਰਬਤ ਦਲ”) (1793–95) — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਕੌਮੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ (ਸਰਵਉੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸਭਾ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ-ਜਮਹੂਰੀ ਦਲ।

6.) ਬਰੂਮੇਰ — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ ਕਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ।

ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ (9 ਨਵੰਬਰ, 1799) — ਰਾਜ-ਪਲਟਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦਿਨ ਵਾਪਰਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਸੈਨਿਕ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਿਆ। “ਅਠਾਰ੍ਹਵੇਂ ਬਰੂਮੇਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਛਾਪ” ਤੋਂ ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਭਾਵ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਹੈ।

7.) ਇੱਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਵੱਲ ਹੈ।

8.) ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਲੋਕ-ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਾਬਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੇ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਕੀਤਾ।

9.) ਬੈਡਲਾਮ — ਲੰਦਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਗਲਖਾਨਾ।

10.) 10 ਦਸੰਬਰ, 1848 ਨੂੰ, ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਲੋਕ-ਮਤ ਦੁਆਰਾ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

11.) ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਅ “ਮਿਸਰ ਦੇ ਮਾਸ ਦੇਗਿਆਂ ਲਈ ਤਾਂਘ” ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਉਸ ਅਵਦਾਨ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸਰਾਈਲੀਆਂ ਦੇ ਕੂਚ ਸਮੇਂ ਕਮਜ਼ੋਰ-ਦਿਲ ਲੋਕ ਸਫ਼ਰ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਕੈਦ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਤਰਸਣ ਲੱਗ ਪਏ ਜਦੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।

12.) Hic Rhodus, hic salta! (ਰੋਡਸ ਹੈ ਇੱਥੇ, ਇੱਥੇ ਨੱਚੋ!) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਈਸਪ ਦੀ ਇੱਕ ਨੀਤੀ-ਕਥਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਕਥਾ ਇੱਕ ਗਪੌੜਸੰਖ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰੋਡਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲਿਆ ਸੀ: “ਜੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਰੋਡਸ ਹੈ ਇੱਥੇ, ਇੱਥੇ ਨੱਚੋ!” ਦੂਜੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ “ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ!”

ਇੱਥੇ ਗੁਲਾਬ ਹੈ ਇੱਥੇ, ਇੱਥੇ ਨੱਚੋ! — ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵਾਰਥ (ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰੋਡਸ, ਇੱਕ ਟਾਪ, ਦਾ ਅਰਥ “ਗੁਲਾਬ” ਵੀ ਹੈ) ਹੀਗਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “Grundlinien der Philosophie des Rechts” (“ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ”) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

13.) 1848 ਦੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਹਰ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਐਤਵਾਰ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਮਈ 1852 ਵਿੱਚ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪਦ ਦੀ

ਮਿਆਦ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

- 14.) ਕਿਲੀਆਊਸਟ (ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ “ਕਿਲੀਆਊਸ”, ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ, ਤੋਂ) — ਇੱਕ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਈਸਾ ਦੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਯੁੱਗ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ਼ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਨਸਾਫ਼, ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਵਿਜੈ ਹੋਵੇਗੀ।
- 15.) In partibus infidelium (ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ) — ਗੈਰ-ਈਸਾਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸ ਨਾਮ-ਮਾਤਰ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਥਾਪੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧਾ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈਆਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- 16.) ਕੈਪੀਟੋਲ — ਰੋਮ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਜੂਪੀਟਰ ਦਾ ਮੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਵਦਾਨ ਅਨੁਸਾਰ 390 ਪੂਰਬ ਈਸਾ ਵਿੱਚ, ਗਾਲਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ, ਰੋਮ ਜੂਨੋ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਬਤਖ਼ਾਂ ਦੀ ਕੈਂ ਕੈਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਬਚ ਸਕਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਪੀਟੋਲ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- 17.) ਇੱਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਅਖੌਤੀ “ਅਫ਼ੀਕੀਆਂ” ਜਾਂ “ਅਲਜੀਰੀਆਈਆਂ”, ਭਾਵ, ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਅਤੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੂਝਦੇ ਅਲਜੀਰੀਆਈ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਨਿਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜਰਨੈਲ ਕੈਵੇਨਯਾਕ, ਲਾਮੋਰੀਸਿਯੇਰ ਅਤੇ ਬੇਦੋ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਸਨ।
- 18.) ਰਾਜਬੰਸੀ ਵਿਰੋਧ-ਪੱਖ — ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸਦਨ ਵਿੱਚ, ਓਦਿਲੋਂ ਬਾਰੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇੱਕ ਦਲ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੇ ਉਦਾਰ ਸਨਅਤੀ ਤੇ ਵਾਣਜਿਕ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਰਾਜਬੰਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਨਰਮ-ਖ਼ਿਆਲ ਚੋਣ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ।
- 19.) ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ — ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਸਮਾਂ (1830-48)। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਂ ਜੁਲਾਈ ਇਨਕਲਾਬ ਕਾਰਨ ਪਿਆ।
- 20.) 15 ਮਈ, 1848 ਨੂੰ, ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਸਮੂਹ, ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਿਆ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।
- 21.) ਗਸ਼ਤੀ ਗਾਰਦ ਅਜ਼ਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨਾਲ਼ 25 ਫ਼ਰਵਰੀ, 1848 ਤੋਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੋਚ ਵਾਲ਼ੇ ਜਨਸਮੂਹ ਨਾਲ਼ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗਸ਼ਤੀ ਗਾਰਦ ਦੇ ਦਸਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਲੁੰਪਨ-ਪੋਲੇਤਾਰੀ

ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜੂਨ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

- 22.) ਰੋਮਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਯੂਸੇਬੀਅਸ ਅਨੁਸਾਰ, 312 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਕਾਨਸਟੈਨਟਾਈਨ ਪਹਿਲੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮੈਕਸੈਨਟੀਅਸ ਉੱਤੇ ਫ਼ਤਿਹ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸਲੀਬ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਤ ਸਨ: “ਇਹ ਸਲੀਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਿੱਤਾਵੇਗੀ!”।
- 23.) ਪਿਥੀਆ, ਡੈਲਫੀ ਵਿਖੇ ਅਪਾਲੋ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੂਨਾਨੀ ਭਵਿੱਖ-ਵਕਤਾ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰਨ, ਜਿਹੜੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਿਪਾਈ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਸੀ।
- 24.) ਕਰਾਪੁਲਿਨਸਕੀ : ਹਾਇਨੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ, “ਦੋ ਸਰਦਾਰ”, ਦਾ ਨਾਇਕ, ਇਸ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ, ਹਾਇਨੇ ਕੰਗਾਲ ਪੋਲਿਸਤਾਨੀ ਰਾਠਾਂ ਦੀ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਂਦਾ ਹੈ (“ਕਰਾਪੁਲਿਨਸਕੀ” ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਪੁਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਮੀਨਾ, ਬਦਮਾਸ਼)। ਇੱਥੇ ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਵੱਲ ਹੈ।
- 25.) “Le National” (“ਕੌਮੀ ਅਖ਼ਬਾਰ”) 1830 ਤੋਂ 1851 ਤੱਕ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਛਪਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਦੈਨਿਕ ਜਿਹੜਾ ਨਰਮ-ਖਿਆਲ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ-ਪੱਤਰ ਸੀ। ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸਨ ਮਾਰਾਸਤ, ਬਸਤੀਦ ਅਤੇ ਗਾਰਨੀਯੇ ਪਾਜੇਸ।
- 26.) “Journal des Debats politiques et litteraires” (“ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਪੱਤਰ”) — ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ 1789 ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਦੈਨਿਕ ਪੱਤਰ। ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਸਮੇਂ — ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਮੁੱਖ-ਪੱਤਰ। 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੇ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ, ਅਖੌਤੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ, ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।
- 27.) ਇੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਸੰਧੀਆਂ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ 1815 ਵਿੱਚ ਵੀਆਨਾ ਵਿਖੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਪਾਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੈਪੋਲੀਨੀਆਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। 1814-15 ਦੀ ਵੀਆਨਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 1792 ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਅੰਦਰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਜੇਤੂ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਬਰਤਾਨੀਆ, ਆਸਟਰੀਆ ਅਤੇ ਜ਼ਾਰਸ਼ਾਹੀ ਰੂਸ) ਦਾ ਕਰੜਾ ਕੰਟਰੋਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਫ਼ਰਾਂਸ ਉੱਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਗਈ।
- 28.) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਨੋਰਥ-ਪੱਤਰ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ 1830 ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ, ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ। ਨਾਮ-ਮਾਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨੋਰਥ-ਪੱਤਰ ਨੇ ਕੌਮ ਦੇ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਕੁੱਝ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਈਆਂ।
- 29.) ਐਲੀਜ਼ੀਆਈ ਸਵਰਗ — ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗ ਜਿੱਥੇ ਐਲੀਜ਼ੀ ਮਹਿਲ ਸਥਿਤ ਹੈ

ਜਿਹੜਾ, 1848 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਸੀ।

- 30.) **ਕਲੀਸ਼ੀ** — 1826 ਤੋਂ 1867 ਤੱਕ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕੈਦਖਾਨਾ।
- 31.) ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਮਗਰੋਂ ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ ਚੁਣਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ 1832 ਦੀ ਜੂਨ ਬਗ਼ਾਵਤ ਸਮੇਂ ਪੈਰਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਲਾਲ ਝੰਡਾ ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏ। ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੇ ਤਿਰੰਗੇ (ਨੀਲੇ, ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਲਾਲ) ਝੰਡੇ ਲਈ ਜ਼ਿੱਦ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜਾ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤਿਰੰਗਾ ਹੀ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਝੰਡਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ “Le National” ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਤਿਰੰਗੇ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਪਿਆ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਝੰਡੇ ਦੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ਼ ਇੱਕ ਲਾਲ ਰਿਬਨ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- 32.) **ਪਰੀਟੋਰੀਅਨ** — ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੰਗ-ਰੱਖਿਅਕਾਂ, ਦਾ ਖਰਚਾ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗੜਬੜਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ-ਠੋਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ 10 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵੱਲ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨੇ 215-219)।
- 33.) ਮਈ ਤੋਂ ਜੁਲਾਈ 1849 ਤੱਕ ਆਸਟਰੀਆ ਨਾਲ਼ ਮਿਲ ਕੇ ਨੇਪਲਜ਼ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਰੋਮ ਦੇ ਗਣਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਮਦਾਖ਼ਲਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।
- 34.) ਮਾਰਕਸ, ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ: 1832 ਵਿੱਚ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਕੈਨਟਨ ਟੁਰਗੋ ਵਿੱਚ ਸਵਿਸ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਗਿਆ; 1848 ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਦਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ (ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਰੀਜ਼ਰਵ ਟੁਕੜੀਆਂ)।
- 35.) **ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ** — ਓਰਲੀਨਜ਼ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਸਮਰੱਥਕ, ਬੂਰਬੋਂ ਰਾਜਬੰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਜਿਹੜੀ 1830 ਦੇ ਜੁਲਾਈ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਬਣੀ ਅਤੇ 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੁਆਰਾ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।
- 36.) **ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ** — 1848 ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਕਨਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਵੱਡੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਦੋ ਰਾਜਤੰਤਰ ਵਾਦੀ ਗੁੱਟਾਂ — ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ — ਦੀ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਸੀ; 1849 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ

ਤੱਕ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਆਗੂ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹਾਸਲ ਰਹੀ।

37.) ਕਾਲੀਗੁਲਾ, ਇੱਕ ਰੋਮਨ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ (37-41 ਈਸਵੀ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰੀਟੋਰੀਅਨ ਗਾਰਦ ਨੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ।

38.) ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੌਮੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਆਸਟਰੀਆ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪਿਏਮੋਂਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੇਠ ਅਪ੍ਰੈਲ 1849 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਹਿੰਮੀ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਲੈਸ ਕਰਨ ਤੇ ਇਟਲੀ ਭੇਜਣ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਦੇਵੇ। ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਅਸਲ ਆਸ਼ਾ ਸੀ ਰੋਮ ਗਣਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਦਖ਼ਲ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਪੋਪ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ।

39.) “Le Moniteur universel” (“ਸਰਵਜਨਕ ਹਰਕਾਰਾ”) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਦੈਨਿਕ, 1789 ਤੋਂ 1901 ਤੱਕ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਵਾਲ਼ਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁੱਖ-ਪੱਤਰ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਐਕਟ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਛਾਪੀਆਂ।

40.) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੇਸਟਰ ਹਰ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਆਰਥਕ ਤੇ ਵਿੱਤ ਸਬੰਧੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਿਠਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਰੋਮਨ ਕੇਸਟਰਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ)। ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸ ਬਿੱਲ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ 6 ਨਵੰਬਰ 1851 ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀ ਕੇਸਟਰਾਂ ਲੇ ਫਲੋ, ਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਪਾਨਾ, ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਸੱਦਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਸਭਾ ਨੇ ਭੱਖਵੀਂ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ 17 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

41.) ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦੀ — ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਸਮਰੱਥਕ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ਼ ਨੇੜਿਓਂ ਸਬੰਧਤ ਵੱਡੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਰਾਠਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ।

ਜੀਰਾਂਦੋ — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਮੌਕੇ ਇੱਕ ਬੁਰਜੂਆ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲ ਜੀਰਾਂਦੋ ਨਰਮ-ਖਿਆਲ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਤੇ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਡਾਵਾਂ-ਡੌਲ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ਼ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਂ ਜੀਰਾਂਦ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਇਸ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਸਨ।

ਜੈਕੋਬਿਨ — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਖੱਬ-ਪੱਖੀ ਬੁਰਜੂਆ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲ; ਇਸ ਦਲ ਨੇ ਸਾਮੰਤਵਾਦ ਅਤੇ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ਤਾਵਾਦ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਾਲ਼ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ।

42.) 16 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1848 ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਬੁਰਜੂਆ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਨੇ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ “ਕਿਰਤ ਦੇ ਸੰਗਠਨ” ਅਤੇ “ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੇ ਖਾਤਮੇ” ਬਾਰੇ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ਦਾਸ਼ਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

43.) ਫ਼ਰਾਂਦੁ — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਠਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ਤਾਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਇੱਕ ਲਹਿਰ ਜਿਹੜੀ 1648 ਅਤੇ 1653 ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਗਰਮ ਸੀ। ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਉੱਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ।

44.) ਫ਼ਰਿਜੀਅਨ ਟੋਪੀ — ਏਸ਼ੀਆ ਮਾਈਨਰ ਦੇ ਫ੍ਰਾਚੀਨ ਫ੍ਰਿਜੀਅਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਅੱਗੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇਹ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਜੈਕੋਬਿਨ ਟੋਪੀ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਬਣ ਗਈ; ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਿਆ।

45.) ਲਿੱਲੀ — ਬਰਬੋਂ ਰਾਜਬੰਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਚਿੰਨ੍ਹ।

46.) ਟੋਰੀ — ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀ ਜਿਹੜੀ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਸੀ; ਇਸ ਨੇ ਭੌਂ-ਮਾਲਕ ਅਮੀਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਉਤਲੀ ਚਰਚ ਅਧਿਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਮੰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉੱਚਾ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜੀ। ਅੱਧ-ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਨਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।

47.) ਐਮਸ — ਪੱਛਮੀ ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਕਾਊਂਟ ਸ਼ਾਮਬੋਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸ-ਸਥਾਨ। ਇਹ ਕਾਊਂਟ ਬੂਰਬੋ ਰਾਜਬੰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਸੀ (ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵਾਂ ਆਖਦਾ ਸੀ)।

ਕਲੇਰਮਾਂਟ — ਲੰਦਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਗੜ੍ਹੀ ਜਿੱਥੇ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ 1848 ਦੇ ਫ਼ਰਵਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ।

48.) ਜੈਰੀਕੋ — ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿਹੜਾ ਇਸਰਾਈਲੀਆਂ ਨੇ ਫ਼ਿਲਸਤੀਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮੱਲਿਆ ਸੀ। ਘੇਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆ ਦੇ ਤੁਰਮਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਢਹਿ ਗਈਆਂ।

49.) ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਇੱਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਪੋਪ ਪਿਅਸ ਨੌਵਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸਰਾਈਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਡੇਵਡ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਦੀ ਰਸਮ ਨਬੀ ਸੈਮੂਅਲ ਨੇ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

50.) 2 ਦਸੰਬਰ, 1805 ਨੂੰ ਆਸਟਰਲਿਟਜ਼ (ਮੋਰਾਵੀਆ ਵਿੱਚ) ਦੀ ਲੜਾਈ ਰੂਸੀ-ਆਸਟਰਿਆਈ ਫ਼ੌਜਾਂ ਉੱਤੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ਼ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ।

- 51.) ਇੱਥੇ 1830 ਦੇ ਜੁਲਾਈ ਇਨਕਲਾਬ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।
- 52.) ਸੰਕੇਤ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੀ ਪੁਸਤਕ “Des idees napoleoniennes” (“ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ”) ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ 1839 ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਸੀ।
- 53.) ਬੁਰਗੂਫ ਨਾਂ ਉਹਨਾਂ 17 ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆ ਅਤੇ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਯੋਗ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਾਂਹਖਿੱਚੂ ਉਮੰਗਾਂ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਇਹ ਨਾਮ ਵਿਕਟਰ ਹਿਊਗੋ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਾਟਕ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਮੱਧ-ਕਾਲੀਨ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ “ਬੁਰਗੂ” (ਕਿਲੇਬੰਦ ਨਗਰ ਜਾਂ ਗੜ੍ਹੀ) ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਥਾਪਦਾ ਸੀ, ਬੁਰਗੂਫ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
- 54.) ਜੁਲਾਈ 1850 ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਪੈਂਡਲਿਟਾਂ ਉੱਤੇ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਅਸ਼ਟਾਮ ਕਰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ।
- 55.) “La Presse” (“ਪ੍ਰੈਸ”) 1836 ਤੋਂ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ; ਜੁਲਾਈ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵਿਰੋਧ-ਪੱਖ ਨਾਲ ਸੀ; 1848 ਅਤੇ 1849 ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ-ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੱਖੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸੀ।
- 56.) ਲਾਤਸਾਰੋਨੀ (Lazzaroni) — ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ ਅਜਮਾਤੀ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛਾਂਹਖਿੱਚੂ ਰਾਜਤੰਤਰ ਵਾਦੀ ਹਲਕਿਆਂ ਨੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਦਾਰ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚਿਆ।
- 57.) ਇੱਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖਤ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਹੈ: 30 ਅਕਤੂਬਰ 1836 ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਤੋਪਖਾਨਾ ਰੈਜ਼ਮੈਂਟਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਟਰਾਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਭੜਕਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਹੱਥੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 6 ਅਗਸਤ, 1840 ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਬੋਲੋਨ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਰੱਖਿਅਕ ਫੌਜ ਦੇ ਦਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਯਤਨ ਵੀ ਅਸਫਲ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਉਹ 1846 ਵਿੱਚ ਭੱਜ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾ ਗਿਆ।
- 58.) ਐਲੀਜ਼ੇ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ — ਬੋਨਾਪਾਰਟਪੱਖੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ; ਇਹ ਨਾਂ, ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਨਿਵਾਸ-ਸਥਾਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ, ਐਲੀਜ਼ੀ ਮਹਿਲ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- 59.) ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ-ਲਿਬਾਸ ਲਈ ਮਾਰਕਸ ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਲਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ “Lied an die Freude” (“ਆਨੰਦ ਗੀਤ”) ਦੀ ਇੱਕ ਪੰਕਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕਵੀ

“ਐਲੀਜ਼ੀਅਮ ਦੀ ਧੀ” ਵਜੋਂ ਆਨੰਦ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸੀਕੀ ਪੁਰਾਣ-ਕਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਐਲੀਜ਼ੀਅਮ ਜਾਂ ਐਲੀਜ਼ੀਅਨ ਮੈਦਾਨ ਸਵਰਗ ਦਾ ਹੀ ਨਾਂ ਹੈ। ਚੈਮਪਸ ਐਲੀਜ਼ੀ, ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਉਸ ਮਾਰਗ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਨਿਵਾਸ-ਸਥਾਨ ਸੀ।

60.) 1789 ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਾਂ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤੀ ਅਦਾਰੇ ਸਨ। ਉਹ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜ਼ਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਰਥਾਤ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਸਮਾਂ ਰਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

61.) ਬੇਲ-ਈਲ (Belle Isle) — ਬਿਸਕੇ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਾਪੂ; ਰਾਜਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ।

62.) ਇੱਥੇ ਮਾਰਕਸ ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਯੂਨਾਨੀ ਲੇਖਕ ਐਥੇਨੀਅਸ (ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਈਸਵੀ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “Deipnosophistae” (“ਖਾਣੇ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਵੇਤਾ”) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮਿਸਰੀ ਫਰਊਨ ਟਾਕੋਸ, ਸਪਾਰਟਾ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਗੋਸੀਲੋਸ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਫਰਊਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ ਦੇ ਮਧਰੇ ਕੱਦ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: “ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਜੰਮਣ-ਪੀੜਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਜ਼ੀਊਸ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਪਹਾੜ ਨੇ ਇੱਕ ਚੂਹਾ ਜੰਮਿਆ।” ਅਗੋਸੀਲੋਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ: “ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਚੂਹਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਵਕਤ ਆਏਗਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਲਗਾਂਗਾ।

63.) “L’Assemblée nationale” (“ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ”) — ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਦੈਨਿਕ ਪੱਤਰ; ਇਹ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ 1848 ਤੋਂ 1857 ਤੱਕ ਛਪਿਆ। 1848 ਅਤੇ 1851 ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਬੰਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ — ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀਆਂ — ਦੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ।

64.) 1850 ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਦਾਅਵੇਦਾਰ, ਕਾਊਂਟ ਸ਼ਾਮਰਬੋਰ, ਵੀਨਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

65.) ਇੱਥੇ 1814 ਤੋਂ 1830 ਤੱਕ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਤੀ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟਾਂ ਦੇ ਧੜੇ ਵਿੱਚ ਦਾਅ-ਪੇਚਾਂ ਬਾਰੇ ਮਤ-ਭੇਦਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਵਿਲੇਲ (ਲੂਈ ਅਠਾਰ੍ਹਵੇਂ ਦਾ ਸਮਰੱਥਕ) ਪਿਛਾਂਹਖਿੱਚੂ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ਼ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੋਲਿਨਯਾਕ (ਕਾਊਂਟ ਦ’ਆਰਤੁਆ 1824 ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਰਲਸ ਦਸਵਾਂ — ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ) ਪੂਰਵ-ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ-ਸ਼ਰਤ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ।

ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਤੁਲੇਰੀ ਮਹਿਲ — ਲੂਈ ਅਠਾਰ੍ਹਵੇਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ-ਸਥਾਨ ਸੀ; ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਊਂਟ ਦ’ਆਰਤੁਆ ਇਸ ਮਹਿਲ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ, ਪੈਵਿਲੀਅਨ ਮਾਰਸਾਂ, ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ।

- 66.) “The Economist” (“ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ”) — ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਪਤਾਹਿਕ, ਵੱਡੀ ਸਨਅਤੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਮੁਖ-ਪੱਤਰ; 1843 ਤੋਂ ਹੀ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- 67.) ਪਹਿਲੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਪਾਰਕ ਅਤੇ ਸਨਅਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਮਈ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 1851 ਤੱਕ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ।
- 68.) “Le Messager de l’Assemblée” (ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਹਰਕਾਰਾ”) — 16 ਫ਼ਰਵਰੀ ਤੋਂ 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਤੱਕ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਦਾ ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਵਿਰੋਧੀ ਦੈਨਿਕ ਪੱਤਰ।
- 69.) ਲੰਮੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (1640-53) — ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਰਲਸ ਪਹਿਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦੀ ਗਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ; ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ। 1649 ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਚਾਰਲਸ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। 1653 ਵਿੱਚ ਕਰਾਮਵੈਲ ਨੇ ਇਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ।
- 70.) ਸੇਵੇਨ — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਲਾਂਗੇਦੋਕ ਸੂਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ ਜਿੱਥੇ 1702 ਤੋਂ 1705 ਤੱਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋਈ। ਬਗ਼ਾਵਤ, ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ, ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸਾਮੰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਚਰਿਤਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਗਈ।
ਵਾਂਚੇ (ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਛਮੀ ਸੂਬਾ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਵਾਦੀਆਂ ਨੇ 1793 ਵਿੱਚ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹੱਥ-ਠੋਕਾ ਬਣਾ ਕੇ ਵਰਤਿਆ।
- 71.) ਕੌਮੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸੰਸਥਾ ਜਿਹੜੀ ਸਤੰਬਰ 1792 ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 1795 ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਗਾਂਹ-ਵਧੂ ਸੀ, ਇਹ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਮੰਤੀ ਸਮਾਜਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ।
- 72.) ਕੋਹ-ਇ-ਤਰ — ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਸਿਨਾਈ ਟਾਪੂਗਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸਿਲਸਿਲਾ। ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਉਹ ਪੱਟੀਆਂ ਇਸੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਦਸ ਹਜ਼ੂਰੀ ਹੁਕਮ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ।
- 73.) ਕੋਨਸਟੈਂਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ — (1414-18) ਧਰਮ-ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਉਭਾਰ ਸਮੇਂ ਕੈਥੋਲਿਕ ਚਰਚ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦੀ ਗਈ ਸੀ।
- 74.) ਜਰਮਨ ਜਾਂ “ਸੱਚਾ” ਸਮਾਜਵਾਦ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਹੈ — ਇੱਕ ਪਿਛਾਂਹਖਿਚੂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਜਿਹੜੀ

1850ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ “ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ” ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

- 75.) ਇੱਥੇ ਸੰਕੇਤ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦ'ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦੀ ਰੀਜੈਂਸੀ ਵੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਲੂਈ 15ਵੇਂ ਦੀ ਬਾਲ-ਅਵਸਥਾ ਸਮੇਂ 1715 ਤੋਂ 1723 ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹੀ।
- 76.) ਟਰੀਰ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਚੋਗਾ — ਇੱਕ “ਪਵਿੱਤਰ” ਯਾਦਗਾਰ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਨੇ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਇਹ ਚੋਗਾ ਤਨੋਂ ਲਾਹਿਆ ਸੀ) ਜੋ ਟਰੀਰ (ਪੱਛਮੀ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ) ਦੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਗਿਰਜੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਯਾਤਰੂ ਇੱਥੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ।
- 77.) ਵਾਂਦੋਮ ਥੰਮ੍ਹ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿੱਚ 1806 ਤੇ 1810 ਵਿੱਚਕਾਰ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਕਹਿ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦਾ ਬੁੱਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। 16 ਮਈ 1871 ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਕਮਿਊਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ, ਵਾਂਦੋਮ ਥੰਮ੍ਹ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ 1875 ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਂਹਖਿਚੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਨਾਮਾਵਲੀ

ੳ

ਓਦੀਨੋ (Oudinot), ਨਿਕੋਲਾ ਸ਼ਾਰਲ ਵਿਕਤੋਰ (1791-1863) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ; 1849 ਵਿੱਚ, ਰੋਮ ਦੇ ਗਣਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਭੇਜੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਕੀਤੀ; 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

ਓਪੂਲ (Hautpoul), ਅਲਫ਼ੋਂਸ ਆਂਗੀ ਦ' (1789-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ, ਲੈਜ਼ਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ — ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ; ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ (1849-50)।

ਓਰਲੀਨਜ਼ (Orleans), — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਬੰਸ (1830-1848)।

ਓਰਲੀਨਜ਼ (Orleans), ਹੈਲੇਨ (ਕੁਆਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਮੈਕਲੇਨਬਰਗ), ਡਚੈਸ (1814-1858) — ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ, ਫਰਦੀਨਾਂਦ ਦੀ ਵਿਧਵਾ।

ਓਰਲੀਨਜ਼ (Orleans), ਡਿਊਕ। ਦੇਖੋ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ।

ਅ

ਅਗੋਸੀਲੋਸ (ਅਨੁਮਾਨਿਤ 442-ਅਨੁਮਾਨਿਤ 358 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) — ਸਪਾਰਟਾ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਅਨੁਮਾਨਿਤ 399 - ਅਨੁਮਾਨਿਤ 358 ਪੂਰਬ ਈਸਾ)।

ਆਈਲੀ (Ailly), ਪਿਯੇਰ ਦ' (1350-1420 ਜਾਂ 1424) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਾਰਡੀਨਲ (ਪੋਪ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ), ਕੋਨਸਟੇਂਸ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਿਖੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ।

ਆਂਗਲੇਸ (Angles), ਫਰਾਂਸੂਆ ਅਰਨਸਟ (1807-1861) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਭੂਮੀਪਤੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ (1850-51), ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ।

ਆਲੇ (Alais), ਲੂਈ ਪਿਯੇਰ ਕੋਨਸਤਾਂ (ਜਨਮ ਅਨੁਮਾਨਿਤ, 1821) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪੁਲਿਸ ਏਜੰਟ।

ਐਰਿਸ ਪ੍ਰਬਮ (ਮ੍ਰਿਤ ਅਨੁਮਾਨਿਤ 399 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) ਸਪਾਰਟਾ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਅਨੁਮਾਨਿਤ 426-ਅਨੁਮਾਨਿਤ 399 ਪੂਰਬ ਈਸਾ)।

ਸ

ਸ਼ਰਾਮ (Schramm), ਯਾਂ ਪਾਲ ਅਦਾਮ (1789-1884) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ (1850-51)।

ਸ਼ਾਂਗਾਰਨੀਏ (Changarnier), ਨਿਕੋਲਾ ਆਨ ਥਿਓਦੂਲ (1793-1877) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ; ਜੂਨ 1848 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਗੈਰੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ; 13 ਜੂਨ, 1849 ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਨੂੰ ਤਿੱਤਰ ਬਿੱਤਰ

ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਸ਼ਾਮਬੋਰ (Chambord), ਆਨਰੀ ਸ਼ਾਰਲ, ਕਾਊਂਟ (1820-1883) — ਬੂਰਬੋਂ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ, ਕਾਰਲ 10ਵੇਂ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵੇਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ।

ਸ਼ਾਰਾਸ (Charras), ਯਾਂ ਬਪਤਿਸਤ ਅਦੋਲਫ (1810-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਰਨਲ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਨਰਮ-ਖਿਆਲ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ; 1848 ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਜੂਨ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ; ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ; ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਾਲਵਾਂਦੀ (Salvandy), ਨਾਰਸਿਸ ਅਸੀਲ, ਕਾਊਂਟ (1795-1856) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਵਿੱਦਿਆ ਮੰਤਰੀ (1837-39 ਅਤੇ 1845-48)।

ਸਾਲਾਂਦਰੂਜ਼ (Sallandrouze), ਸ਼ਾਰਲ ਯਾਂ (1808-1867) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1848-49); ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ।

ਸੂ (Sue), ਐਯੈਂ (1804-1857) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਲੇਖਕ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1850-1851)।

ਸਿਕੰਦਰ ਮਕਦਨੀਆ ਦਾ (356-323 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) — ਮਹਾਨ ਸੈਨਿਕ ਸੂਰਮਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੇਤਾ।
ਸੀਜ਼ਰ, ਗੇਈਅਸ ਜੂਲੀਅਸ (ਅਨੁਮਾਨਿਤ 100-44 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) — ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰੋਮਨ ਸੈਨਿਕ ਸੂਰਮਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੇਤਾ।

ਸੁਲੂਕ, ਫਾਸਟਿਨ (ਅਨੁਮਾਨਿਤ 1782-1867) — ਹੈਟੀ ਦੇ ਨੀਗਰੋ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ; 1849 ਵਿੱਚ, ਫਾਸਟਿਨ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਐਲਾਨਿਆਂ।

ਸੇਅ (Say), ਯਾਂ ਬਪਤਿਸਤ (1767-1832) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਰਥਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ।

ਸੇਂਤ-ਆਰਨੋ (Saint-Arnaud), ਆਰਮਾਂ ਯਾਕ ਅਸ਼ੀਲ ਲੇਰੁਆ ਦੇ (1801-1854) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਮਾਰਸ਼ਲ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ; 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਦਾ ਰਾਜ-ਪਲਟਾ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ (1851-54)।

ਸੇਂਤ-ਬੇਵ (Saint-Beuve), ਪਿਯੇਰ ਆਂਗਰੀ (1819-1855) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਅਤੇ ਭੂਮੀਪਤੀ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ।

ਸੇਂਤ-ਜੂਸਤ (Saint-Just), ਲੂਈ ਅਨਤੂਆਨ (1767-1794) — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਉੱਘਾ ਲੀਡਰ, ਇੱਕ ਜੈਕੋਬਿਨ ਆਗੂ।

ਸੇਂਤ-ਪ੍ਰੀਸਤ (Saint-Priest), ਏਮਾਨੂਅਲ ਲੂਈ ਮਾਰੀ, ਵਿਸਕਾਉਂਟ (1789-1881) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਡਿਪਲੋਮੈਟ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ।

ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ (Shakespeare), ਵਿਲੀਅਮ (1564-1616) — ਮਹਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੇਖਕ।

ਹ

ਹਿਊਗੋ (Hugo), ਵਿਕਟਰ (1802-1885) — ਮਹਾਨ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਲੇਖਕ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ।

ਹੀਗਲ (Hegel), ਗਿਓਰਗ ਵਿਲਹੈਲਮ ਫ਼ਰੀਡਰੀਖ (1770-1831) — ਮਹਾਨ ਕਲਾਸੀਕੀ ਜਰਮਨ ਦਰਸ਼ਨਵੇਤਾ, ਵਸਤੂਮੁਖੀ ਵਿਚਾਰਵਾਦੀ।

ਹੈਨਰੀ ਦੂਰਾ ਲੋਰੇਨ ਦਾ ਡਿਊਕ ਗੀਜ਼ (1614-1664) — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ।

ਹੈਨਰੀ ਪੰਜਵਾਂ — ਦੇਖੋ ਸ਼ਾਮਬੋਰ।

ਹੈਨਰੀ ਛੇਵਾਂ (1421-1471) — ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (1422-1461)।

ਕ

ਕਰਾਮਵੈਲ (Cromwell), ਓਲਿਵਰ (1599-1658) — 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਾਠਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਆਗੂ; 1643 ਤੋਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਲਾਰਡ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਰ।

ਕਰੇਤੋਂ (Creton), ਨਿਕੋਲਾ ਯੋਜ਼ੇਫ (1798-1864) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਕੀਲ; ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ।

ਕਾਰਲੀਏ (Carlier), ਪਿਯੇਰ (1799-1858) — ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪੁਲਿਸ-ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ (1849-51), ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ।

ਕਾਲੀਗੁਲਾ (Caligula), ਗੇਈਅਸ (12-41 ਈਸਵੀ) — ਰੋਮ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ (37-41)।

ਕੂਜ਼ੈਂ (Cousin), ਵਿਕਤੋਰ (1792-1867) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਿਚਾਰਵਾਦੀ, ਸਰਬਗ੍ਰਾਹਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨਵੇਤਾ।

ਕੈਵੇਨਯਾਂਕ (Cavaignac), ਲੂਈ ਯੂਜੀਨ (1802-1851) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਨਰਮ-ਖਿਆਲ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ; ਮਈ 1848 ਤੋਂ ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ; ਪੈਰਿਸ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਦੀ ਜੂਨ ਬਗਾਵਤ ਕੁਚਲਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿਖਾਈ; ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਮੁਖੀ (ਜੂਨ-ਦਸੰਬਰ 1848)।

ਕੋਸੀ ਦੀਯੇਰ (Caussidiere), ਮਾਰਕ (1808-1861) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟ; 1834 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਲਿਓਂ ਬਗਾਵਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ; ਫ਼ਰਵਰੀ ਅਤੇ ਜੂਨ 1848 ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ; ਜੂਨ 1848 ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੋਨਸਤਾਂ (Constant), ਬੈਂਜਾਮਿਨ (1767-1830) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਨੀਤੀਵਾਨ।

ਗ

ਗਰਾਖ (ਭਰਾ) (Gracchi), ਗੇਈਅਸ ਸੇਮਪ੍ਰੋਨੀਅਸ (153-121 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) ਅਤੇ ਟਾਈਬੇਰੀਅਸ ਸੇਮਪ੍ਰੋਨੀਅਸ (163-133 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) — ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਲੋਕ-ਨੇਤਾ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜੁੜੇ।

ਗਰਾਨੀਯੇ ਦੇ ਕਾਸੀਨਯਾਕ (Granier de Cassagnac), ਅਦੋਲਫ (1806-1880) —

ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਬੇਅਸੂਲਾ ਨੀਤੀਵਾਨ, 1848 ਤੱਕ ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ; ਦੂਜੀ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਧਾਨ ਕੌਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ।

ਗੀਜ਼ (Guise), ਡਿਊਕ, ਦੇਖੋ ਹੈਨਰੀ ਦੂਜਾ ਲੋਰੇਨ ਦਾ।

ਗੀਜ਼ੋ (Guizot), ਫਰਾਂਸੁਆ ਪਿਯੇਰ ਗਿਓਮ (1787-1874) — ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੇਤਾ; 1840 ਤੋਂ 1848 ਤੱਕ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ।

ਗੋਇਟੇ (Goethe), ਯੋਹਾਨ ਵੋਲਫਗਾਂਗ (1749-1832) — ਮਹਾਨ ਜਰਮਨ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਚਿੰਤਕ।

ਜ

ਜਿਰਾਰਦਿਨ (Girardin), ਐਮਿਲ ਦੇ (1806-1881) — ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਲੇਖਕ ਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਅਖਬਾਰ “Presse” ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ; 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੀਜ਼ੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀ; ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ; ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ (1850-51); ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ।

ਜਿਰਾਰਦਿਨ (Girardin), ਦੇਲਫਿਨ ਦੇ (1804-1855) — ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੇਖਕਾ, ਐਮਿਲ ਦੇ ਜਿਰਾਰਦਿਨ ਦੀ ਪਤਨੀ।

ਜਿਰੋ (Giraud), ਸ਼ਾਰਲ ਜਜ਼ੇਫ ਬਾਰਥੇਲੇਮੀ (1802-1881) — ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਿਆਂਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ, ਵਿੱਦਿਆ ਮੰਤਰੀ (1851-52)।

ਜੁਆਨਵੀਲ (Joinville), ਫਰਾਂਸੁਆ ਫੇਰਦੀਨਾਂਦ ਫ਼ਿਲਿਪ ਲੂਈ ਮਾਰੀ, ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦਾ ਡਿਊਕ, ਪ੍ਰਿੰਸ (1818-1900) — ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦਾ ਪੁੱਤਰ; 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਜਿੱਤ ਮਗਰੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤ

ਤੋਕਵੀਲ (Tocqueville), ਅਲੇਕਸਿਸ (1805-1859) — ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ (ਜੂਨ-ਅਕਤੂਬਰ) 1849)।

ਥ

ਥਿਯੇਰ (Thiers), ਅਦੋਲਫ (1797-1877) — ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1849-51), ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ; ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ (1871-73); ਪੈਰਿਸ ਕਮਿਊਨ ਦਾ ਹਤਿਆਰਾ।

ਥੋਰੀਗਨੀ (Thorigny), ਪਿਯੇਰ ਫਰਾਂਸੁਆ ਐਲਿਜ਼ਬਥ (1798-1869) — ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਵਕੀਲ, 1834 ਵਿੱਚ ਲਿਆਂ ਦੀ ਅਪ੍ਰੈਲ ਬਗਾਵਤ ਦੀ ਅਦਾਲਤੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ; ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ (1851)।

ਦ

ਦਾਂਤੋਂ (Danton), ਜਾਰਜ ਯਾਕ (1759-1794) — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ

ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਉੱਘੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ; ਜਾਕੋਬਿਨਾਂ ਦੇ ਸੱਜ-ਪੱਖੀ ਧੜੇ ਦਾ ਆਗੂ।

ਦਿਊਸ਼ਾਤੇਲ (Duchatel), ਸ਼ਾਰਲ (1803-1867) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ (1839-40, 1840 ਫ਼ਰਵਰੀ 1848)।

ਦਿਊਪਰਾ (Dupart), ਪਾਸਕਾਲ (1815-1885) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ; ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ।

ਦਿਊਪਿਨ (Dupin), ਆਂਦਰੇ ਮਾਰੀ (1783-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨਿਆਂਸ਼ਾਸਤਰੀ ਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ (1849-51), ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ।

ਦੇਫ਼ਲੋਤ (Deflotte), ਪਾਲ (1817-1860) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਲਸੈਨਾ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ, ਬਲਾਂਕੀਵਾਦੀ, ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ 15 ਮਈ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜੂਨ 1848 ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ (1850-51)।

ਦੇਸਮੂਲੇਂ (Desmoulins), ਕੈਮਿਲੇ (1760-1794) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਲੇਖਕ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਉੱਘੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਜੈਕੋਬਿਨਾਂ ਦੇ ਸੱਜ-ਪੱਖੀ ਧੜੇ ਨਾਲ਼ ਸਬੰਧਤ।

ਨ

ਨੇਈ (Ney), ਐਦਗਰ (1812-1882) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਅਫ਼ਸਰ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਏਡੀਕਾਂਗ।

ਨੇਮੇਯਰ (Neumayer), ਮੈਕਸਮਿਲੀਅਨ ਜਾਰਜ ਜੋਜ਼ੇਫ (1789-1866) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਮਰੱਥਕ।

ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਪਹਿਲਾ, ਬੋਨਾਪਾਰਟ (1769-1821) — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ (1804-14 ਅਤੇ 1815)।

ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਤੀਜਾ (ਲੂਈ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਬੋਨਾਪਾਰਟ) (1808-1873) ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ (1848-51), ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ (1852-70)।

ਪ

ਪਰੂਧੋਂ (Proudhon), ਪਿਯੇਰ ਜੋਜ਼ੇਫ (1809-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਲੇਖਕ, ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰਵੇਤਾ ਅਤੇ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ।

ਪੀਅਸ ਨੌਵਾਂ (Pius IX), (1792-1878) — ਰੋਮ ਦਾ ਪੋਪ (1846-78)।

ਪੁਬਲੀਕੋਲਾ (Publicola), ਪੁਬਲੀਅਸ ਵਾਲੇਰੀ ਪੁਬਲੀਕੋਲਾ (ਮੌਤ 503 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) — ਰੋਮ ਦੇ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਨੇਤਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੰਦ-ਕਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ।

ਪੇਰਸਿਨੀ (Persigny), ਜਾਂ ਜਿਲਬੇਰ ਵਿਕਤੋਰ, ਕਾਊਂਟ (1808-1872) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1849-51), 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ

ਰਾਜ-ਪਲਾਟੇ ਨੂੰ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ (1852-54 ਅਤੇ 1860-63)।

ਪੇਰੋ (Perrot), ਬੇਂਜਾਮਿਨ ਪਿਯੇਰ (1791-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਜਿਸ ਨੇ, 1848 ਵਿੱਚ, ਜੂਨ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ; 1849 ਵਿੱਚ, ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਕੌਮੀ ਗਾਰਦ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ।

ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਕਾਉਂਟ। ਦੇਖੋ ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਅਲਬੇਰ।

ਪੋਲਿਨਯਾਕ (Polignac), ਓਗਿਊਸਤ ਯੂਲ ਆਰਮਾਂ ਮਾਰੀ, ਪਿੰਸ (1780-1847) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਪਾਦਰੀ-ਪੱਖੀ, ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (1829-30)।

ਫ

ਫਾਲੂ (Falloux), ਅਲਫ਼੍ਰੇਦ (1811-1886) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਅਤੇ ਪਾਦਰੀਪੱਖੀ; 1848 ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਦੇ ਵਿਘਟਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਜੂਨ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ; ਵਿੱਦਿਆ ਮੰਤਰੀ (1848-49)।

ਫੂਲਦ (Fould), ਅਸ਼ੀਲ (1800-1867) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੈਂਕਪਤੀ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ; 1849-67 ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਪਦ ਸੰਤਾਲਿਆ।

ਫੋਛੇ (Faucher), ਲਿਓਂ (1803-1854) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ (ਮਾਲਬਸ ਦਾ ਚੇਲਾ), ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ (ਦਸੰਬਰ 1848 — ਮਈ 1849, 1851); ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ।

ਬ

ਬਰੂਟਸ (Brutus), ਮਾਰਕੂਸ ਜੂਨੀਅਸ (ਅਨੁਮਾਨਿਤ 85-42 ਪੂਰਬ ਈਸਾ) ਰੋਮ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਸੀਜ਼ਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਬਰੋਲਈ (Brogie), ਅਸ਼ੀਲ ਸ਼ਾਰਲ (1785-1870) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (1835-36), ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ (1849-51), ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ।

ਬਲਾਂ (Blanc), ਲੂਈ (1811-1882) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ; 1848 ਵਿੱਚ — ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਲਕਸਮਬਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ; ਅਗਸਤ 1848 ਤੋਂ, ਲੰਦਨ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ।

ਬਲਾਂਕੀ (Blanqui), ਲੂਈ ਓਗਿਊਸਤ (1805-1881) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ, ਯੂਟੋਪੀਆਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ: 1848 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੌਰਾਨ ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅਤਿ ਖੱਬੇ-ਪੱਖ ਦਾ ਸਮਰਥਕ; ਕਈ ਵਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤੀ।

ਬਾਜ਼ (Baze), ਯਾਂ ਦੇਦਿਯੇ (1800-1881) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ।

ਬਾਰਾਗੋ ਦ' ਇਲੀਏ (Baragnay diHilliers), ਅਸ਼ੀਲ (1795-1878) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ

ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ ਜਰਨੈਲ; ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਸੀ; 1851 ਵਿੱਚ, ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਗੈਰੀਜ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਖ-ਸੈਨਾਪਤੀ।

ਬਾਰੋ (Barrot), ਓਦਿਲੋਂ (1791-1873) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਫ਼ਰਵਰੀ 1848 ਤੱਕ ਉਦਾਰ ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ ਵਿਰੋਧ-ਪੱਖ ਦਾ ਆਗੂ; ਦਸੰਬਰ 1848 ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 1849 ਤੱਕ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਾਲ਼ ਬਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਮੁਖੀ।

ਬਾਰੋਸ਼ (Baroche), ਪਿਯੇਰ ਜੂਲ (1802-1870) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨੀਤੀਵਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ; 1849 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ।

ਬਾਲਜ਼ਾਕ (Balzac), ਓਨੋਰੇ ਦੇ (1799-1850) — ਮਹਾਨ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਲੇਖਕ।

ਬਿਓ (Billault), ਓਗਿਊਸਤ ਅਦੋਲਫ਼ ਮਾਰੀ (1805-1863) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ; 1849 ਤੋਂ ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1848-49); ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ (1854-58)।

ਬੂਰਬੋਂ (Bourbons), — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਰਾਜਬੰਸ (1589-1792, 1814-15 ਅਤੇ 1815-30)।

ਬੇਦੋ (Bedeau), ਮਾਰੀ ਅਲਫੋਸ (1804-1863) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਨਰਮ-ਖਿਆਲ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ; ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ।

ਬੇਨੂਆਰ ਦ' ਆਜ਼ੀ (Benoist d'Azy), ਦੇਨੀ (1796-1880) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੈਲੀਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ; ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ (1849-51), ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ।

ਬੇਰਨਾਰ (Bernard) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਰਨਲ, ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਜੂਨ 1848 ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲ਼ਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਤਾਜ਼ੀਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਸੈਨਿਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਰਿਹਾ; 2 ਦਸੰਬਰ, 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਪਿਛੋਂ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਬੋਨਾਪਾਰਟ-ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਬੇਰੀਏ (Berryer), ਪਿਯੇਰ ਅਨਤੁਆਂ (1790-1868) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ।

ਬੈਲੀ (Bailly), ਥਾਂ ਸਿਲਵੇਂ (1736-1793) — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਅਖ਼ੀਰ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਉੱਘੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦਾ ਆਗੂ।

ਬੋਨਾਪਾਰਟ (Bonaparte) — ਦੇਖੋ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਤੀਜਾ।

ਬੋਨਾਪਾਰਟ (Bonaparte) — ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਬੰਸ (1804-14, 1815, 1852-70)।

ਮ

ਮਾਂਕ (Monk), ਜਾਰਜ (1608-1670) — ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਰਨੈਲ; 1660 ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅੰਦਰ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

ਮਾਜ਼ਾਨੇਲੋ (Mazaniello), (ਤੋਮਾਸੋ ਅਨੀਏਲੋ ਔਲ ਪੈ ਗਈ) (1620-1647) — ਮਾਹੀਗੀਰ, ਸਪੇਨ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ 1647 ਵਿੱਚ ਨੇਪਲਜ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਦਰੋਹ ਦਾ ਆਗੂ।

ਮਾਨਯਾਨ (Magnan), ਬੇਰਨਾਰ ਪਿਯੇਰ (1791-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਮਾਰਸ਼ਲ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਨੂੰ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ।

ਮਾਰਾਸਤ (Marrast), ਆਰਮਾਂ (1801-1852) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਲੇਖਕ, ਨਰਮ-ਖਿਆਲ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਅਖ਼ਬਾਰ “National” ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ; 1848 ਵਿੱਚ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਮੇਅਰ ਸੀ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ (1848-49)।

ਮਾਲਵੀਲ (Maleville), ਲਿਓਂ (1803-1879) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ (ਦਸੰਬਰ 1848 ਦੇ ਅਖੀਰ)।

ਮੋਗੇਨ (Mauguin), ਫਰਾਂਸੁਆ (1785-1854) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਕੀਲ, 1848 ਤੱਕ ਉਦਾਰ ਰਾਜਬੰਸੀ ਵਿਰੋਧ-ਪੱਖ ਦਾ ਆਗੂ; ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ।

ਮੋਨਤਾਲਮਬੇਰ (Montalembert), ਸ਼ਾਰਲ (1810-1870) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਲੇਖਕ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਕੈਥੋਲਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁਖੀ।

ਮੋਪਾ (Maupas), ਸ਼ਾਰਲੇਮਾਂ ਐਮਿਲ ਦੇ (1818-1888) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਕੀਲ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਪੈਰਿਸ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ (1851), 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦਾ ਰਾਜ-ਪਲਟਾ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਪੁਲਿਸ ਮੰਤਰੀ (1852-53)।

ਮੋਰਨੀ (Morny), ਸ਼ਾਰਲ ਓਗਿਊਸਤ ਲੂਈ ਜੋਜ਼ੇਫ, ਡਿਊਕ ਦੇ (1811-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1849-51), 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਦੇ ਜੱਥੇਬੰਦਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ (ਦਸੰਬਰ 1851-ਜਨਵਰੀ 1852)।

ਮੋਲੇ (Mole), ਲੂਈ ਮੈਥਿਊ, ਕਾਊਂਟ (1781-1855) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (1836-37, 1837-39); ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ।

ਯ

ਯੋਨ (Yon) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ, 1850 ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਸੀ।

ਰ

ਰਾਤੋ (Rateau), ਜਾਂ ਪਿਯੇਰ (1800-1887) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਕੀਲ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ।

ਰਿਚਰਡ ਤੀਜਾ (Richard III) (1452-1485) — ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (1483-85)।
ਰਾਯੇ-ਕੋਲਾਰ (Royer-Collard), ਪਿਯੇਰ-ਪਾਲ (1763-1845) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਦਰਸ਼ਨਵੇਤਾ
ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਰਾਜਤੰਤਰਵਾਦੀ।

ਰੂਏ (Rouher), ਐਜੇਨ (1814-1884) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, 1849-
52 ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਮੰਤਰੀ ਰਿਹਾ (ਵਿੱਚੋਂ ਹੱਟ ਹੱਟ ਕੇ)।

ਰੇਨਯੋ ਦੇ ਸੇਂਤ-ਜਾਂ ਦ'ਅੰਜੇਲੀ (Regnaut de Saint-Jean d'Angely), ਓਗਿਊਸਤ, ਮਿਸ਼ੇਲ
ਏਤਯੇਨ, ਕਾਊਂਟ (1794-1870) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ
(ਜਨਵਰੀ 1851)।

ਰੇਮਿਊਜ਼ਾ (Remusat), ਸ਼ਾਰਲ ਫਰਾਂਸੁਆ ਮਾਰੀਆ, ਕਾਊਂਟ (1797-1875) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ
ਰਾਜਨੇਤਾ ਅਤੇ ਲੇਖਕ, ਓਰਲੀਨਜ਼ਪੱਖੀ, ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ (1840) ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼
ਮੰਤਰੀ (1871-73)।

ਰੋਬੇਸਪੀਏਰ (Robespierre), ਮੈਕਸਿਮਿਲੀਅਨ (1758-1794) — 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ
ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਰਜੂਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸਿਰਕੱਢ ਆਗੂ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ (1793-
94)।

ਲ

ਲਾ ਹਿਤ (La Hitt), ਜਾਂ ਅਰਨੈਸਤ (1789-1878) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ,
ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1850-51), ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ (1849-51)।

ਲਾਕ (Locke), ਜਾਨ (1632-1704) — ਮਹਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਵੈਤਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨਵੇਤਾ,
ਵਿਸ਼ੇਵਾਦੀ।

ਲਾਮਾਰਤੀਨ (Lamartine), ਅਲਫ਼ੋਂਸ (1790-1869) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਵੀ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ
ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ; 1848 ਵਿੱਚ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਆਰਜ਼ੀ
ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ।

ਲਾਮੋਰੀਸਿਯੇਰ (Lamoriciere), ਕ੍ਰਿਸਤੋਫ਼ ਲੂਈ ਲਿਓਂ (1806-1865) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ,
ਨਰਮ-ਖਿਆਲ ਬੁਰਜੂਆ ਗਣਰਾਜਵਾਦੀ; 1848 ਵਿੱਚ ਜੂਨ ਬਗਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਵਿੱਚ
ਸ਼ਾਮਲ; ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੈਵੇਨਯਾਕ ਸਰਕਾਰ ਅੰਦਰ ਯੁੱਧ ਮੰਤਰੀ (ਜੂਨ-ਦਸੰਬਰ)।

ਲਾ ਰੋਸ਼ਜਾਕਲੇਨ (La Rochejaquelein), ਆਂਰੀ ਓਗਿਊਸਤ ਜਾਰਜ ਮਾਰਕੀ (1805-1867)
— ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ
ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ।

ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ (Louis Philippe), (1773-1850) — ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦਾ ਡਿਊਕ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ (1830-48)।

ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਅਡਬੇਰ ਓਰਲੀਨਜ਼ ਦਾ (Louis Philippe Albert of Orleans), ਪੈਰਿਸ ਦਾ
ਕਾਊਂਟ (1838-1894) — ਲੂਈ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਫ਼ਰਾਂਸ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ।

ਲੂਈ ਚੌਧਵਾਂ (Louis XIV) (1638-1715) — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (1643-1715)।

ਲੂਈ ਪੰਦਰਵਾਂ (Louis XV) (1710-1774) — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (1715-74)।

ਲੂਈ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ (Louis XVIII) (1755-1824) — ਫ਼ਰਾਂਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (1814-15 ਅਤੇ 1815-24)।

ਲੂਈ ਨੈਪੋਲੀਅਨ (Louis Napoleon) ਦੇਖੋ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਤੀਜਾ।

ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ (Louis Bonaparte) ਦੇਖੋ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਤੀਜਾ।

ਲੂਥਰ (Luther), ਮਾਰਟਿਨ (1483-1546) — ਧਰਮ-ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉੱਘੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟਵਾਦ (ਲੂਥਰਵਾਦ) ਦਾ ਬਾਨੀ; ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਬਰਗਰਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰਵੇਤਾ।

ਲੇਦਰਿਊ ਰੋਲੇਂ (Ledru-Rollin), ਅਲੇਕਸਾਂਦਰ ਓਰਿਗੂਸਤ (1807-1874) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਲੇਖਕ, ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ; “Reforme” ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਅਤੇ ਮਾਨਟੇਨ ਦਲ ਦਾ ਨੇਤਾ; ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਲੇ ਫ਼ਲੋ (Le Flo), ਅਦੋਲਫ ਐਮਾਨੂਅਲ ਸ਼ਾਰਲ (1804-1887) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ; ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ; ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ।

ਵ

ਵਾਈਸ (Vaise), ਕਲੋਦ ਮਾਰੀਅਸ (1799-1864) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ; ਘਰੇਲੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੰਤਰੀ (ਜਨਵਰੀ-ਅਪ੍ਰੈਲ 1851)।

ਵਾਤੀਮੇਨੀਲ (Vatimesnil), ਅਨਤੁਆਂ (1789-1860) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1849-51)।

ਵਿਯੇਰਾ (Vieyra) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕਰਨਲ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ, 2 ਦਸੰਬਰ 1851 ਦੇ ਰਾਜ-ਪਲਟੇ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਵਿਲੇਲ (Villele), ਜਾਂ ਬਤਿਸਤ ਸੇਰਾਫਿਨ ਜੋਜ਼ੇਫ (1773-1854) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ, ਲੈਜਿਟੀਮਿਸਟ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (1822-28)।

ਵੀਦਾਲ (Vidal), ਫਰਾਂਸੁਆ (1814-1872) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਨਿੱਕ-ਬੁਰਜੂਆ ਸਮਾਜਵਾਦੀ; 1848 ਵਿੱਚ ਲਕਸਮਬਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਕੱਤਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ (1850-51)।

ਵੇਰੋਂ (Veron), ਲੂਈ ਦੇਜ਼ਿਰੇ (1798-1867) — ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ, ਬੋਨਾਪਾਰਟਵਾਦੀ; ਅਖਬਾਰ “Constitutionnel” ਦਾ ਮਾਲਕ।

ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਨਾਮਾਵਲੀ

ਅ

ਐਕੀਲੀਜ਼ (ਯੂਨਾਨ ਮਿਥਿਹਾਸ) — ਟਰਾਏ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹਾਦਰ; ਹੋਮਰ ਦੀ ਰਚਨਾ “ਇਲੀਅਡ” ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਤਰ; ਐਕੀਲੀਜ਼ ਸੱਜੀ ਅੱਡੀ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਲਗਣ ਨਾਲ, ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਥਾਂ, ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ੲ

ਈਸਾ (ਯਸੂਹ ਮਸੀਹ) — ਈਸਾਈ ਮਤ ਦਾ ਪੌਰਾਣਿਕ ਮੋਢੀ।

ਸ

ਸ਼ਲੇਮੀਲ (Schlemihl), ਪੀਟਰ — ਸ਼ਾ-ਮੀਸੋਂ ਦੀ ਰਚਨਾ “ਪੀਟਰ ਸ਼ਲੇਮੀਲ ਦੀ ਅਦਭੁੱਤ ਕਹਾਣੀ” ਦਾ ਪਾਤਰ ਜਿਹੜਾ ਜਾਦੂ ਦੇ ਇੱਕ ਪਰਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਰਸਾ (Cisce), (ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ) — ਐਯੀ ਟਾਪੂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਦੂਗਰਨੀ; ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਦੂ ਦੀ ਪੜੀ ਨਾਲ ਯੂਲੀਸਿਜ਼ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਛੱਡਿਆ; ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ — ਮੋਹਣੀ।

ਸ਼ੂਫਟਰਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਪੀਗਲਬਰਗ — ਸਿੱਲਰ ਦੇ ਨਾਟਕ “Die Raubes” (“ਧਾੜੇ ਮਾਰ”) ਦੇ ਪਾਤਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਾਚਾਰ ਤੋਂ ਸਖਲੇ ਕਾਤਲਾਂ ਅਤੇ ਧਾੜੇ ਮਾਰਾਂ ਦੇ ਬਿੰਬ।

ਸੈਮੁਅਲ (ਬਾਈਬਲ) — ਇਸਰਾਈਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਗੰਬਰ।

ਹ

ਹਬਕੁੱਕ (ਬਾਈਬਲ) — ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾਸਾ।

ਕ

ਕਰੇਵੇਲ — ਬਾਲਜ਼ਾਕ ਦੇ ਨਾਵਲ “La Cousine Bette” (ਕਜ਼ਨ ਬੇਤ) ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਤਰ, ਚੋਰ ਅਤੇ ਲੁੱਚਾ ਲਫੰਗਾ।

ਡ

ਡੇਮੋਕਲੀਜ਼ — ਇੱਕ ਅਵਦਾਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿਰਾਕੁਸ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਰਾਜਾ ਡਾਇਓਨੀਸਸ (ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਪੂਰਬ ਈਸਾ) ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਬਾਰੀ। ਡਾਇਓਨੀਸਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਜ ਉੱਤੇ ਸਦਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਲ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਲਟਕ

ਰਹੀ ਸੀ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਡੇਮੋਕਲੀਜ਼, ਜਿਹੜਾ ਡਾਇਓਨੀਸਸ ਨਾਲ਼ ਈਰਖਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ “ਡੇਮੋਕਲੀਜ਼ ਦੀ ਤਲਵਾਰ” ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸਥਾਈ, ਤੁਰੰਤ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰਾ।

ਥ

ਥੀਟਿਸ (ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ) — ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਐਕੀਲੀਜ਼ ਦੀ ਮਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਟਰਾਏ ਦੇ ਤੱਟ ਉੱਤੇ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਉਤਰੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਟਰਾਏ ਦੀ ਭੂਮੀ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲ਼ੇ ਲਈ ਮੌਤ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਸੀ)।

ਨ

ਨਿਕ ਬਾਟਮ — ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਦੀ ਕਾਮੇਦੀ “ਔਧ-ਹੁਨਾਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਸੁਪਨਾ” ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਤਰ।

ਪ

ਪਾਲ (ਬਾਈਬਲ) — ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੈਗੰਬਰ।

ਬ

ਬਾਕੂਸ (Bacchus) — ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਅਨੰਦ-ਮੇਲੇ ਦਾ ਰੋਮਨ ਦੇਵਤਾ।

ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਬਰੂਮੇਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ 1848-51 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ, ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਿਸਥਾਰਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਤੂ ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਬੁਰਜੂਆ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

Cover Illustration:
On the barricades, December 2, 1851,
Saint-Antoine Suburb, Paris

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ
ਯਾਦਗਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ,
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਕੀਮਤ – 50.00 ਰੁ.